

MUSEU DE LA PELL
DE CATALUNYA

MUSEU DE LA PELL IGUALADA

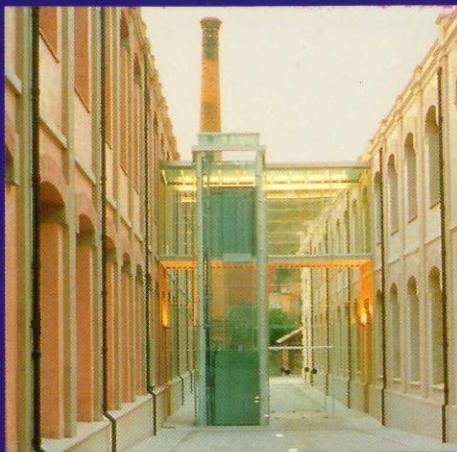
MUSEO DE LA PIEL
LEDERMUSEUM
LEATHER MUSEUM

MUSEU
COMARCAL
DE L'ANOIA

MUSEU DE LA CIENCIA
I DE LA TECNICA DE CATALUNYA

Ajuntament d'Igualada

Recorregut de la visita

Patrocinat per:

curtex

Grupo **BASF**

Amb la Col.laboració de:

Generalitat de Catalunya

MUSEU DE LA PELL
DE CATALUNYA

MUSEU DE LA PELL IGUALADA

MUSEO DE LA PIEL
LEDERMUSEUM
LEATHER MUSEUM

MUSEU
COMARCAL
DE L'ANOIA

MUSEU DE LA CIÈNCIA
I DE LA TECNICA DE CATALUNYA

Ajuntament d'Igualada

Edita

MUSEU COMARCAL DE L'ANOIA
Organisme autònom municipal
AJUNTAMENT D'IGUALADA

Coordinació General
Jordi Enrich

Secretaria
Joan Vivancos

Direcció gràfica i fotogràfica
Jaume Enrich i Aureli Sendra

Textos
Josep Ballart, Jordi Enrich i Jordina Sales

Traduccions
Alpnet Interlingua, Transmit i Josep Pelfort

Correcció de català
Servei Local de Català d'Igualada

Fotografies
Arxiu Fotogràfic Municipal d'Igualada (5, 6, 7, 34, 36), Josep Bou (portada, 27, 84), Pep Mas (solapa de portada) Jaume Noguera (16, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 36, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 76, 78, 79, 80, revers de la portada), Servei de Documentació del Museu Comarcal de l'Anoia-CECI (1, 2, 3, 4), Roger Velàzquez (81).

Realització i infografia
Estudi Sendra & Enrich

Impressió
Gràfiques Lluc

Estil de la col·lecció
Roger Velàzquez, i Gabriel Espí

Agraïment especial
Arxiu Fotogràfic Municipal d'Igualada, Biblioteques de la Universitat de Barcelona, Curtex Industrias Sintéticas S.A., Joan Enrich, Museu de la Ciència i de la Tècnica de Catalunya, Museu de la Indumentària, Magí Puig i Màrius Vaqué.

1a edició: abril de 1995. Tiratge: 2.500 exemplars. Dipòsit legal: B-18948-95

© 1995 Museu Comarcal de l'Anoia
Ajuntament d'Igualada
C/Dr. Joan Mercader, s/n
08700 IGUALADA

Índex

1	EL MUSEU DE LA PELL, ANTECEDENTS	4
2	EL PERQUÈ D'UN MUSEU DE LA PELL A IGUALADA	6
3	ESPAIS I CONTINGUT	
	- La pell en la història	12
	- Un univers de pell	23
4	UN ITINERARI DE PATRIMONI INDUSTRIAL	32
5	TEXTOS EN CASTELLANO, DEUTSCHE TEXTE, ENGLISH TEXTS	36

1

EL MUSEU DE LA PELL: ANTECEDENTS

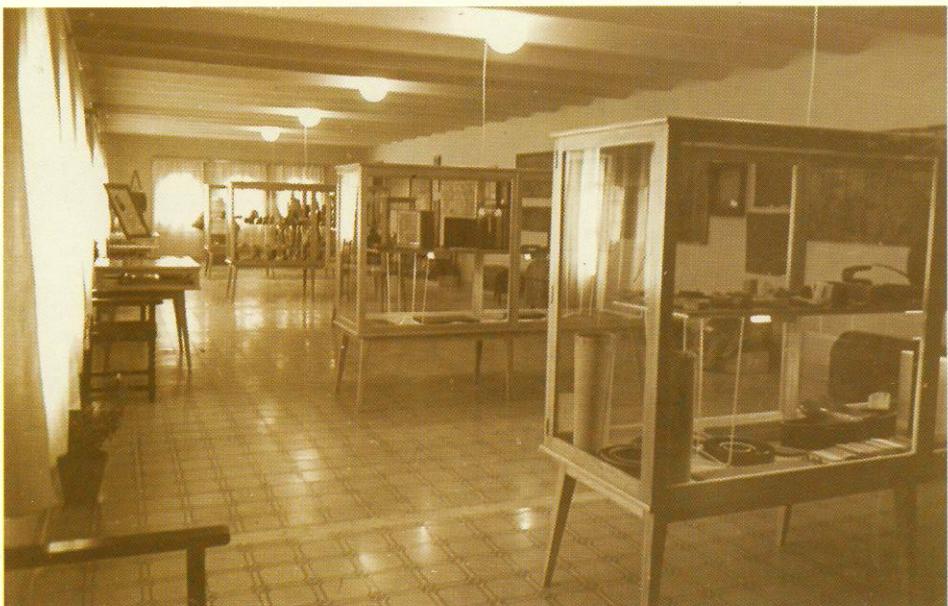
Els antecedents del Museu de la Pell cal buscar-los l'any 1947, quan el Centre d'Estudis Comarcals d'Igualada impulsà la creació del Museu de la Ciutat, que finalment és inaugurat el 1949. Cinc anys més tard, sota la tutela i l'impuls de Francesc de P. Gabarró i Torres i de Ramon Genís i Bayés, fruit de les negociacions i els esforços duts a terme des que l'any 1951 s'efectués la proposta de crear una secció del Museu de la Ciutat dedicada a la pell, s'inaugura oficialment el Museu de la Pell el 13 de juny de 1954, amb l'assistència de les màximes autoritats locals i exhibint per a l'ocasió una valuosa col·lecció de guadamassils donats per la firma "Extractos Curtientes i Productos Químicos".

El Museu aviat esdevingué important i singular per ser l'únic d'aquesta temàtica

existent a l'Estat espanyol i un dels tres d'aquestes característiques creats a Europa.

Des del moment de la seva creació i durant 40 anys, el Museu de la Pell estava ubicat a la carretera de Manresa núm. 65, al tercer pis de l'edifici del Grup Escolar Garcia Fossas. Constava de cinc seccions repartides de la manera següent: La pell i la seva procedència, l'adob de la pell, estris i màquines antigues, les aplicacions de la pell i documentació.

Algunes de les peces esdevingueren importants i singulars ja des del mateix moment de la seva adquisició: la col·lecció de guadamassils que va des dels segles XVI al XIX, la sella de muntar de la infanta Isabel, germana d'Alfons XII, o la pell adobada a Igualada de la popular elefanta "Linda", procedent del Parc Zoològic de Barcelona.

1- Aspecte de l'antic Museu de la Pell a l'edifici escolar del Garcia Fossas

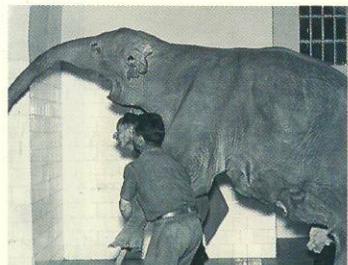
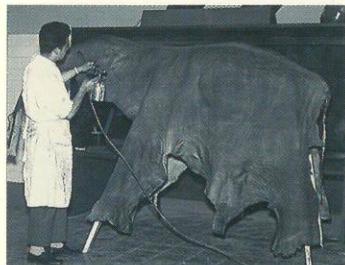
L'any 1960, essent president del Patronat Antoni Palmés i Bertran, a causa de la greu situació econòmica que travessava el Museu i també a la reiterada negativa per part de les administracions de concedir ajuts i subvencions, sorgí la idea de crear els Amics del Museu de la Pell; associació integrada per industrials adobers, firmes comercials, alguna entitat bancària i simpatitzants particulars, disposats tots ells a contribuir a la sustentació del Museu amb una aportació anyal. Els Amics del Museu de la Pell varen fer possible la supervivència i la continuació del Museu, i actualment els diners que es reben cada any d'aquesta associació són destinats a l'adquisició de noves peces.

Des de la seva creació i fins al 1982, el Museu de la Pell va funcionar sota la tutela del CECI. Estava regit per un patrnat format per industrials adobers i membres del CECI. Però durant el 1982, partint de la base que les institucions públiques havien d'assumir la responsabilitat de la reorganització cultural i que Igualada havia de replantejar-se la seva actuació en aquest tema, el Centre d'Estudis Comarcals d'Igualada va impulsar un pacte entre la Generalitat de Catalunya, la Diputació de Barcelona i l'Ajuntament d'Igualada. Finalment, el 10 de desembre fou signat el conveni per a la creació del Museu Comarcal de l'Anoia, sota la fórmula jurídica d'una fundació pública municipal presidida per l'alcalde d'Igualada. El Museu Comarcal quedava integrat a la Xarxa de Museus Comarcals i vinculat al Museu de la Ciència i de la Tècnica de Catalunya. A la vegada, el Museu de la Pell passava a dependre directament del Museu Comarcal de l'Anoia i la seva seu quedaría definitivament ubicada a l'antiga fàbrica tèxtil

cotonera de Cal Boyer, edifici de finals del segle XIX i principis del XX. El nou Museu de la Pell ha estat condicionat, inaugurat i obert al públic en el decurs de l'any 1995, amb el finançament econòmic de l'Ajuntament d'Igualada i la Generalitat de Catalunya.

Durant l'any 1983, l'Ajuntament d'Igualada, la Generalitat de Catalunya i el Gremi de Blanquers varen comprar l'antiga adoberia de Cal Granotes i aquesta fou convertida també en una secció del Museu Comarcal de l'Anoia inaugurada el 1990. La Diputació de Barcelona va restaurar i equipar museogràficament aquesta adoberia. Cal Granotes és un edifici pre-industrial del segle XVIII, que tot i el valor que té per si mateix, esdevé un complement ideal a la visita del Museu de la Pell i gaudeix del privilegi de ser l'únic establiment adober "in situ", on és possible seguir el procés d'adobament vegetal per a sola emprat abans de la mecanització de la indústria. ■

2. Acte Inaugural del Museu de la Pell, el 13 de juny de 1954

3. La pell de l'elefant "Linda", procedent del Parc Zoològic de Barcelona, fou adobada a l'Escola d'Adoberia d'Igualada i exposada al Museu de la Pell.

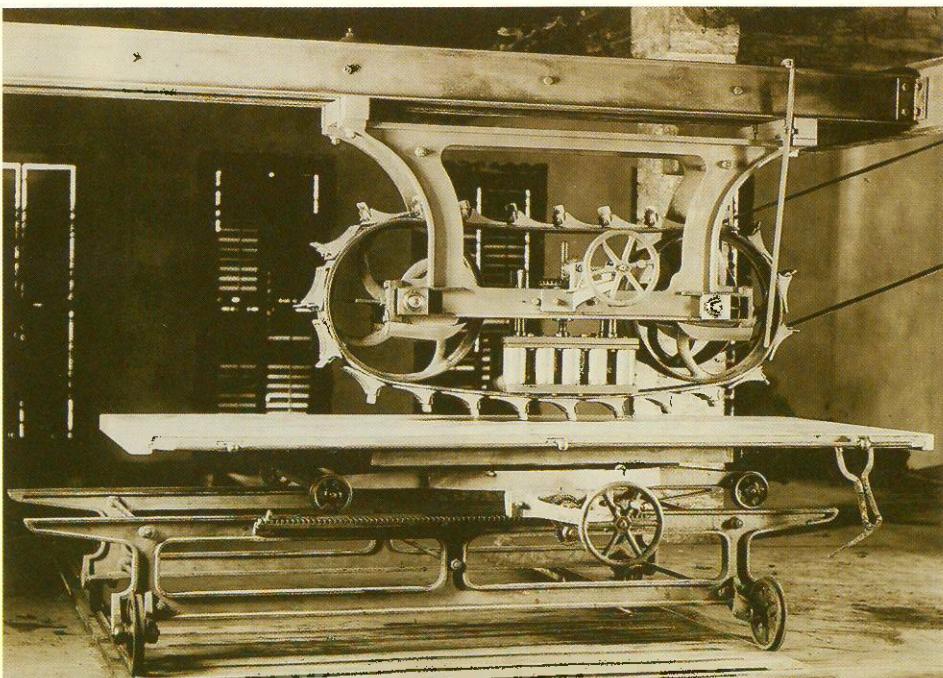
2

EL PERQUÈ D'UN MUSEU DE LA PELL A IGUALADA

La creació i la ubicació d'un Museu de la Pell a la ciutat d'Igualada no és fortuita ni casual, i queda plenament justificada per la marcada relació que aquesta població ha tingut des dels seus orígens històrics amb els diferents oficis relacionats amb la pell. De fet, podem dir que la comarca de l'Anoia, i en particular Igualada, és una d'aquelles zones tradicionalment adobadores, on l'activitat ha perdurat fins a l'actualitat i s'ha adaptat a les noves necessitats i demandes del mercat. Un cas similar seria el de la ciutat de Vic, però paradoxalment, a diferència del que passa en aquesta zona, a Igualada els factors geogràfics no són gaire favorables a la instal.lació d'empreses adobadores, i a

més ni les pells ni la major part de la matèria d'adob es troben a la comarca. Amb el temps, però, s'ha anat creant una organització i tota una sèrie d'infraestructures que han permès salvar, en major o menor mesura, tots aquests obstacles iniciais, de manera que a Igualada, l'activitat adobera no només ha esdevingut un tret històric, sinó que actualment és una realitat sòcio-econòmica, amb una determinada repercussió en la població. Junt amb la indústria del gènere de punt, són dos dels principals motors econòmics de la ciutat.

Ja el 1340 trobem un document, que ens parla de les activitats de "pelliceria" i "cuyrateria"; també es conserven contractes d'aprenentatge de blanquers firmats el 1349.

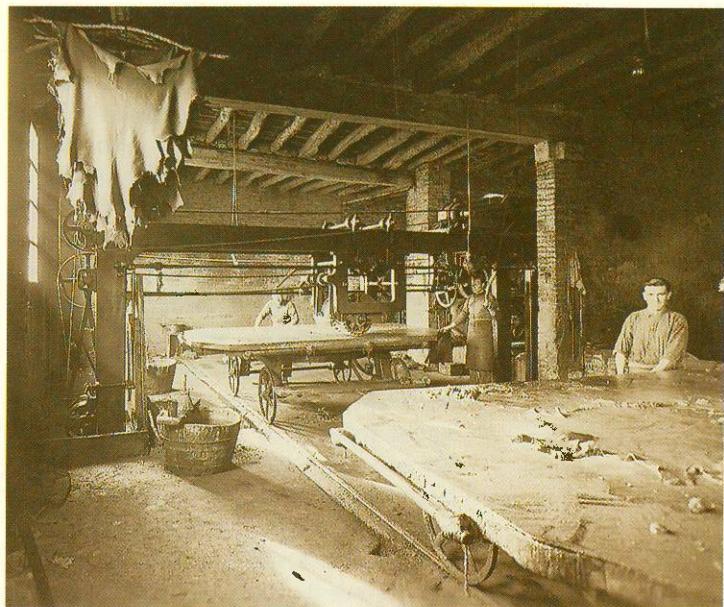

4- Màquina d'estirar de collaret
Igualada 1914

A partir de mitjan segle XVIII, els adobers es traslladen fora de les muralles medievals de la població, a la vora d'un rec que circula paral·lel i alimentat amb les aigües del riu Anoia, amb la qual cosa se superen els problemes d'insalubritat i d'abastiment d'aigua que patia la ciutat (Cal recordar que es necessiten 30 l d'aigua per cada quilo de pell.), i on quedarán ubicats de manera definitiva fins a arribar als nostres dies.

Però l'ofici de blanquer, com tots els oficis tradicionals, té un origen artesanal i per tant no és susceptible d'evolucionar d'una manera ràpida, tal com passa amb els oficis de creació més moderna. De fet, no és fins a principis del segle XX que els blanquers d'Igualada es comencen a modernitzar i a mecanitzar per tal d'agilitzar els processos de l'adob. Això, juntament amb un gran augment de la demanda per part dels països en conflicte, afavorí un gran volum de producció durant el transcurs de la primera guerra mundial. Però l'esclat de la guerra civil espanyola i l'aparició de noves matèries per fabricar soles, com ara la goma i el crepè, fan que hi hagi una davallada en la producció i en el nombre d'empreses. A partir dels anys 50 la producció es diversifica, ja que fins aquell moment gairebé només s'adobava pell per a sola de calçat, i a la vegada augmenten el nombre d'empreses i de treballadors. Aquest increment es veu frenat el 1975 i fins al 1980 el cens d'empreses disminueix i s'estabilitza a partir de la segona meitat dels 80.

Actualment la gran majoria de les indústries dedicades a l'adobament de pells a la nostra ciutat, es troben agrupades entorn del Gremi de Blanquers, format per un total de 63 empreses i amb un índex d'ocupació que es mou al voltant dels 1.000 llocs de treball. Igualada és la primera ciutat de Catalunya quant a nombre d'empreses i la segona quant a treballadors. Es tracta de petites i mitjanes indústries que produeixen pells per a calçat (sola i "box-calf"), marroquineria de qualitat, cinturons, calçat esportiu, confecció, pelleteria, tapisseria i serratge per a producció industrial. D'entre aquests cal destacar la sola per a calçat provinent de

l'adob de la pell grossa, que suposà la gran majoria de la producció adobera igualadina fins al 1950, en què la producció es diversificà cap a la fabricació dels productes que hem citat. De fet, fins fa aproximadament un desenni, la sola fabricada a Igualada suposava un 98% de la producció nacional, però actualment ha baixat fins a arribar al 50%, a causa de les importacions d'articles acabats procedents d'Itàlia, Argentina, Mèxic i l'Índia, on la mà d'obra és molt més barata en els dos últims països.

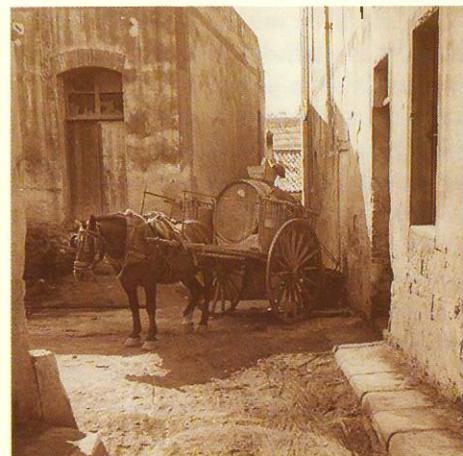
5- Manufactures de la Pell
S.A. Igualada 1945

6- Treballadors de l'adoberia de "Cal Maco"
Igualada 1909

7- Amb el rec sec, un carro transportava aigua a les adoberies.
Any 1958

Tot i així s'ha de dir que Igualada absorbeix encara el 70% de les pells bovines procedents dels escorxadors de Catalunya; el 25% de les pells en brut utilitzades procedeixen dels escorxadors nacionals, mentre que el 75% restant és d'importació. Al 1990 el 87% de les exportacions de sola el va efectuar l'empresa Martí Enrich Llop S.A., però el fet que el volum d'exportació d'aquesta empresa representés tan sols el 4% de la seva producció, demostra la poca importància que té el comerç exterior en aquest segment de la indústria de la pell. Pel que fa a l'adob de pells destinades a la tapisseria, hi ha empreses dedicades a aquesta activitat: Curtidos Farrés y Cia S.A. i Vidal Bosch S.A. S'ha de destacar que l'adob de pells per a la tapisseria requereix un elevat nivell tecnològic i una certa qualificació de la mà d'obra.

Igualada compra a fora les matèries primeres, tant els productes químics necessaris per al procés d'adobament com les pells, ja que la ciutat, igual que la resta de Catalunya, ha esdevingut deficitària en la producció de pell en brut; en part, a causa de l'expansió experimentada pel subsector de l'adoberia en els últims 50 anys. Aquesta situació es dóna tant en la pell grossa com en la pell petita, tot i que cal recordar que Igualada està especialitzada en l'adob de pell grossa: hi ha el 95% dels establiments de tot Catalunya i al 1990, d'un total de 28 empreses cata-

lanes dedicades a l'adob de pells vaquines per a sola, 25 es trobaven ubicades dins de la nostra ciutat. La producció és també comercialitzada fora d'Igualada, concretament als principals centres sabaters d'Elda, Elx, Saragossa i Mallorca, mitjançant els representants o els magatzemistes que ofereixen els productes a empreses d'una certa importància. És important el grau d'atomització de les indústries adoberes igualadines: hi ha un clar predomini de les PIMES familiars i per tant la seva organització presenta les pecularitats pròpies d'aquest tipus d'empreses. Es tracta d'establiments que han passat de pares a fills i els seus membres són alhora propietaris i gestors, amb una contractació de personal molt reduïda, ja que les empreses amb més de 50 treballadors no sobrepassen el 5% del total.

8- Trenc de bombos actual
Vivapel, S.A.

**9. Màquina de dividir i d'escorrer amb apilador automàtic
Vivapel, S.A.**

Aquest predomini de PIMES familiars explica també la quasi nul·la participació de capital estranger en el sector. Tot i així, és significativa una dada del 1989 que mostra com, del total de la inversió estrangera realitzada a Catalunya durant aquest any, tan sols un 0,2% es va destinar a la indústria de la pell. Aquesta dada es pot fer extensiva a la indústria de la pell igualadina.

El sector adober, a diferència de la resta dels sectors industrials de la ciutat i de la comarca, ha mantingut els índexs d'ocupació al llarg dels anys de la crisi, que es començà a detectar a partir de 1981. Aquest fet s'explica perquè les indústries de la pell estan força mecanitzades i especialitzades; factor decisiu a l'hora d'afrontar la competència dels mercats exteriors. Tot i així, també hem de dir que les estructures físiques que allotgen aquestes indústries, és a dir, les fàbriques, soLEN ser edificis vells i poc adaptables als sistemes actuals de producció, i això comporta uns índexs inferiors als que assoleixen altres indústries de la Unió Europea.

A nivell europeu es pot observar una reducció de les adoberies a països com França, Anglaterra o Alemanya, a favor de la concentració d'aquestes indústries a Itàlia i Espanya. S'ha de destacar que un aspecte que condiciona la concentració de les adoberies en algunes poblacions tradicionalment adobadores com ara Igualada,

és l'existència de mà d'obra qualificada, provinent de centres de formació especialitzats que no es troben a altres indrets del país. Ens estem referint, obviament, a l'Escola Superior d'Adoberia, adscrita a la Universitat Politècnica de Catalunya. ■

	TIPUS DE PELL							ADOBAMENT			APLICACIÓ FINAL						
	SERRATGE	OVINA	VAQUINA	CAPRINA	SINTÈtic	MINERAL	VEGETAL	D'ALTRES	EMPEnya	FOLRE	SOLA	BOSSES I MALETES	PELLETERRIA	GUANTERIA	CONFECCió DOBLE FAC CONFECCió DANT I NAPA	DALTRES	
Bertran Bertran, Josep																	
Calvet Còdol, Concepció																	
Casanovas Carles, M. Rosa																	
Còdol Margarit, Rafel																	
Combalia SA																	
Cursol SAE																	
Curtidos Badia SA																	
Curtidos Compte SL																	
Curtidos Esteve SA																	
Curtidos Farrés y Cia.SA																	
Curtidos Font SA																	
Curtidos José M. Vidal Solé																	
Curtidos Lancina SA																	
Curtidos Llansana y Cia.SA																	
Curtidos Mursa SA																	
Curtidos Pintó SA																	
Curtidos Salat SA																	
Curtidos Valls Martí SA																	
Curtidos Aqualata SA																	
Dernova SA																	
Despell SA																	
Font Genovès, Jaume																	
Font Palomas SA																	
Fontanellas y Martí SA																	
Greenpiel SL																	
Hervicuir SA																	
Industrial Igualadina SL																	
Industrias Bertran SA																	
Industrias del descarne SA																	
Indústries Pere de Carme SA																	
Joan Costa Massó SA																	
Joan Xaus SA																	
Llacuna Gabarró, Antoni																	

	D'ALTRES	CINTURÓ	TAPISSERIA	GUANTERIA	APLICACIÓ FINAL
	CONFECCIÓ DOBLE FAC.	CONFECCIÓ D'ANTÍ NAPA	PELLETERRIA	BOSSES I MALETES	SOLA
TIPUS DE PELL	SERRATGE	VEGETAL	EMPENYA	FOLRE	DALTRES
CARRINA					
Llacuna Perelló, Josep					
Martí Civit SA					
Martín Enrich Llop SA					
Mas Giralt, Joan					
Miguel Farrés Rojas SA					
Miguel Vila Guitart SL					
Miret y Cia. SA					
Morera Serarols, Josep					
Muntadas Gabarró, Pau					
Noguera Font, Joan					
Prat Llopart, M. Dolors					
Puig Gubern, Magí					
Rafael Vilarrubias SA					
Ramon Arcal, Armand					
Sala Muset, Ramon					
Sebastià Castelltort SL					
Tonipell SA					
Tort Tosal, Antoni					
Tosal Mestre, Josep					
Valls Escobedo, Medir					
Vich Galimany, Josep					
Vidal Bosch SA					
Vilapriñó Fornell, Lluís					
Vivapel SA					

10- Activitat adobera d'igualada corresponent a l'any 1994.
Font: Magí Puig i Gubern.

3

ESPAIS I CONTINGUT

L'exposició ocupa la planta superior de la nau vella de "Cal Boyer"; uns 750 m² aproximadament. Aquest espai representa la meitat del projecte del Museu de la Pell, ja que la planta baixa de la mateixa nau resta reservada per exposar-hi la segona part del projecte, que desenvolupa l'evolució tècnica recent de la producció de cuir a Igualada.

La museografia intenta superar esquemes estrictament tècnics o tipològics, històrics o massa localistes, però sí que ofereix un plantejament quelcom universalista. Tres àmbits configuren el seu discurs expositiu: 1. La pell en la història, 2. Un univers de pell i 3. Dels clots als bombos.

El primer espai tracta aspectes de la producció, la utilitat i la significació cultural de la pell en la nostra civilització mediterrània, des del passat més remot a èpoques recents. Un segon espai denominat "un univers de pell", ens acosta a la diversitat dels usos de la pell i a la utilitat dels objectes fets de pell i, en darrera instància, als missatges culturals implícits en la fabricació i l'ús de determinats objectes de pell. Com ja s'ha dit, el tercer espai, "Dels clots als bombos", no realitzat en aquest moment, vol ser la continuació natural de l'itinerari històric que s'inicia a "Cal Granotes" amb l'etapa pre-

industrial, i alhora fi del trajecte per al Museu, que tracta de l'evolució tècnica recent de la producció de cuir a Igualada. Aquest darrer espai explica l'etapa de transició entre els clots i els bombos, situada a finals del segle XIX i representada per una primera mecanització de l'ofici d'adobar pells, materialitzada en dos aparells mecànics: els catres i les cubetes, que tindrien com a resultat accelerar el procés de l'adob en cloths. Aquest espai mostra també la definitiva mecanització de la indústria amb l'arribada de l'energia elèctrica a la ciutat, fet que va representar una dràstica reducció del temps de l'adob, passant de diversos mesos a pocs dies, per mitjà de les bótes i d'altres màquines complementàries.

El muntatge museogràfic, per tal d'apropar al visitant les característiques de la pell, presenta cinc mòduls interactius, que mostren alguns dels seus trets o propietats: tacte, so, resistència, impermeabilitat i el treplant.

LA PELL EN LA HISTÒRIA

■ La pell en la prehistòria

"Adam i Eva en veure's nus varen tapar-se amb pells de bèsties."

Isidoro de Sevilla, Etimologies

11- Fresc d'Adam i Eva a les catacumbes de Priscilla.

La pell dels animals fou un dels primers recursos que l'home va aprendre a manipular. Abans de conèixer el teixit o la ceràmica, l'home prehistòric havia descobert la utilitat de la pell dels animals que caçava; la primera matèria més a l'abast, tret de la fusta, la pedra i l'os, en aquella era.

La pell, a més de servir per a protegir-se de les inclemències del temps, cobrir-se el cos o construir un habitatcle, esdevé un objecte d'autoafirmació i de distinció molt preuat, perquè per primera vegada permet separar radicalment l'home de la bèstia, en prendre l'home a la bèstia la pell per posar-se-la.

Un cop arrencada de l'animal, la pell es degrada ràpidament. Per prolongar la seva vida sense perdre les qualitats originals que la fan insubstituïble -resistència, flexibilitat, estanqueitat- l'home va descobrir per atzar i després de senzills tempeigs, l'art de l'adob.

- 12.**
- Eliminant les parts corruptibles.
 - Assecatge i adob al fum.
 - Adob al greix: mastegar la pell amb el mateix sèu de l'animal.

■ L'adoberia entra en la història

“Els vaixells que naveguen riu avall cap a Babilònia són rodons de forma i estan fets de cuir...”

Herodot, Llibre I, CXCIV

En les primeres grans civilitzacions agràries de la història, la pell tenia una doble utilitat: pràctica -usos domèstics i industrials- i ornamental o ritual. Les pintures o relleus murals de les tombes dels dignitaris egipcis són com catàlegs il·lustrats de les aplicacions de la pell adobada a objectes d'ús corrent: sandàlies, faldilles, flotadors, atuells de la cuina, braçals protectors i carcaixos dels arquers, manxes, etc.

Concretament, per als hitites fou decisiu l'invent de les manxes de pell per

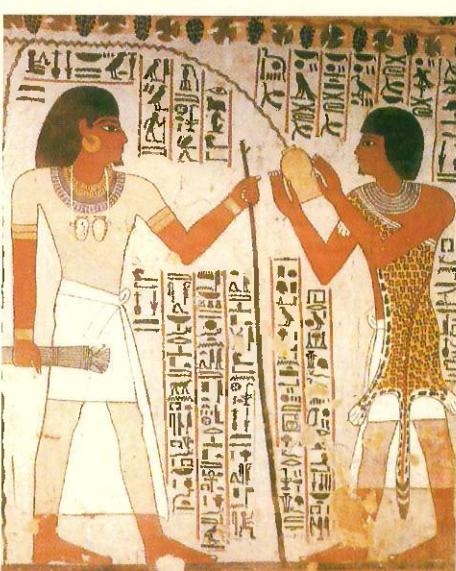
desenvolupar la metallúrgia del ferro, en poder insuflar l'aire necessari per a assolar dins el forn la temperatura de fusió del metall.

En les més antigues civilitzacions, la pell amb pèl dels animals serveix per a confeccionar vestiments ceremonials.

A Sumer els notables portaven el "kaunakés"; unes faldilles llargues de pell afaiçonada cobertes de velló.

A Egipte el faraó i els sacerdots celebraven un ritual de rejoveniment, en què es revestien de pells d'animals nobles, ja que cobrir-se de pells s'associava a idees de renaixement. Aquest ritual quedà simbolitzat en la cua de pantera lligada a la cintura dels faraons.

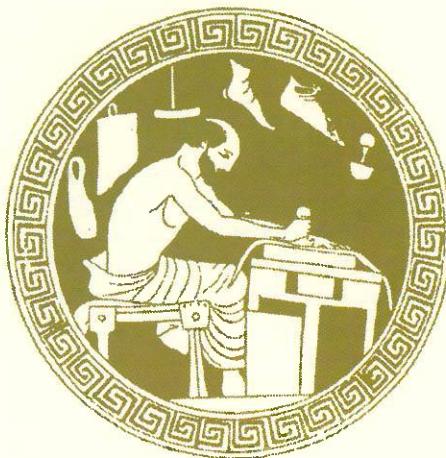
Vora el Nil, amb la domesticació dels animals, va néixer probablement la primera indústria adobera de la història. Els primers cuirs egipcis, de fa més de 5.000 anys, provenen d'una adoberia de Ghebelén, on l'adob vegetal amb extractes d'acàcia nilòtica es feia de manera metòdica, posant les pells descarnades i depilades, unes sobre les altres en fosses d'un metre de fondària, entre capes de beines esmicollades d'adobant. Més tard arribà de Mesopotàmia l'adob a l'alum, desenvolupat originàriament pels hitites que disposaven d'alum en estat natural. Els egipcis aprengueren a combinar l'adob vegetal amb l'adob mineral a l'alum.

13- Pintura de la tomba de les Vinyes.
Egipte, XVIII dinastia

14- Plaques del rei sumeri Nanskie d'Ur amb la seva cort (2550 aC)

■ De cap a cap de la mediterrània

15- Sabater.
Pintura en un vas de ceràmica grega (s. VI aC)

El món grec

El contacte entre els pobles de la Mediterrània i les velles civilitzacions de l'Orient Mitjà facilitava l'intercanvi de coneixements entre orient i occident. Creta i les illes de l'Egeu actuaven d'intermediaris en aquest tràfec, transmetent als grecs del continent coneixements i tècniques, com ara l'adob de pells i hàbits comercials.

Troia, la porta del mar Negre, s'obrí un dia als grecs i a la seva energia colonitzadora. Precisament en relació amb el comerç de pells pel mar Negre, amb el llunyà horitzó de l'estepa russa, podem interpretar el mític viatge dels argonautes a la Còlquida, a la recerca del Toisó d'Or.

La mitologia grega és plena de referències a la pell. Vestir-se amb les pells de certes bèsties té connotacions simbòliques.

Jasó: "He retornat a la Pàtria per recuperar l'antic honor de casa meva i el país que Zeus donà al meu pare i que no està governat amb justícia..."

Pèlies: "Que així sia, però abans has de fer una cosa. Frixo abans de morir ens demanà que retornéssim el Toisó d'Or a Grècia... La vellesa és la meva companya; en canvi la teva joventut tot just comença a florir. Surt a buscar el Toisó d'Or i quan tornis et retornaré el tro; Poso a Zeus per testimoni."

Píndar, *Pítica IV*. Oda que inspirà les Argonàutiques a Apol·loni de Rodes.

Els herois homèrics es cobreixen de pells de lleó. La pell per si sola ens remet a la caça i captura de l'animal, però el fet de posar-se-la el guerrer i de fer-ne ostentació ens diu quelcom sobre la seva força i coratge; qualitats que són atributs de la fera i que ara passen a l'home.

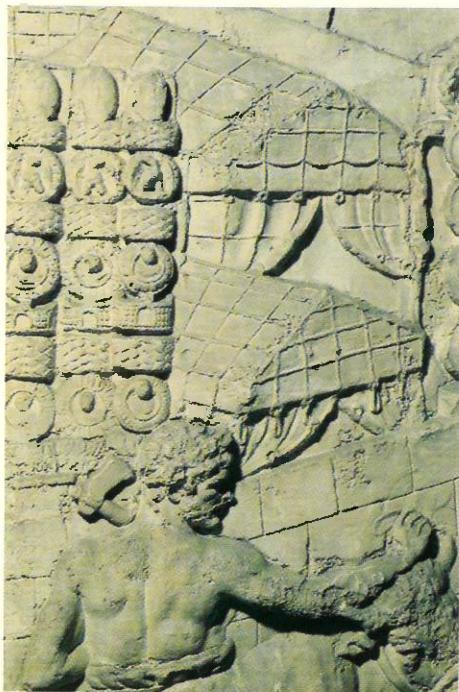
Homer descriu la disputa d'aqueus i troians pel cadàver de Patrocle i alhora ens recorda les tècniques més remotes de l'adoberia: "Talment hom dóna als obrers una pell de brau coberta de greix per estirar-la i tots al volt agafant-la i estirant-la va perdent humitat, penetra el greix i la pell queda suau, perfectament estesa per tots costats... Així estiraven el cos de Patrocle els aqueus i els troians." Homer, *La Ilíada*, Cant XVII.

El món Ilatí

En l'Antiguitat, a la mediterrània el cuir es generalitzà com a component bàsic de molts articles de consum domèstic i industrial. Plutarc explica com Numa Pompili havia dividit en el passat els oficis romans en nou corporacions, de les quals tres s'ocupaven directament de la pell: músics, orfebres, constructors, tintorers, sabaters, adobers, pelletes, bronzistes i altres oficis. L'exèrcit romà fou, al llarg de la seva història, el principal consumidor d'articles de cuir.

16- Sola de cuir pertanyent a un calçat romà, procedent d'unes excavacions arqueològiques realitzades a Londres (s. II dC)
Núm. d'inventari: 745

17- Tendes de pell a la Columna de Trajà. Roma (110 - 113 dC).

Els patricis romans consideraven una vilesa vestir-se amb pells com els pastors o els estrangers incults. Els bàrbars del nord, que eren vistos com uns salvatges, rebien el qualificatiu despectiu de "pelliti" per les pells que portaven. La imatge del pages humil vestit amb pells rústegues de xai provenia dels grecs i de les descripcions d'Hesiode. Més tard la tradició cristiana incorporà la figura de l'humil, del pur d'ànima, de l'innocent, amb un hàbit de pell llanuda.

Tant l'adob a l'alum, "aluta", com l'adob vegetal, "coriaria", eren ben corrents entre els romans. L'ofici d'adober a Roma és perfectament conegut avui mercès, entre altres coses, al descobriment a Pompeia de la casa de l'adober Mínimus Campanus.

■ Artesans de la pell a occident

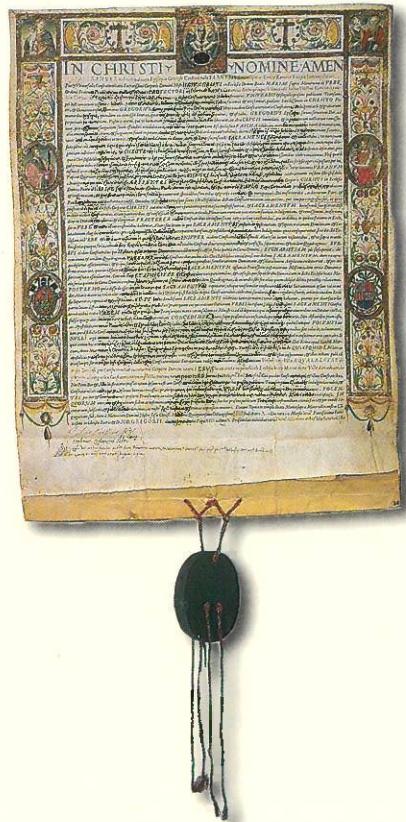
"Les pells blanques com la neu que aquí arriben i d'aquí surten roges, amb el teu nom, Còrdova, són coneudes."
(Iste tuo dictas de nomine Corduba pellis hic niveas, alter protrahit inde rubras.)

Poema llatí, s. IX a Theodulfi Carmina.

Pergaminers i enquadernadors monàstics

Durant l'Edat Mitjana, en aquesta part de l'occident, convivien cristians i jueus, sovint amb bones relacions de veïnatge amb uns tercers, els islamites. Els jueus tenien una habilitat especial en oficis relacionats amb la pell com la sabateria i l'enquadernació. Els cristians, particularment, sentien passió per documentar el que feien d'important i escrivien damunt d'unes pells de xai primes i llises, els pergamins.

Eren però els mahometans d'Al-Andalus els qui havien desenvolupat la més florent indústria del cuir. La pell era arreu una matèria imprescindible i qui més qui menys sabia com adobar-la, perquè els objectes fets de pell eren presents a cada llar i tan habituals com avui és corrent i universal el plàstic.

18- Butlla pontifícia de Gregori XIII a la ciutat d'Igualada, en un pergami datat l'any 1582
 Núm. d'inventari: 58

19- Cantoral de pergamí,
segle XVI
Núm. d'inventari: 243

20- Cobertes de llibre en
pell daurada, segle XVII
Núm. d'inventari: 268

La societat medieval vivia amb una certa sensació de desempar i de feblesa i tenia un profund sentit del temor de Déu. La doctrina dels Sants Pares, els escrits dels clàssics, totes les fonts del saber antic, havien de conservar-se per servir de guia a la comunitat indefensa. En els "scriptoria" dels monestirs, els monjos copistes dedicaven gran part de llurs vides a escriure sobre pergamins tot el saber del món per a la posteritat.

El pergamí és una pell prima no adobada, que per les seves característiques facilita d'escriure-hi i pot ser emprada en l'enquadernació de llibres. Procedeix de la cabra o de l'ovella.

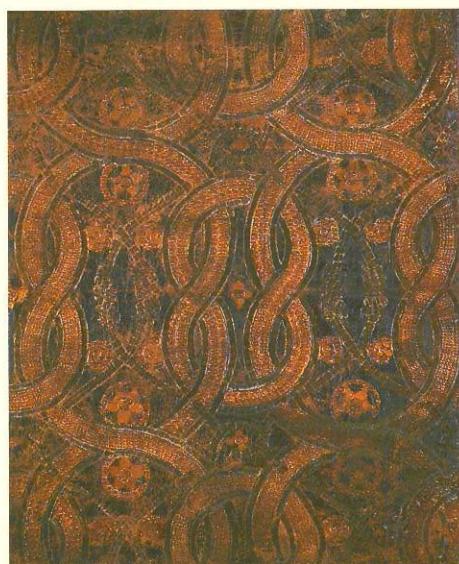
El procés és una depilació amb calç i les pells se sotmeten a un desgreixatge i assecatge. Finalment són raspades i allisades i pot donar un acabat translúcida o opaca.

"Por la encuadernación del libro divino algo barruntamos de lo que dentro hay."

Alexio Venegas, s. XV.

Cordovaners i guadamassilers cortesans

21- Guadamassil. Pell dau-
rada, ferretejada i policro-
mada, segle XVI
Núm. d'inventari: 851

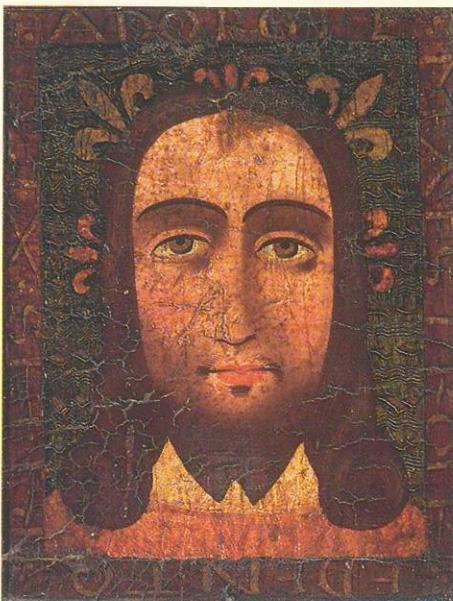
Durant segles el cuir fet a Hispània fou el més apreciat arreu d'Europa. Les qualitats que el distingien provenien d'una depurada tècnica en l'adob i de la utilització de pells d'oví seleccionades. Hi contribuïa la llarga història adobera del país i la permanència de la tradició artesana moresca.

A l'Europa del Renaixement el cordovà fou el rei dels cuirs, en ser present en tot article de qualitat de guanteria, de sabateria, de selleria, en cadires i en el

recobriment de baguls i arquetes. Còrdova des del segle XIV i després altres ciutats, produïen així mateix uns cuirs particularment fins, els guadamassils, de pell prima de moltó, adobats vegetalment o a l'alum i treballats artísticament per a ús ornamental. El guadamassil és una tècnica artística; el cordovà era una pell de molta qualitat i de caràcter més funcional, que podia estar decorat a base de tatxes, repujat, gravat, etc.

"...por toda España cualesquier cueros de cabra, en cualquier parte que se hayan aderezado, se llaman cordovanes, por la excelencia desta arte, que en aquella ciudad ay...Las badanas sirven para los guadamecis, que se labran tales en Còrdova, que de ninguna parte de España hay competencia, y tantos, que a toda Europa y las Indias, se provee de alli esta hacienda. Ella da a la ciudad mucha hacienda, y da tambien una hermosa vista por las principales calles della. Porque como sacan al sol los cueros dorados ya, labrados y pintados, fixados en grandes tablas, para que se enxuguen, haze un bel mirar aquello tapiçado con tanto resplendor y diversidad."

Ambrosio de Morales, *Las Antigüedades de las ciudades de España*, 1575

Una cita d'*Eraclius a De Coloribus et Artibus Romanarum* a l'entorn de l'any 1000, parla ja del cordovà i diu aproximadament: “*Per tenyir el cordovà pren la pell neta i blanca. Renta la part del pèl amb alum. Posa la grança en un recipient de coure juntament amb orina i posa-ho a escalfar, però només fins que la teva mà ho pugui resistir. Submergeix la pell fins que es torni vermella. Quan estigui ben tenyida posa-la a assecar estenent-la damunt del taulell i dona-li una mà de greix.*”

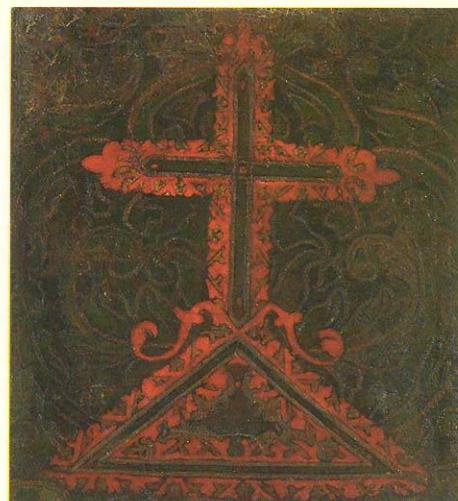
Del segle XV al XVII, la indústria del cuir que havia fet la fama de Còrdova s'estengué per la costa mediterrània i arrelà a València i a Barcelona i a viles com Vic, Girona i Igualada. Els guadmassilers formaven un gremi propi; les primeres ordinacions del qual daten de 1539 a Barcelona i es consideraven l'aristocràcia de l'artesanat, perquè treballaven amb matèries primeres molt valuoses: el cuir, l'or i l'argent.

El guadmassil generalment es dauvara, repujava i policromava. Una vegada preparades, les

pells s'encolaven, se'ls aplicava unes làmines d'argent, es brunyien per treure la brillantor i molt sovint a continuació es dauraven tot aplicant damunt l'argent un vernís tenyt de color or, dit or (colradura).

Llavors sobre la pell s'imprimia el disseny, per mitjà d'unes planxes de metall o d'uns motlles de fusta gravats i es premsaven. El més corrent és que estampessin amb motlles i contramotlles de fusta, en fred sobre la pell, els dissenys demandats que formaven mostres que es repetien. Eren emprats principalment per als revestiments de parets, frontals d'altar, tapisseries i paravents. Serien els precedents del paper pintat actual, emprat per recobrir les habitacions.

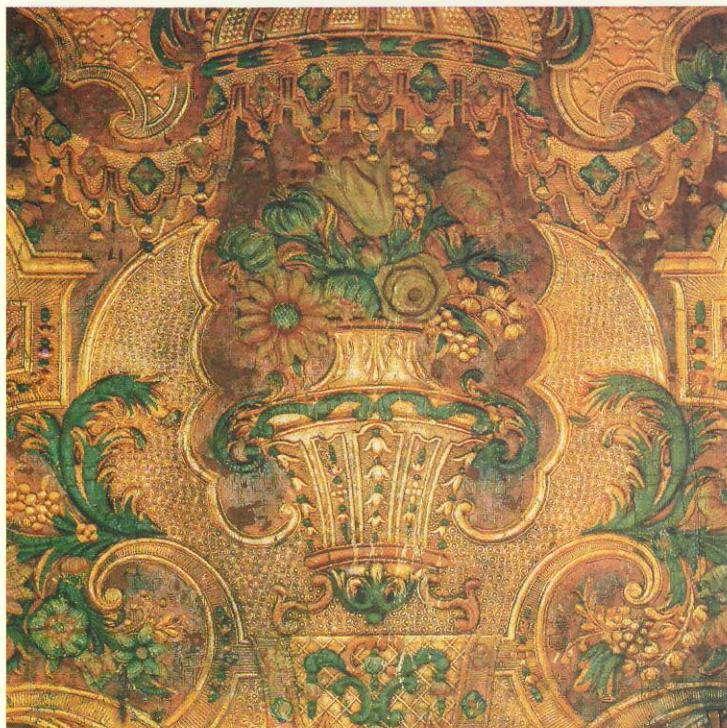
22- Pintura. Santa Faç en guadmassil, segles XVI - XVII
Núm. d'inventari: 849

23- Pintura. Sant Miquel i Sant Antoni de Pàdua. Pell daurada, ferretejada i policromada, segle XVI
Núm. d'inventari: 848

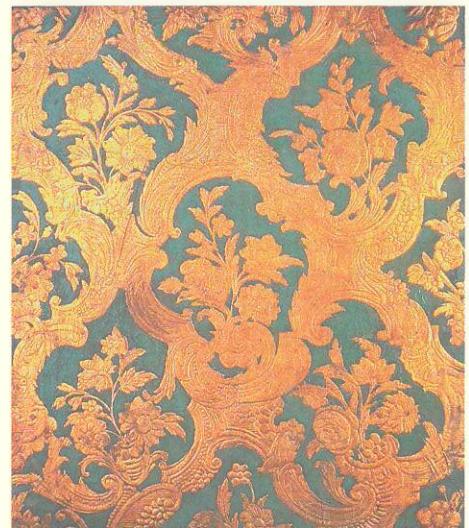
24- Guadmassil en pell daurada, ferretejada i policromada, segle XVII
Núm. d'Inventari: 1513

25- Centre de frontal d'altar de guadmassil en pell daurada, ferretejada i policromada, segle XVI
Núm. d'inventari: 350

26- Revestiment de guada-
massil en pell ferretejada,
daurada i policromada,
segle XVII
Núm. d'inventari: 342

27- Revestiment de guada-
massil en pell daurada,
emmotllada i policromada,
segle XVIII
Núm. d'inventari: 852

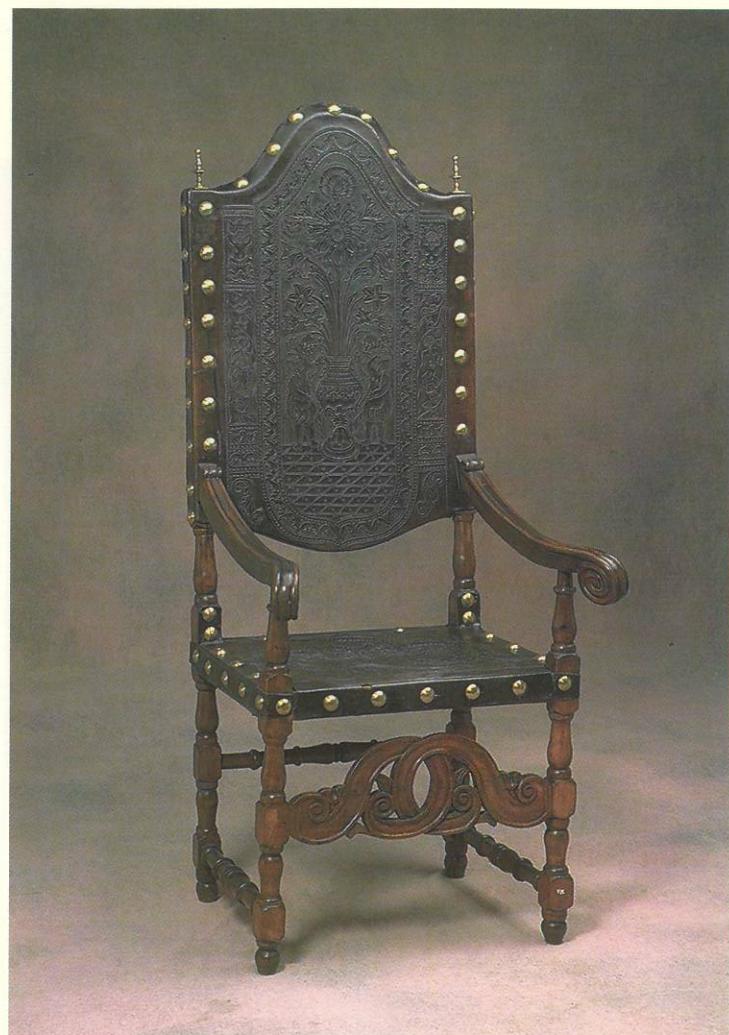

28- Revestiment de guada-
massil en pell daurada,
emmotllada i policromada,
segle XVIII
Núm. d'inventari: 845

29- Bagul de fusta feitrat
de pell de cavall, decorat
amb tires metàl·liques i
clavetejats, segle XVI
Núm. d'inventari: 182

31- Cadira de braços amb fusta motllurada, cuir gravat, presenta claus metàl·lics, segle XVII
Núm. d'inventari: 735

30- Caixa de fusta folrada en cuir gravat, daurat i policromat, segles XVI - XVII
Núm. d' inventari: 183

32- Bossa de corporals, amb l'anvers i el revers policromat. Hi ha la representació de les cinc llagues de Jesús, segle XVII.
Núm. d'inventari: 59

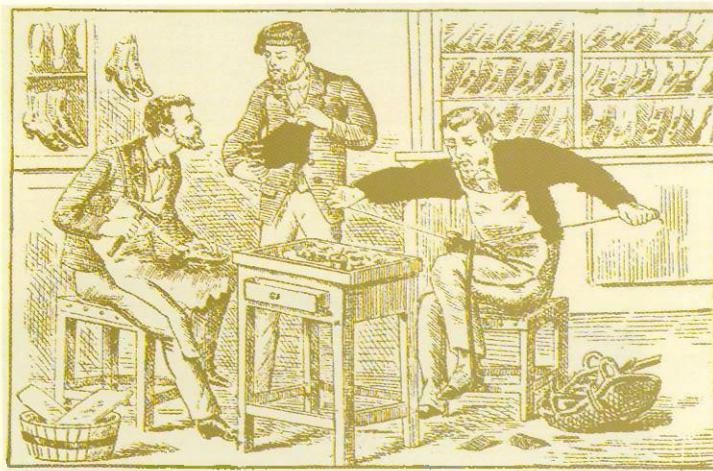

33- Bagul de fusta folrat de pell clavetejada, segle XVII
Núm. d'inventari: 181

■ Dos oficis tradicionals de la pell

El sabater

34- Taller de sabateria de "Cal Tonet" d'Igualada, corresponent a l'any 1900

35- Estampa d'un sabater del segle XIX

L'ofici de sabater, pràcticament desaparegut avui, havia estat un dels més característics de les nostres ciutats, malgrat que els sabaters no havien gaudit de massa bona fama, ja que eren associats als jueus, perquè la tradició considerava que molts jueus conversos havien estat sabaters. Fa cent anys, sovint treballaven encara a la vista del públic, asseguts davant d'una taula amb les eines, sota les voltes d'un carreró, amb el calçat lligat amb un cordill, per parells, penjant de la paret. El sabater que adobava el calçat, sabater de vell o pegot, ha estat una activitat més modesta que el que les confeccionava. Les sabates eren un luxe que no estava a l'abast de tothom. En qualsevol cas es reservaven per als diumenges i festes assenyalades, o per als dies de pluja. Per això deia el refrany:

*"Mira don res,
que duu sabates
i està serè."*

Guarnicioners i basters

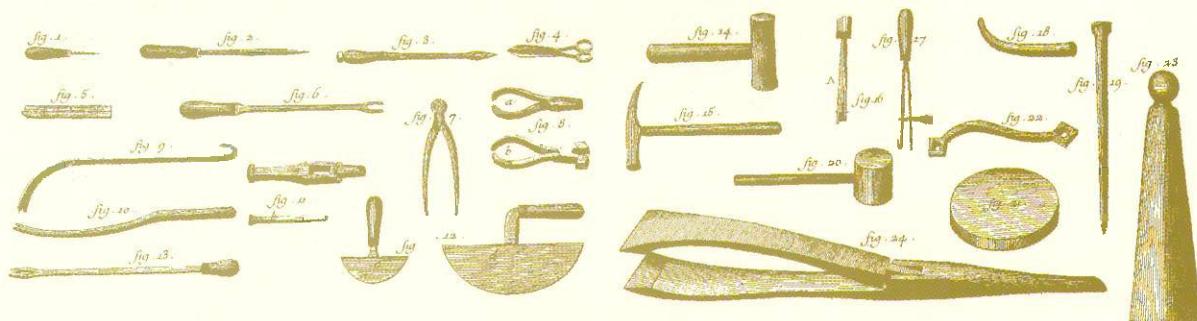
El de guarnicioner ha estat un ofici modest del cuir però imprescindible, i tan antic com la domesticació del cavall. Juntament amb els oficis de baster, de seller i d'albarder, havia format part de la confraria dels freners, que havia reunit diversos oficis relacionats amb les cavalleries i per tant amb el transport de persones i mercaderies. Confecciónaven els guarniments de gala i de carro, els sellons, les morralles, les brides i els pitrals.

El costum de guarnir i d'arrear de manera decorativa els animals de tir, de sella i de bast féu de l'ofici un art popular i cridaner, tal com mostra la retallada o el repunteig i el clavetejament del cuir formant arabescs i altres dissenys més o menys abstractes.

36- Alforges de cuir gofrat del segle XVI
Núm. d'inventari: 14

37- Gravat amb les eines de guarnicioner i de baster

38- La Diligència Igualadina davant del Teatre del Liceu l'any 1960

39- Sellonera de pell clavetejada i folrada de vellut vermell, segle XIX
Núm. d'inventari: 722

40- Sella de muntar de cuir repujat pertanyent a la infanta Isabel, germana del rei Alfons XIII.
Núm. d'inventari: 725

UN UNIVERS DE PELL

Les objectes d'ús habitual del nostre entorn estan fets de diversos materials, generalment familiars a la nostra experiència. Cada cultura en cada període històric concret, però, es decanta per l'ús d'uns materials en major proporció que per d'altres, en funció de les necessitats. Així, els materials emprats en cada situació i moment de la vida són escollits, per a cada utilitat, en funció de les seves qualitats, de la tecnologia a l'abast i de la seva abundància i preu (Molts objectes que ara es fan de plàstic havien estat fets de metall o de fusta). Així mateix, en funció del context social, dels costums i de raons subjectives que tenen a veure amb el substrat cultural, amb la tradició. Per això, els materials que componen el nostre univers material ens comuniquen missatges. Aquí tenim aplegats un conjunt de quadres escènics i de mostres que ens traslladen a llocs i situacions que podem identificar automàticament. Tots tenen com a comú denominador els usos passats o presents de la pell. ■

■ Escenografies

Esport

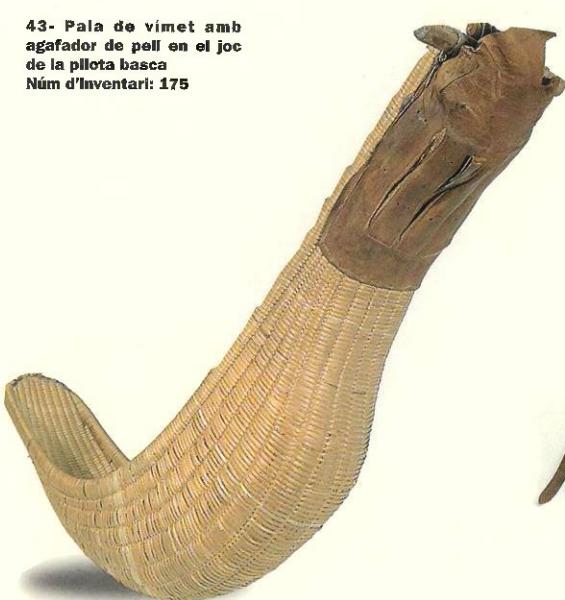

41- Pilotes de futbol elaborades en pell amb les signatures dels Jugadors del FC Barcelona i amb les de l'equip oficial dels Jocs Olímpics del 1992
Núm. d'inventari: 54 i 2488

42- Guants de boxa en pell emprats pel boxador Ben Ali

43- Pala de vimet amb agafador de pell en el joc de la pilota basca
Num d'inventari: 175

44- Plastró de pell per a esgrima
Núm. d'inventari: 967 i 968

**45. Guants de beisbol
fabricats de pell.
Núm. d'inventari: 354**

**46- Equip de caçador con-
feccionat en pell
Núm. d'inventari: del 2577
al 2680**

Fent la guerra

**47- Escut en pell d'hipo-
potam emprat pels guerrers
de l'est d'Etiòpia.
Núm. d'inventari: 1548.**

**48- Escut guerrer en pell
procedent del Sudan
Núm. d'inventari: 2906**

**49- Buirac i arc folrats de pell, amb corretges i serrells del mateix material, procedents d'Etiòpia
Núm. d'inventari: 834**

**50- Corretjam militar amb les corresponents cartutxeres
Núm. d'inventari: 126**

**51- Pistolera de pell.
Núm. d'inventari: 951.**

**52- Funda de metralladora fetxa de pell. Argentina.
Núm. d'inventari: 966**

De viatge

53- Maleta de fusta i pell
Núm. d'inventari: 479

54- Maleta de fusta folrada de pell i clavetejada
Núm. d'inventari: 1514

55- Capsa per guardar un barret
Núm. d'inventari: 728

56- Maletí personal de viatge
Núm. d'inventari: 38

57- Maleta de pell dels anys trenta, de pell de vaca gravada
Núm. d'inventari: 2492

58- Neceser repujat amb motllura
Núm. d'inventari: 515

Nòmades

59- Bossa de campament per guardar diferents estris dels pobles nòmades del desert, concretament dels pastors d'Algèria.
Núm. d'inventari: 2048

60- Carmanyola de vimet revestida de pell procedent d'Etiòpia
Núm. d'inventari: 828

61- Sandàlia de beduí. Feta de pell amb brodats de fils de colors, procedent del desert del Sàhara
Núm. d'inventari: 757

62- Cantimplora de pell per portar-hi aigua, pròpia dels pastors de cavalls i cabres de l'Afganistan.
Núm. d'inventari: 2046

63- Recipient etíopic de vímet ornat amb conquilles i folrat interiorment de pell. Servia per a transportar la llet
Núm. d'inventari: 1563

■ Estimulacions

Sons de sempre

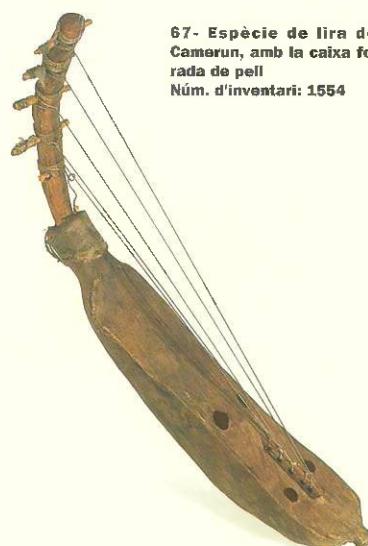
66- "Masinko", tipus de violí corrent a Etiòpia, amb l'arc i la caixa de fusta folrats de pell
Núm. d'inventari: 1570

64- Coixins d'artesania popular procedents del Marroc
Núm. d'inventari: 1525 i 1531

65- Sella de muntar provenint de Núbia
Núm. d'inventari: 832

67- Espècie de lira del Camerun, amb la caixa folrada de pell
Núm. d'inventari: 1554

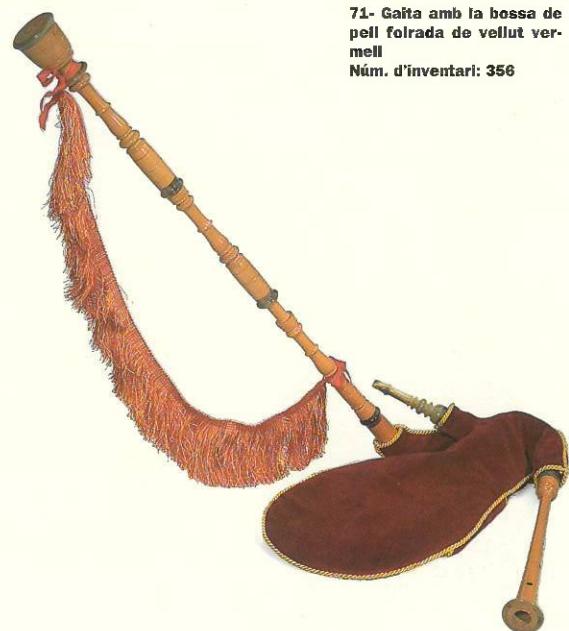
68- Tambor amb membrana de pell, buidat en un tronc d'arbre. La seva procedència és del Senegal.
Núm. d'inventari: 1541

69- Flauts de fusta revestides de pell provinents del Camerun
Núm. d'inventari: 1556

70- "Bagena" amb calxa folrada de pell, que tocauen els cristians coptes d'Etiòpia.
Núm. d'inventari: 1568

71- Gaita amb la bossa de pell folrada de vellut vermell
Núm. d'inventari: 356

Imatges a flor de pell

72- Màscara amb els cabells de pell i trenes de pèl d'animal amb petxines, procedent del Camerun.
Núm. d'inventari: 1551

73- Nina turkana (Etiòpia), amb el vestit de pell de vaca, emprada per a les noies en rituals de fertilitat. Núm. d'inventari: 814

74- Figures per a teatre d'ombres en pell de búfal retallada, calada i policromada, anomenades 'wayang kulit', procedents de l'illa de Java, Indonèsia. Núm. d'inventari: 2869, 2871 i 2872.

DELS CLOTS ALS BOMBOS

1.- Energia de sang

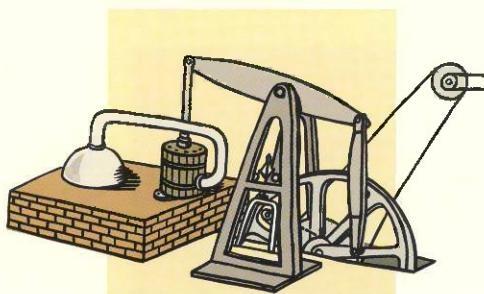
Abans de la mecanització
Segle XVIII

Els clots, "Cal Granotes"

2.- Cicle del vapor

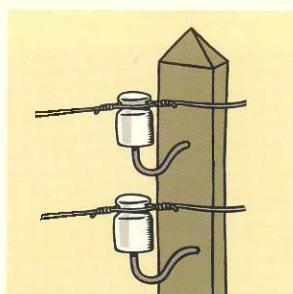
Primera mecanització
Final del segle XIX

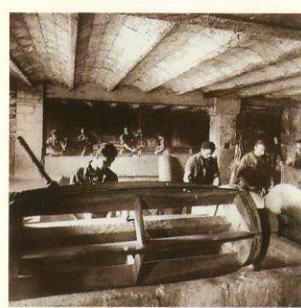
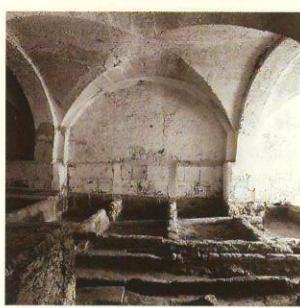
Els catres i les cubetes

3.- Energia elèctrica

Mecanització definitiva
Segon decenni del segle XX

Botes d'adobar

75- Dels clots als bombos

4

UN ITINERARI DE VISITA DEL PATRIMONI INDUSTRIAL

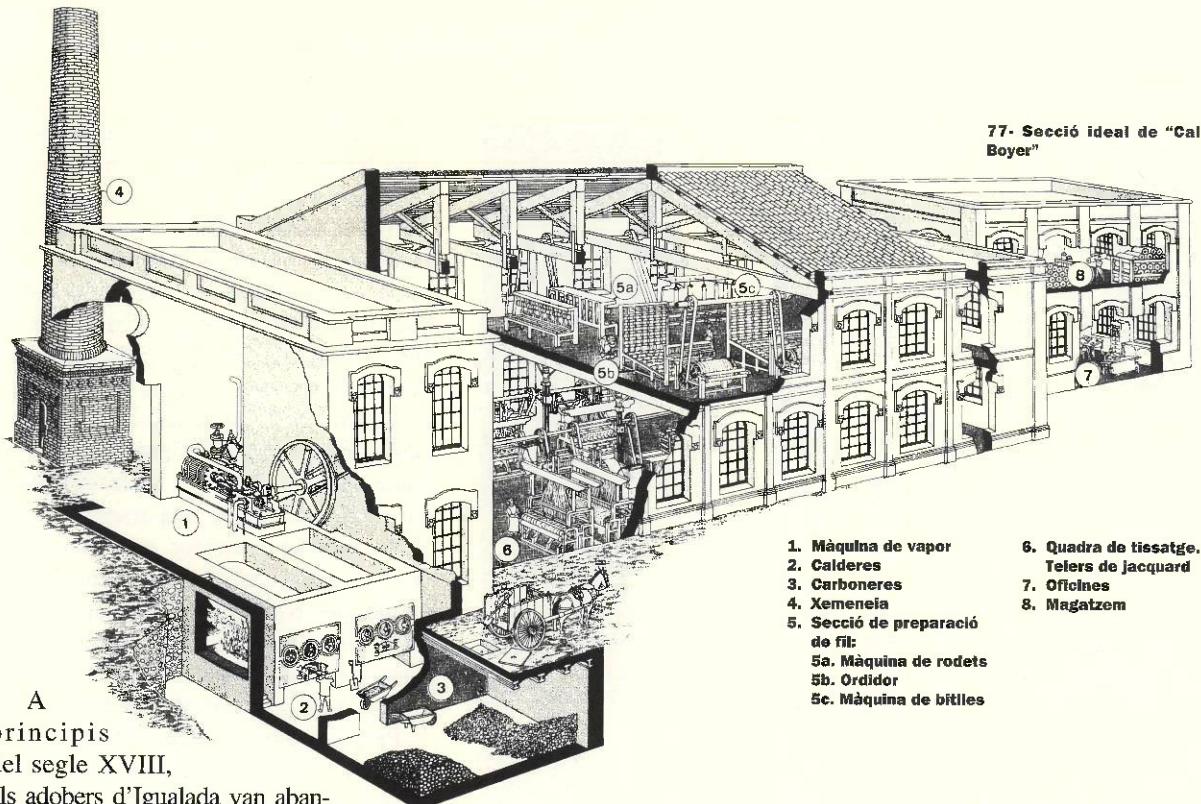
El complex museístic d'Igualada, concretament els dos edificis de “Cal Boyer” i de “Cal Granotes”, a més d’altres elements, determinen un petit recorregut de patrimoni industrial, que ens apropa a entendre i a conèixer alguns aspectes de la tradició fabril igualadina: les indústries del tèxtil i de l’adob dels cuirs, que han configurat l’economia bàsica de la ciutat i la seva estructura urbana. Efectivament, les construccions de la fàbrica tèxtil cotonera de “Cal Boyer” i l’adoberia de “Cal Granotes”, unides per un tram del rec recentment restaurat, conjuntament amb l’adoberia d’estil modernista de “Cal Sabater”, situada al costat de “Cal Boyer”, la sínia per elevar aigua

del rec i la màquina de vapor instal·lades al Museu Comarcal conformen un atracció itinerari. Tot plegat, en un reduït espai urbanístic d’un centenar de metres recentment arranjat; fet que invita a gaudir d’un agradable passeig per un dels espais amb més caràcter d’Igualada.

El conjunt de “Cal Boyer” resta format per dues naus, la xemeneia i l’edifici de magatzems i oficines de la fàbrica. Fou edificada entre finals del segle XIX i principis del segle XX. Les plantes baixes presenten fileres de columnes de ferro colat que suportaven les quadres superiors totalment lliures de noses, gràcies a una coberta amb encavallades de fusta de pi melis. Destaca l’abundor de grans finestrals peraprofitar al màxim la llum natural. Estava especialitzada en setí, cotó i lona i donava feina a unes dues-centes persones. A la planta superior tenien lloc les operacions de preparació i transformació del fil i a la planta baixa el tissatge i els acabats. S’hi conserva la xemeneia de totxo cuit, prop d’on avui podem visitar un cos de la fàbrica amb una màquina de vapor de tipus horitzontal que prové de la fàbrica igualadina “El Cilindro”, fabricada l’any 1862 a Leeds (Anglaterra) per Manning Wardle & Cº. És un muntatge museogràfic dotat de moviment en què s’explica el cicle del vapor. En els patis exteriors del museu, el visitant pot accionar una sínia de sang situada a freqüència de la canalització d’aigua del rec; fet que permet entendre com funcionava aquest tipus de màquina construïda en fusta i que servia per a elevar l’aigua del rec a un nivell superior gràcies a un mecanisme anomenat llanterna.

76. “Cal Boyer”: seu central del Museu Comarcal de l’Anoia

A principis del segle XVIII, els adobers d'Igualada van abandonar el clos de les muralles medievals i establiren les noves indústries a freqüència del rec o sèquia. El rec és un cabal d'aigua documentat ja en el segle XII i que originàriament s'utilitzava per a fer funcionar molins fapers. Recull l'aigua del riu Anoia per mitjà d'una resclosa i té una longitud de 3.049 metres. Recentment s'ha restaurat el tram que uneix la seu central del Museu Comarcal de l'Anoia a "Cal Boyer" amb l'adoberia de "Cal Granotes", i constitueix el recorregut natural de visita entre els dos conjunts.

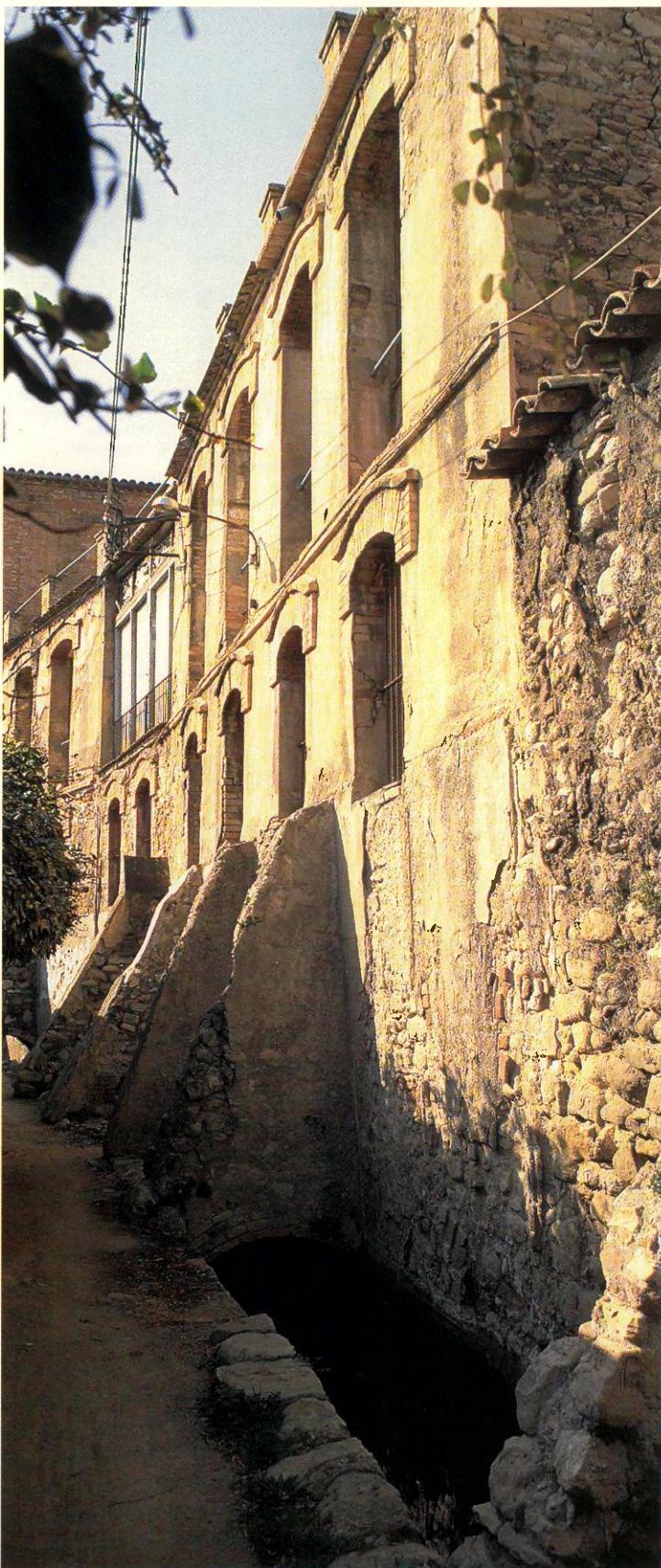

77- Secció ideal de "Cal Boyer"

- 1. Mànima de vapor
- 2. Calderes
- 3. Carboneres
- 4. Xemeneia
- 5. Secció de preparació de fil:
- 5a. Mànima de rodets
- 5b. Ordidor
- 5c. Mànima de bitiles
- 6. Quadra de tissatge, Telers de Jacquard
- 7. Oficines
- 8. Magatzem

78- La sinya de sang

79- La màquina de vapor

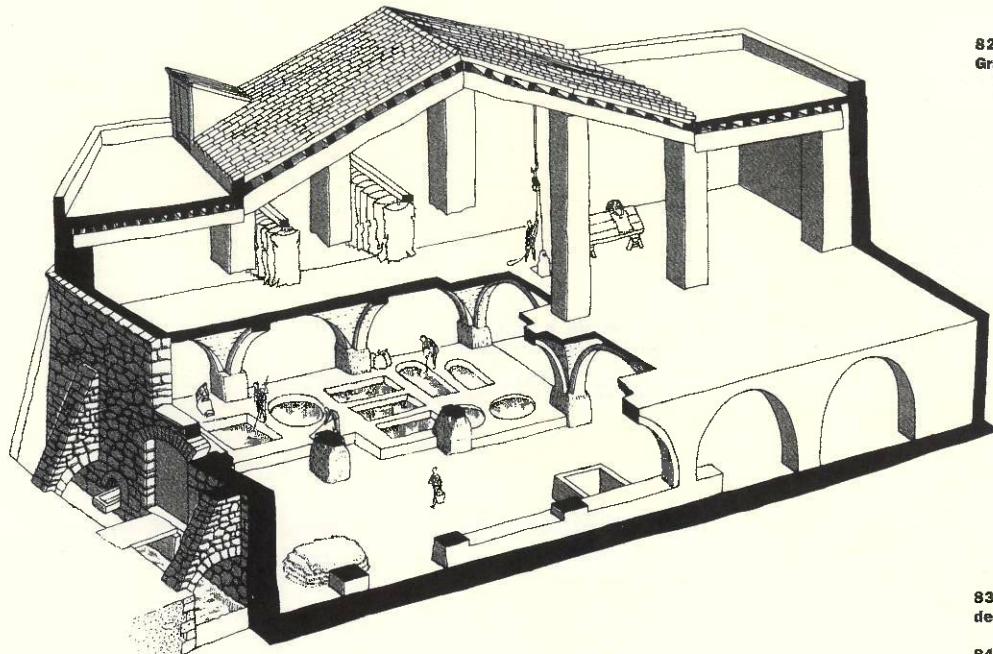
“Cal Granotes” és una adoberia del segle XVIII, on amb el pertinent tractament museogràfic es poden contemplar els tres sistemes totalment artesinals de l’adob de la pell grossa (bou, vaca...) per a sola, corresponents a abans de la mecanització: l’adob pel sistema de cosir els cuirs, el sistema marroquí antic especialment i el marroquí modern. És una realitat pionera en el seu gènere i conserva les dues plantes típiques d’una adoberia: la planta baixa o ribera, on es desenvolupaven les operacions de preparació i d’adob de les pells; i l’estenedor, a la planta alta, on els cuirs perdien la humitat penjats de les típiques barrades i on tenien lloc les operacions de l’acabat de la pell. La seva producció anava destinada fonamentalment a l’elaboració de la sola per a sabates.

Per completar aquest itinerari cal donar un cop d’ull a la façana de l’adoberia de Cal Sabater, situada freqüent a freqüent amb “Cal Boyer”.

80- El rec d’Igualada

81- Detall de l’interior de “Cal Granotes”

82- Secció ideal de "Cal Granotes"

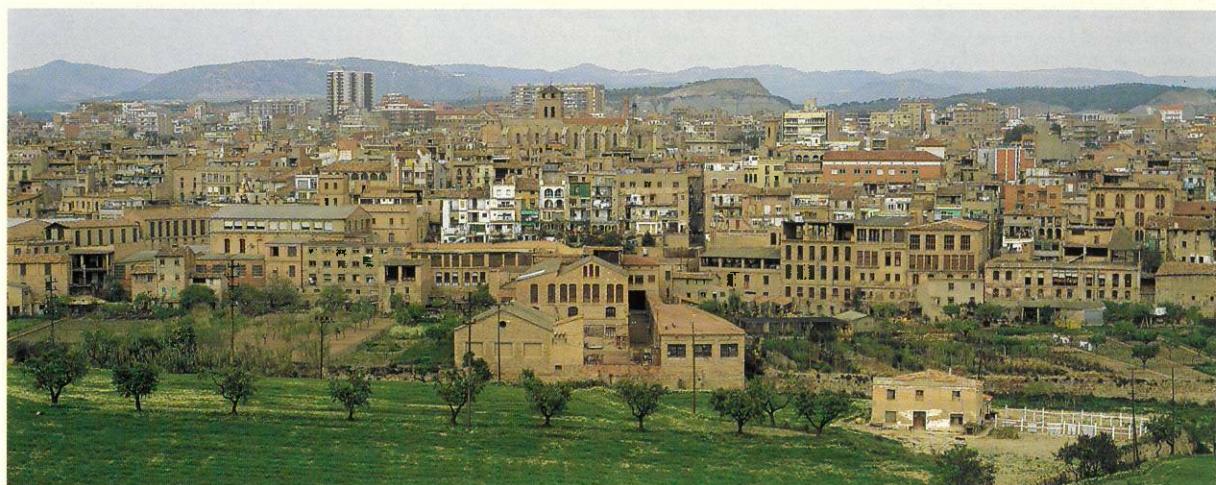

83- Adoberia modernista de "Cal Sabater"

84- El barril adober d'Igualada

Probablement es tracti de l'edifici industrial modernista amb més caràcter de la ciutat. Fou construït en el decurs de l'any 1912 i es va ampliar i reformar en els anys 1913 i 1919. Per la seva espectacularitat va rebre la denominació popular de "la catedral dels blanquers". La gelosia de totxo que la corona i la seva estructura acastellada són trets distintius de l'edifici.

La localització del conjunt museístic en aquesta zona de la ciutat ha comportat la rehabilitació urbanística d'una part del nucli antic industrial d'Igualada; espai tradicionalment molt degradat. ■

5

TEXTOS EN CASTELLANO DEUTSCHE TEXTE, ENGLISH TEXTS

1.

EL MUSEO DE LA PIEL: ANTECEDENTES

Los antecedentes del Museo de la Piel hay que buscarlos en el año 1947, cuando el "Centre d'Estudis Comarcals d'Igualada" (CECI) impulsa la creación del Museo de la Ciudad, que finalmente se inaugura en 1949. Cinco años más tarde, bajo la tutela y el empuje de Francesc de P. Gabarró i Torres y de Ramón Genís i Bayés, y como fruto de las negociaciones y los esfuerzos llevados a cabo desde que en 1951 se efectuara la propuesta de crear una sección del Museo de la Ciudad dedicada a la piel, se inaugura oficialmente el Museo de la Piel el 13 de junio de 1954, con la asistencia de las máximas autoridades locales y exhibiendo para la ocasión una valiosa colección de guadamecís donados por la firma "Extractos Curtientes y Productos Químicos".

Pronto el Museo fue considerado importante y singular, puesto que era el único de esta temática existente en España y uno de los tres de estas características creados en Europa.

Desde el momento de su creación y durante 40 años, el Museo de la Piel se ubicó en la carretera de Manresa, nº 65, en el tercer piso del edificio del Grupo Escolar García Fossas. Constaba de cinco secciones repartidas del modo que sigue: la piel y su procedencia, el curtido de la piel, herramientas y máquinas antiguas, las aplicaciones de la piel y documentación.

Algunas de las piezas devinieron notables y extraordinarias ya desde el mismo momento de su adquisición: la colección de guadamecís que abarca desde el siglo XVI al XIX, la silla de montar de la infanta Isabel, hermana de Alfonso XII, o la piel curtida en Igualada de la popular elefanta "Linda", procedente del Parque Zoológico de Barcelona.

En 1960, siendo presidente del patronato el Sr. Antoni Palmés i Bertran, a causa de la grave crisis económica que atravesaba el Museo y también a la reiterada negativa por parte de las administraciones de concederle ayudas y subvenciones, surgió la idea de crear "Els Amics del Museu de la Pell", una asociación integrante

1.

DAS LEDERMUSEUM: VORGESCHICHTE

Die Vorgeschichte des Ledermuseums ist im Jahre 1947 zu suchen, als das Ausbildungszentrum des Landbezirks Igualada die Schaffung eines städtischen Museums anregte, das dann schliesslich im Jahre 1949 eingeweiht wurde. Fünf Jahre später wurde unter der Schirmherrschaft und mit der Unterstützung von Francesc de P. Gabarró i Torres und Ramón Genís i Bayés, als Ergebnis der seit dem im Jahre 1951 gemachten Vorschlag zur Schaffung einer dem Leder gewidmeten Abteilung des städtischen Museums laufenden Verhandlungen und Bemühungen, schliesslich am 13. Juni 1954 im Beisein der höchsten Obrigkeit der Stadt das Ledermuseum offiziell eröffnet. Anlässlich dieser Eröffnung wurde eine wertvolle Sammlung von der Firma "Extractos Curtientes y Productos Químicos" gestifteter Ledertapeten gezeigt.

Das Museum gewann schon sehr bald einen einzigartigen und besonderen Charakter, da es sich um das einzige diesem Thema gewidmete Museum in Spanien und um eines der drei Museen dieser Art in Europa handelt.

Seit seiner Gründung war das Museum 40 Jahre lang in der Carretera de Manresa Nr. 65, im dritten Stock des Gebäudes der García Fossas- Schule angesiedelt. Es bestand aus fünf wie folgt aufgeteilten Abteilungen: das Leder und seine Herkunft, das Gerben der Häute, alte Werkzeuge und Maschinen, die Verwendungszwecke des Leders sowie Dokumentation.

Einige der ausgestellten Stücke waren bereits zum Zeitpunkt ihres Erwerbs bedeutend und einzigartig: die Ledertapeten-Sammlung aus dem 16. bis 18. Jh., der Sattel der Infantin Isabel, der Schweizer von Alfons dem XII oder die in Igualada gegerbte Haut der populären Elefanten "Linda" aus dem Zoo von Barcelona.

Im Jahre 1960, als Herr Antoni Palmés i Bertrán den Vorsitz des Patronats innehatte, entstand aufgrund der schwierigen wirtschaftlichen Lage des Museums und infolge der wiederholten Weigerung der

1.

THE LEATHER MUSEUM - ORIGINS

In tracing the origins of the Leather Museum, we must go back to the year 1947 when the Igualada Regional Studies Centre gave an impulse to the creation of the Town Museum which was finally opened in 1949. Five years later, under the tutorship and at the persistence of Francesc de P. Gabarró i Torres and Ramón Genís i Bayés, and as a result of the negotiations and efforts which had been going on since 1951, the proposal to create in the Town Museum a section dedicated entirely to Leather was drawn up. This was officially inaugurated on June 13th, 1954, with the event counting on the attendance of the highest local authorities. A valuable collection of embossed leather items was exhibited, donated by the "Extractos Curtientes y Productos Químicos" company specially for this occasion.

The Museum soon became both important and singular as it was the only one of its kind in all Spain, and in fact one of the only three leather museums in all Europe.

From the moment it was created and for forty long years, the Leather Museum was established at number 65 of the "Manresa" road, on the third floor of the García Fossas School Complex building. It consisted of five sections which were distributed as follows: leather and its origins, the tanning of leather, ancient tools and machinery, the applications of leather, and documentation.

Some of the exhibits are worthy of being considered important and singular from the very moment they were acquired: the collection of embossed leather items which date back to the 16th and 19th centuries, the riding saddle that belonged to Princess Isabel (King Alfonso XII's sister), or the Igualada-tanned hide of the popular elephant known as "Linda" from the zoo in Barcelona.

In 1960, when Antoni Palmés i Bertran was the President of the Trust, and in view of the Museum's poor economic situation and also due to the refusal that was given

da por industriales curtidores, firmas comerciales, alguna entidad bancaria y simpatizantes particulares, dispuestos todos ellos a contribuir a la sustentación del Museo con una aportación anual. "Els Amics del Museu de la Piel" hizo posible la supervivencia y continuación del Museo, y actualmente los ingresos anuales procedentes de esta asociación se destinan a la adquisición de nuevas piezas.

Desde su creación y hasta el año 1982, el Museo de la Piel funcionó bajo la tutela del CECI. Estaba regido por un patronato formado por industriales curtidores y miembros del CECI. Sin embargo, durante 1982, y partiendo de la base de que las instituciones públicas debían asumir la responsabilidad de la reorganización cultural de la ciudad y de que Igualada tenía que replantearse su actuación en este ámbito, el "Centre d'Estudis Comarcals d'Igualada" impulsó un pacto entre la Generalidad de Cataluña, la Diputación de Barcelona y el Ayuntamiento de Igualada, y finalmente el 10 de diciembre se firmó el convenio para la creación del Museo Comarcal de l'Anoia, bajo la fórmula jurídica de una Fundación Pública Municipal presidida por el alcalde de Igualada. El Museo Comarcal quedaba integrado en la Red de Museos Comarcales y vinculado al Museo de la Ciencia y de la Técnica de Catalunya; a su vez, el Museo de la Piel pasaba a depender directamente del Museo Comarcal de l'Anoia y su sede quedaría definitivamente ubicada en la antigua fábrica textil algodonera de "Cal Boyer", edificio de finales del siglo XIX y principios del XX. El nuevo Museo de la Piel ha sido acondicionado, inaugurado y abierto al público a lo largo del año 1995, con la financiación económica del Ayuntamiento de Igualada y de la Generalidad de Cataluña.

Durante el año 1983, el Ayuntamiento de Igualada, la Generalidad de Cataluña y el "Gremi de Blanquers" (gremio de curtidores), compraron la antigua tenería de "Cal Granotes", que fue convertida también en una sección del Museo Comarcal de l'Anoia e inaugurada en 1990. La Diputación de Barcelona restauró y equipó museográficamente esta curtiduría. "Cal Granotes" es un edificio preindustrial del siglo XVIII que, además del valor que tiene en sí mismo, resulta un complemento ideal en la visita del Museo de la Piel, ya que goza del privilegio de ser la única curtiduría "in situ" donde se puede seguir el proceso de curtido vegetal para suela utilizada antes de la mecanización de la industria.■

öffentlichen Verwaltung, Beihilfen und Unterstützungen zu gewähren, der Gedanke, den Verband der "Freunde des Ledermuseums" ins Leben zu rufen, dem Industrielle aus dem Gerbereisektor, Handelsfirmen, die eine oder andere Bank sowie dem Museum zugetane Privatleute angehörten, die bereit waren, einen jährlichen Beitrag zur Unterhaltung des Museums beizusteuern. Die Freunde des Ledermuseums haben das Überleben und den Fortbestand des Ledermuseums möglich gemacht. Zurzeit werden die jährlich von diesem Verband eingehenden Geldmittel zum Erwerb neuer Ausstellungstücke benutzt.

Seit seiner Gründung bis zum Jahre 1982 wurde das Museum unter der Schirmherrschaft des "CECI" (Ausbildungszentrum des Landbezirks Igualada) betrieben. Geleitet wurde es von einem Patronat, dem Industrielle des Gerbereisektors und Mitglieder des "CECI" angehörten. Im Jahre 1982 wurde aber ausgehend von dem Grundsatz, dass die öffentlichen Institutionen die Verantwortung für die kulturelle Neuorganisation übernehmen sollten und Igualada ihre Aktivitäten auf diesem Gebiet auf einer neuen Basis festlegen musste, von dem Ausbildungszentrum des Landbezirks von Igualada eine Vereinbarung zwischen der katalanischen autonomen Landesregierung, dem Stadtrat von Barcelona und der Stadtverwaltung von Igualada vorangetrieben und schließlich am 10. Dezember mit der Rechtsform einer "Öffentlichen städtischen Stiftung" unter dem Vorsitz des Bürgermeisters von Igualada ein Vertrag zur Schaffung des Landesmuseums von Anoia abgeschlossen. Das Landesmuseum wurde in das Netz der Landesmuseen integriert und dem katalanischen Museum für Wissenschaft und Technik angegliedert. Gleichzeitig unterstand das Ledermuseum von diesem Zeitpunkt an direkt dem Landesmuseum von Anoia und wurde endgültig in der alten Baumwolltextilfabrik "Cal Boyer", einem Gebäude aus dem Ende des 19. und dem Beginn des 20. Jhs. angesiedelt. Das neue Ledermuseum wurde im Laufe des Jahres 1995 mit der Finanzierung durch die Stadtverwaltung von Igualada und die katalanische autonome Landesregierung eingerichtet, eingeweiht und dem Publikum geöffnet.

Im Jahre 1983 erwarben die Stadtverwaltung von Igualada, die katalanische autonome Landesregierung und die Gerberinnung die alte Gerberei "Cal Granotes". Diese wurde ebenfalls zu einer Abteilung des Landesmuseums von Anoia umgebaut und im Jahre 1990 eingeweiht. Die Stadtverwaltung von Barcelona restaurierte diese Gerberei und stellte sie als Museum aus. "Cal Granotes" ist ein vorindustrielles, aus dem 18. Jh. stammendes Gebäude, das abgesehen von seinem eigenen Wert eine ideale Ergänzung des Besuchs des Ledermuseums darstellt und das Privileg besitzt, die einzige Gerberei zu sein, in dem der Vorgang der vor der industriellen Mechanisierung eingesetzten pflanzlichen Gerbung für Bodenleder "vor Ort" verfolgt werden kann.■

time and time again by the authorities to grant aids and subsidies, the suggestion of creating the "Friends of the Leather Museum Association" was brought up. This association was formed by industrial tanners, commercial firms, the odd banking entity and some enthusiastic individual sponsors, all of them willing to contribute to the maintenance of the Museum with a yearly contribution. It was thanks to the "Friends of the Leather Museum Association" that the Museum was able to survive and develop, and nowadays the donations received each year from this Association are destined to acquiring new pieces.

Ever since it was first created and up until 1982, the Leather Museum was run under the tutorship of the CECI. This in turn was overseen by a Trust formed by the Industrial Tanners and members of the CECI. But in 1982, due first of all to the fact that public institutions had to shoulder the responsibility of their cultural reorganization and that Igualada had to consider its own intervention in this matter, the Igualada Regional Studies Centre gave an impulse to an agreement that was to be reached between the Generalitat de Catalunya, the Barcelona Deputation and the Town Hall of Igualada. Finally, on December 10th, an arrangement was signed to the effects of creating the Anoia Regional Museum under the juridical formula of a Public Municipal Foundation presided over by the Mayor of Igualada. The Regional Museum was integrated within the Regional Museums Network and associated to the Science and Technical Museum of Catalonia. At the same time, the Leather Museum came to depend directly on the Anoia Regional Museum and ultimately was to be accommodated in the ancient "Cal Boyer" cotton textile factory, a building dating back to the end of the 19th and early 20th centuries. The new Leather Museum was conditioned, inaugurated and opened to the public in 1995 thanks to financial assistance from the Igualada Town Hall and the Generalitat de Catalunya.

In 1983, the Town Hall of Igualada, Generalitat de Catalunya and the "Gremi de Blanquers" (the Tanners' Guild) purchased the ancient "Cal Granotes" tannery and this was also converted into a section of the Anoia Regional Museum and opened in 1990. The Barcelona Deputation restored and equipped this old tannery as a museum. "Cal Granotes" is a pre-industrial building that dates back to the 18th century, and apart from its own very specific value, it was also to become an ideal complement when visiting the Leather Museum. It enjoys the privilege of being the only tanning establishment where it is possible to follow "in situ" the vegetal tanning process for soles in use prior to the time when the industry was mechanized.■

2. EL PORQUÉ DE UN MUSEO DE LA PIEL EN IGUALADA

La creación y ubicación de un Museo de la Piel en la ciudad de Igualada no es fortuita ni casual, y queda plenamente justificada por la marcada relación que esta población ha mantenido desde sus orígenes históricos con los diferentes oficios vinculados a la piel.

De hecho, podemos decir que la comarca de l'Anoia, y en particular Igualada, es una de esas zonas tradicionalmente ligadas al curtido de la piel, donde la actividad de adobar ha perdurado hasta la actualidad, adaptándose a las nuevas necesidades y demandas del mercado. Un caso similar sería el de la ciudad de Vic; pero, paradójicamente, y a diferencia de lo que sucede en esta zona, en Igualada los factores geográficos son más bien poco favorables a la instalación de empresas de curtidos, y además ni las pieles ni la mayor parte de la materia de curtido se encuentran en la comarca. Sin embargo, con el tiempo, se ha ido creando una organización y toda una serie de infraestructuras que han permitido salvar, en mayor o menor medida, todos estos obstáculos iniciales, de forma que, en Igualada, el curtido de la piel no se ha convertido solo en una característica histórica, sino que actualmente es una realidad socioeconómica, con una determinada repercusión en la población. Junto con la industria del género de punto, son dos de los principales motores económicos de la ciudad.

Ya en 1340 nos encontramos con un documento que nos habla de las actividades de *pellicería* y *cuyratería*; también se conservan contratos de aprendizaje de curtidores firmados en 1349; a partir de mediados del siglo XVIII, los curtidores se trasladan fuera de las murallas medievales de la población, a la vera de una acequia que circula paralela al río Anoia y que es alimentada por sus aguas, superando así los problemas de insalubridad y de abastecimiento de agua que sufrió la ciudad (conviene recordar que se necesitan 30 l de agua para cada kilo de piel), y donde quedarán ubicados de forma definitiva hasta llegar a la actualidad.

Sin embargo, el oficio de curtidor, como todos los oficios tradicionales, tiene un origen artesanal y por tanto no es susceptible de evolucionar de forma rápida, tal y como sucede con los oficios de creación más moderna; no es de extrañar, pues, que los curtidores de Igualada no se empiecen a modernizar y a mecanizar, para agilizar los procesos de adobo, hasta principios de siglo. Esta modernización, junto con un gran aumento de la demanda por parte de los países en conflicto, favoreció un gran volumen de producción durante el transcurso de la 1ª Guerra Mundial. Pero el estallido de la Guerra Civil española y la aparición de nuevas materias para fabri-

2. DIE GRÜNDE FÜR DIE SCHAFFUNG EINES LEDERMUSEUMS IN IGUALADA

Die Schaffung und Ansiedlung eines Ledermuseums in der Stadt Igualada ist kein Zufall und voll gerechtfertigt durch die starke Bindung, die diese Ortschaft seit ihrer historischen Ursprünge an die verschiedenen, mit dem Leder in Verbindung stehenden Handwerke aufweist.

Es kann in der Tat gesagt werden, dass der Landbezirk Anoia und besonders Igualada eines der Gebiete sind, in denen das Gerberhandwerk traditionell ansässig ist, und in denen sich diese Tätigkeit bis auf den heutigen Tag erhalten und an die neuen Erfordernisse und Bedürfnisse des Marktes angepasst hat. Einen ähnlichen Fall haben wir in der Stadt Vic, aber paradoxerweise und im Gegensatz zu dem, was auf Vic zutrifft, sind die geographischen Faktoren im Falle von Igualada nicht besonders günstig für die Ansiedlung von Gerbereien. Hinzu kommt noch, dass weder die Hämme noch der grösste Teil der Gerbstoffe in diesem Landbezirk erhältlich sind. Mit der Zeit haben sich eine Organisation und eine Reihe von Infrastrukturen gebildet, die in höherem oder geringerem Masse diese Anfangsschwierigkeiten zu überwinden helfen, so dass die Gerbertätigkeit in Igualada nicht nur zu einem historischen Merkmal der Stadt wurde, sondern auch derzeit eine soziale und wirtschaftliche Realität mit einer bestimmten Auswirkung auf die Bevölkerung ist. Zusammen mit der Wirkwarenindustrie ist der Gerbereisektor einer der beiden wichtigsten wirtschaftlichen Motoren der Stadt.

Bereits im Jahre 1340 finden wir ein Dokument, in dem von den Tätigkeiten der "pellicería" und "cuyratería", das heißt der Kürschner- und Gerbertätigkeit gesprochen wird. Es werden auch im Jahre 1349 abgeschlossene Verträge für eine Gerberlehre aufbewahrt; ab Mitte des 18. Jhs. verlegten die Gerber ihre Aktivitäten nach ausserhalb der mittelalterlichen Stadtmauern des Ortes, in die Nähe eines Kanals, der parallel zum Fluss Anoia verläuft und sich aus den Wassern dieses Flusses speist. Auf diese Weise konnten die Probleme der Wasserverschmutzung und Abwasserentsorgung gelöst werden, mit denen die Stadt zu kämpfen hatte (hier darf nicht vergessen werden, dass pro Kilo Leder 30 Liter Wasser benötigt werden). Die Gerber blieben definitiv bis heute an diesem Standort.

Die Gerbertätigkeit hat aber wie alle traditionellen Tätigkeiten einen handwerklichen Ursprung und kann sich deshalb nicht mit derselben Geschwindigkeit weiterentwickeln wie die moderneren Tätigkeiten. In der Tat begannen die Gerber aus Igualada erst im 20. Jh. damit, sich zu modernisieren und mechanisieren, um die Gerbeprozesse zu beschleunigen.

2. THE REASONS FOR HAVING A LEATHER MUSEUM IN IGUALADA

The creation and situation of a Leather Museum in the town of Igualada is neither fortuitous nor casual. Indeed, it is fully justified due to the strong bonds between this town ever since its historic origins and the different trades concerned with leather.

It could well be said that the Anoia region, and Igualada most specially, is one of the traditional tannery areas where the activity has been going on up until our present days, and that has adapted itself to the market's new needs and demands. A similar case would be the town of Vic, but paradoxically, and as opposed to what occurs there, the geographical factors in Igualada are not at all favourable for setting up tanneries and moreover neither the hides nor hardly any of the materials needed for the tanning process can be found in the area itself. Over time, however, an organization has been created together with a series of infrastructures which have made it possible to overcome to a greater or lesser degree all these initial obstacles in such a way that the tanning trade in Igualada is not merely a historic characteristic but is currently a social-economic reality with positive repercussions on the population. Together with the knitting industry, it has become one of the town's most outstanding economic mainstays.

There is a document from the year 1340 which already mentions the skin trade and tanning activities. Also preserved are some of the Tanners' apprenticeship contracts signed in 1349. In the mid 18th century, the tanners moved outside the town's medieval walls, alongside a stream that runs parallel to them and which receives water from the Anoia river. By doing so, the problems of insalubrity and water shortages suffered by the town (it should be recalled that 30 litres of water are needed for each kilogram of leather) were overcome; the tanners were to remain installed in the same place until our times.

But the tanning trade's origins, as is the case in almost all traditional trades, are to be found in craftsmanship, and as such it is not as susceptible to fast evolution as trades of a more modern creation. Indeed, it was not until the beginning of the 20th century that Igualada's tanners began to modernize and mechanize their facilities to make the tanning processes more agile. Modernization, along with a considerable increase in the demand from the countries involved led to a high volume in production during the First World War. However, with the outbreak of the Spanish Civil War, and the appearance on the scene of new materials for making soles (such as rubber and crepe now), production fell which led to there being fewer companies. From the 1950's on production was diversified. Until that time leather was only tanned for shoe

car suelas, como la goma y el crepé, dieron lugar a un descenso en la producción y en el número de empresas. A partir de los años 50 la producción se diversifica, ya que hasta entonces casi se curtía sólo piel para suela de calzado, y a la vez aumenta el número de empresas y de trabajadores. Este aumento se ve frenado en 1975 y hasta 1980 el censo de empresas disminuye, estabilizándose a partir de la segunda mitad de los años 80.

Actualmente, la gran mayoría de las industrias dedicadas a la curtición de la piel en nuestra ciudad, se encuentran agrupadas en torno al "Gremi de Blanquers", formado por un total de 63 empresas y con un índice de ocupación que se mueve alrededor de los 1.000 puestos de trabajo. Igualada es la primera ciudad de Cataluña en cuanto a número de empresas y la segunda por lo que se refiere a trabajadores.

Se trata de pequeñas y medianas industrias que producen pieles para calzado (suela y box- calf), marroquinería de calidad, cinturones, calzado deportivo, confección, peletería, tapicería y serraje para producción industrial. De todas estas aplicaciones, hay que destacar la suela para calzado procedente del curtido de la piel gruesa, que supuso la gran mayoría de la producción de curtidos igualadina hasta 1950, año en que la producción se diversificó en la fabricación de los productos antes citados. De hecho, hasta hace aproximadamente un decenio, la suela fabricada en Igualada suponía un 98% de la producción nacional; sin embargo, actualmente ha bajado hasta llegar al 50% a causa de las importaciones de artículos acabados procedentes de Italia, Argentina, México y la India, países estos dos últimos donde la mano de obra es mucho más barata. A pesar de esto, conviene señalar que Igualada aún absorbe el 70% de las pieles bovinas procedentes de los mataderos de Cataluña; el 25% de las pieles en bruto utilizadas proceden de los mataderos catalanes, mientras que el 75% restante es de importación. En 1990 la empresa Martí Enrich Llop S.A. efectuó el 87% de las exportaciones de suela, pero el hecho de que el volumen de exportación de esta empresa representara tan solo el 4% de su producción, demuestra la poca importancia que tiene el comercio exterior en este segmento de la industria de la piel. En cuanto al curtido de pieles destinadas a la tapicería, podemos mencionar empresas como Curtidos Farrés y Cía y Vidal Bosch S.A. Hay que destacar que la curtición de pieles para la tapicería requiere un elevado nivel tecnológico y una cierta cualificación de la mano de obra.

Igualada compra fuera las materias primas, tanto los productos químicos necesarios para el proceso de curtir como las pieles, puesto que la ciudad, igual que el resto de Cataluña, se ha convertido en deficitaria en cuanto a la producción de piel en bruto, en parte debido a la expansión experimentada por el subsector del curtido en los últimos 50 años. Esta situación se da tanto en la piel gruesa como en la delgada, aunque conviene recordar que

Zusammen mit der stark gestiegenen Nachfrage aus den am Krieg beteiligten Ländern begünstigte dies während des I. Weltkriegs ein grosses Produktionsvolumen. Bei Ausbruch des spanischen Bürgerkrieges und durch das Erscheinen neuer Materialien für die Herstellung von Schuhsohlen, wie Gummi und Krepp kam es zu einer Verringerung der Produktion sowie der Anzahl der Betriebe und deren Mitarbeiter. Ab den fünfziger Jahren diversifizierte sich die Produktion, da bis zu diesem Zeitpunkt fast ausschliesslich Schuhsohlenleder gegerbt worden war, und gleichzeitig erhöhte sich die Anzahl der Betriebe. Ab den fünfziger Jahren diversifizierte sich die Produktion, da bis zu diesem Zeitpunkt fast ausschliesslich Schuhsohlenleder gegerbt worden war, und gleichzeitig erhöhte sich die Anzahl der Betriebe und ihrer Mitarbeiter. Dieses Wachstum kam 1975 zum Stillstand, und die Anzahl der Unternehmen verringerte sich bis zum Jahre 1980, um sich dann ab der 2. Hälfte der achtziger Jahre zu stabilisieren.

Derzeit ist die Mehrheit der Gerbereien unserer Stadt rund um die Gerberinnung gruppiert. Diese Ansiedlung besteht aus 63 Betrieben mit ca. 1.000 Arbeitsplätzen. Hinsichtlich der Anzahl der Betriebe steht Igualada in Katalonien an erster Stelle sowie an zweiter Stelle, was die Anzahl der Beschäftigten angeht. Es handelt sich um kleine und mittlere Betriebe, die Leder für Schuhe (Sohlen und Boxcalf), hochwertige Lederwaren, Gürtel und Sportschuhe, Rauchwaren, Möbelleder sowie Spaltleder für die industrielle Produktion herstellen. Hervorzuheben ist hierbei die Schuhsohlenherstellung aus der Gerbung von Grosstierhäuten. Diese machte bis zum Jahre 1950 den grössten Teil der Gerbereiproduktion von Igualada aus, wobei sich die Herstellung auf die vorgenannten Produkte aufteilte. Bis noch vor ca. einem Jahrzehnt wurden in Igualada 98% der spanischen Schuhsohlen hergestellt, während dieser Prozentsatz jetzt aufgrund der Importe von Fertigartikeln aus Italien, Argentinien, Mexiko und Indien - wobei die Arbeitskräfte in den beiden letztgenannten Ländern bedeutend billiger sind - bis auf 50% zurückgegangen ist. Trotzdem ist zu sagen, dass in Igualada weiterhin 70% aller Rinderhäute aus den katalanischen Schlachthöfen gegerbt werden; 25% der eingesetzten Rohhäute stammen aus spanischen Schlachthöfen und die restlichen 75% werden importiert. Im Jahre 1990 wurden 87% sämtlicher Schuhsohlenexporte von der Firma Martin Enrich Llop S.A. durchgeführt, aber die Tatsache, dass das Exportivolumen dieser Firma lediglich 4% ihrer Produktion ausmacht, macht die geringe Bedeutung klar, die der Außenhandel in diesem Segment der Lederindustrie hat. Für die Gerbung von Möbelledern bestehen Unternehmen, die auf diese Aktivität spezialisiert sind: Curtidos Farrés y Cía. S.A. und Vidal Bosch S.A. Es ist hervorzuheben, dass das Gerben von Möbelledern ein hohes technologisches Niveau und eine bestimmte Qualifikation des Personals erforderlich macht.

soles. At the same time the number of companies and workers increased. An increase was then registered until about 1975, followed by a crisis which meant that by 1980 the company census had fallen quite considerably, although the situation had become stable again by the mid eighties.

Nowadays, the majority of the companies dedicated to tanning in our town is to be found grouped in the Tanners' Guild, formed by a total of sixty three companies with an employment rate involving around 1,000 posts of work. Igualada is the leading town in all Catalonia with regard to the number of companies, and the second with regard to the number of employees.

These are mostly small and medium size industries which produce leather for shoes (soles and box- calf), high quality Moroccan leather articles, belts, sports footwear, clothing items, the skin trade, upholstery and "serrate" (pieces made with the interior face of the skin) for industrial purposes. Amongst all these lines, a special mention should be made of the leather for the soles of shoes; this comes from tanning thick hides and represented the highest tanning production item in Igualada up until 1950 when production started to diversify towards the production of the other items already mentioned. Indeed, until about ten years ago, leather for soles manufactured in Igualada represented ninety eight per cent of the national production, although this has currently fallen to about fifty per cent due to imports of finished goods from Italy, Argentina, Mexico and India where the cost of labour is much cheaper in the last two. Even so, it has to be said that Igualada still absorbs seventy per cent of the cow hides from slaughter houses in Catalonia; twenty five per cent of the rough hides used come from national slaughter houses whereas the remaining seventy five per cent is imported. In 1990, eighty seven per cent of all the exports of sole leather was made by Martí Enrich Llop, S.A., but the fact that this company's exports represent only four per cent of its entire production shows the meagre significance of foreign trade in this part of the leather business. As to the tanning of hides destined to upholstery, there are companies dedicated to this activity, too, namely Curtidos Farrés y Cía, S.A., and Vidal Bosch, S.A. It has to be underlined that the tanning of hides for upholstery purposes requires a high technological level and highly qualified labourers.

Igualada purchases its raw materials from outside, meaning not only the chemical products required for the tanning processes, but also the hides themselves because the town - just like the rest of Catalonia - now registers a deficit in the production of rough hides, partly due to the expansion undergone in the tanning sub- sector over the last fifty years. This situation occurs both in large and small hides, although it is worthwhile remembering that Igualada specializes in tanning thick hides; it is here that we find ninety five per cent of all Catalan tanning enterprises and in 1990, of the total of twenty eight Catalanian companies dedi-

Igualada está especializada en el curtido de la piel gruesa: en nuestra ciudad se encuentra el 95% de los establecimientos de toda Cataluña, y en 1990, de un total de 28 empresas catalanas dedicadas al curtido de pieles vacunas para suela, 25 estaban ubicadas en Igualada.

La producción se comercializa también fuera de Igualada, concretamente en los principales centros zapateros de Elda, Elche, Zaragoza y Mallorca, a través de los representantes o almacenistas, que ofrecen los productos a empresas de una cierta importancia.

Es relevante el grado de atomización de las industrias de curtidos de Igualada: hay un claro predominio de las PYMES familiares y, por tanto, su organización presenta las particularidades propias de este tipo de empresas. Se trata de establecimientos que han pasado de padres a hijos, y sus miembros son al mismo tiempo propietarios y gestores, con una contratación de personal muy reducida, puesto que las empresas con más de 50 trabajadores no sobrepasan el 5% del total. Este predominio de PYMES familiares da cuenta también de la casi nula participación de capital extranjero en el sector. Con todo, es significativo un dato de 1989 que muestra cómo, del total de la inversión extranjera realizada en Cataluña durante este año, tan solo un 0,2% se destinó a la industria de la piel. Este dato se puede hacer extensivo a la industria de la piel igualadina.

El sector de los curtidos, a diferencia del resto de sectores industriales de la ciudad y la comarca, ha mantenido los índices de ocupación a lo largo de los años de la crisis que se empezó a detectar a partir de 1981. Este hecho se explica porque las industrias de la piel están bastante mecanizadas y especializadas, factor crucial al enfrentar la competencia de los mercados exteriores. A pesar de esto, también hay que decir que las estructuras físicas que albergan estas industrias, es decir, las fábricas, suelen ser edificios viejos y poco adaptables a los sistemas actuales de producción, lo que comporta unos índices inferiores a los que alcanzan otras industrias de la Comunidad Europea.

En el ámbito europeo se puede observar una reducción de las curtidurías en países como Francia, Inglaterra o Alemania, en favor de la concentración de estas industrias en Italia y España. Es necesario también destacar que un aspecto que condiciona la concentración de las tenerías en algunas poblaciones tradicionalmente curtidoras como Igualada, es la existencia de mano de obra cualificada, procedente de centros de formación especializados que no se encuentran en otros lugares del país. Nos referimos, obviamente, a la Escuela Superior de Tenería, adscrita a la Universidad Politécnica de Cataluña.■

Tipos de piel: caprina, vacuna, ovina, serraje, otros.

Curtición: mineral, vegetal, sintética.

Aplicación final: empeine, forro, suela, bolsos y maletas, peletería, confección ante y napa, confección antelana, guantería, tapicería, cinturón, otros.

Igualada kauft die Rohstoffe ausserhalb, und zwar sowohl die für den Gerbeprozess erforderlichen Chemikalien als auch die Hämde, da die Stadt, ebenso wie der Rest Kataloniens, zum Teil bedingt durch die Expansion des Gerbereisektors, in den letzten 50 Jahren nicht genügend Rohhäute herstellt. Diese Situation besteht sowohl auf dem Sektor der Grosstierhäute als auch der Kleintierhäute, wobei nicht vergessen werden darf, dass Igualada auf das Gerben von Grosstierhäuten spezialisiert ist: In Igualada sind 95 % aller Gerbereien ganz Kataloniens ansässig, und im Jahre 1990 waren von 28 katalanischen Gerbereien für Rindsleder 25 in unserer Stadt zu finden.

Die Produktion wird über Vertreter oder Lagerverkäufer, die die Produkte den Unternehmen einer gewissen Bedeutung anbieten, nach ausserhalb von Igualada verkauft, konkret an die wichtigsten Schuhherstellungszentren in Elda, Elche, Zaragoza und Mallorca.

Bedeutend ist der Streuungsgrad der Gerbereibetriebe in Igualada: hier herrschen klar die kleinen und mittleren Familienbetriebe vor, und die Organisation dieser Unternehmen weist deshalb die besonderen Eigenschaften dieser Art von Unternehmen auf. Es handelt sich um Unternehmen, die von den Eltern auf die Kinder übergegangen sind, und die Unternehmer sind gleichzeitig Eigentümer und Geschäftsführer. Sie haben nur wenig Personal: lediglich 5% aller Unternehmen haben mehr als 50 Mitarbeiter. Dieses Vorherrschen der kleinen und mittleren Familienbetriebe erklärt auch, dass die Beteiligung von ausländischem Kapital an diesem Sektor praktisch gleich Null ist. Bezeichnend ist hier eine Angabe aus dem Jahre 1989, die aufzeigt, dass von der gesamten in Katalonien in diesem Jahre getätigten ausländischen Investition lediglich 0,2 % für die Lederindustrie bestimmt war. Diese Angabe trifft ebenfalls auf die Lederindustrie von Igualada zu.

Zum Unterschied von den übrigen Industriesektor dieser Stadt und dieses Landbezirks hat sich auf dem Gerbereisektor während der Krisenjahre, die sich 1981 abzeichneten begannen, der Beschäftigungsgrad aufrechterhalten. Diese Tatsache erklärt, weshalb die Lederindustrien in recht hohem Grade mechanisiert und spezialisiert sind, ein Faktor der gleichzeitig ausschlaggebend dafür ist, dass diese Industrien sich gegenüber der ausländischen Konkurrenz halten können. Trotz allem müssen wir aber auch sagen, dass die physischen Strukturen, in denen sich diese Industrien befinden, das heißt die Fabriken, normalerweise alte Gebäude sind, die sich nur schwer an die aktuellen Produktionssysteme anpassen lassen. Das bedeutet, dass diese Industriebetriebe niedrigere Ergebnisse erreichen als andere vergleichbare Unternehmen innerhalb der Europäischen Gemeinschaft.

Auf europäischer Ebene ist in Ländern wie Frankreich, England und Deutschland ein Rückgang der Anzahl der Gerbereibetriebe zu beobachten, während sich diese in Italien und Spanien konzentrieren. Hierbei ist hervorzuheben, dass ein Aspekt,

cated to tanning cow hides for leather for soles, twenty five were to be found in our town.

The goods are also commercialized outside Igualada, most particularly in the main footwear production centres of Elda, Elche, Zaragoza and Majorca, either through representatives or wholesalers who offer them to companies of a certain relevance.

The degree of automation in the Igualada's tanning industries is important; there is a strong predominance of small and medium size family business, and therefore their organization has the typical peculiarities of this type of company setup. These are businesses that have been passed down from generation to generation; their members are at the same time owners and managers and they hire very little staff from outside as the companies with more than fifty employees are less than five per cent the total. The predominance of small and medium size family businesses is also the explanation of the practically non-existent participation of foreign capital in the sector. Even so, it is worthwhile mentioning that one fact from 1989 shows how of the total of the foreign investment in Catalonia during that year, only 0.2 per cent was destined to the leather industry. This same figure can be related to the leather industry in Igualada.

The tanning sector, as opposed to the town's and region's other industrial sectors, has upheld the employment rates throughout the crisis which started to be felt as from 1981 onward. This fact explains why the leather industries are highly mechanized and specialized, a decisive factor when having to face up to competition from foreign markets. Even so, it has to be said that the physical structures that accommodate these industries, in other words the factories, are usually old and difficult to adapt to current production systems. This in itself involves a lower production rate than those reached by other industries within the European Community.

On a European level, a reduction in the number of tanneries in countries such as France, England or Germany can be observed in favour of the concentration of these industries in Italy and Spain. It should be mentioned that one aspect conditioning the concentration of tanneries in certain traditional tannery towns such as Igualada is the existence of qualified labourers who come from specialized training centres which are not found in other part of the country. In this case we are of course referring to the Higher Tannery College, ascribed to the Catalonian Polytechnic University.■

*Types of hide: goat, cow, sheep, serraige**, others.*

Tanning: mineral, vegetal, synthetic.

Final application: vamp, foire, soles, bags and suitcases, fur, suede and nappa clothing items, double-face clothing items, gloves, upholstery, belts, others.

***Pieces made with the interior face of the skin.*

der die Konzentration von Gerbereibetrieben in Orten begünstigt, in denen diese traditionell zu Hause sind, wie zum Beispiel Igualada, das Vorhandensein von qualifizierten Arbeitskräften aus hierauf spezialisierten Ausbildungszentren ist, die in anderen Gebieten des Landes nicht zu finden sind. Wir beziehen uns hier natürlich auf die der Polytechnischen Universität von Katalonien angeschlossene "Escola Superior d'Adoberia" (Gerberhochschule).■

Lederarten: ziege, rind, schaf, spaltleder, andere.

Gerbung: mineralische gerbung, pflanzliche gerbung, synthetische gerbung.

Endverwendung: andere zwecke, glürel, polsterleder, handschuhe, doubleface-konfektion, velour-und nappalederkonfektion, rauchwaren, taschen und koffer, schuhsohlen, futterleder, oberleder.

3. ESPACIOS Y CONTENIDO

La exposición ocupa la planta superior de la nave antigua de "Cal Boyer", de unos 750 m², aproximadamente. Este espacio representa la mitad del proyecto del Museo de la Piel, ya que la planta inferior de la misma nave queda reservada para exponer en ella la segunda parte del proyecto, que desarrollará la evolución técnica reciente de la producción de cuero en Igualada.

La museografía intenta superar esquemas estrictamente técnicos o tipológicos, históricos o en exceso localistas, en favor de planteamientos más universales. Tres son los ámbitos que configuran su discurso expositivo: 1. La piel en la historia, 2. Un universo de piel y 3. De los fosos a los bombos.

El primer espacio trata aspectos de la producción, utilidad y significación cultural de la piel en nuestra civilización mediterránea, desde el pasado más remoto a épocas recientes. Un segundo espacio denominado Un universo de la piel nos invita a descubrir la diversidad de los usos de la piel, la utilidad de los objetos hechos de piel y, en última instancia, los mensajes culturales implícitos en la fabricación y el uso de determinados objetos de piel. Como ya se ha señalado, el tercer espacio, "De los fosos a los bombos", no realizado en este momento, quiere ser la continuación natural del itinerario histórico que se inició en "Cal Granotes" con la etapa preindustrial y, a la vez, final del trayecto por el museo, ya que tratará de la transformación técnica reciente de la curtición en Igualada. Este último espacio explica la etapa de transición entre los fosos y los bombos, situada a finales del siglo XIX y representada por una primera mecanización del oficio de curtir pieles, materializada en dos aparatos mecánicos: el balancín y la molineta, que tendrían como resultado acelerar el proceso del curtido en fosos. Este espacio muestra también la definitiva mecanización de la industria con la llegada de la energía eléctrica a la ciudad, lo que representó una drástica reducción del

Die Ausstellung befindet sich im oberen Stockwerk der ungefähr 750 qm grossen alten Halle "Cal Boyer". Diese Halle macht die Hälfte des laut Projekt für das Ledermuseum vorgesehenen Raumes aus, da das Erdgeschoss dieser Halle für die Ausstellung des zweiten Teils des Projektes reserviert ist, das die technische Entwicklung der Lederherstellung in Igualada zeigt.

Bei der Anordnung des Museums wurde versucht, über rein technische und typologische, historische und zu stark lokal ausgerichtete Schemen hinaus der Ausstellung einen ein wenig universellen Charakter zu geben. Die Ausstellung umfasst drei Bereiche: 1. Das Leder in der Geschichte, 2. Das Universum des Leders, 3. Von der Grube zum Fass.

In ersten Bereich werden Aspekte der Herstellung und Nutzung sowie der kulturellen Bedeutung des Leders in unserer mediterranen Zivilisation von der frühesten Geschichte bis hin in die neueste Zeit gezeigt. Ein zweiter, "das Universum des Leders" genannter Bereich bringt uns die Vielfältigkeit des Einsatzes des Leders und den Nutzen der aus Leder gefertigten Gegenstände sowie schliesslich die kulturelle Botschaft näher, die die Herstellung und der Gebrauch bestimmter Gegenstände aus Leder enthalten. Wie bereits gesagt, ist der dritte Bereich "von der Grube zum Fass", der noch nicht fertiggestellt ist, als die natürliche Fortsetzung der in "Cal Granotes" mit der vorindustriellen Etappe begonnenen Reise durch die Geschichte und gleichzeitig als Abschluss des Rundgangs durch das Museum gedacht, in dem die neueste technische Entwicklung der Lederherstellung in Igualada gezeigt wird. In diesem letzten Bereich wird der Übergang von der Grube auf das Fass am Ende des 19. Jh. anhand der ersten Mechanisierung des Gerberhandwerks in Form von zwei mechanischen Apparaten gezeigt: den Schaukelpfählen und Haspeln, die zu einer Beschleunigung des

3. SECTIONS AND CONTENT

The exposition currently occupies the whole first floor of the ancient "Cal Boyer" factory, comprising around 750 square metres. This area represents just half the Leather Museum project since the ground floor of the same building has been reserved for the exhibition of the second part of the project which contemplates the development of recent technical evolution in the production of leather in Igualada.

In the arrangement of the museum, an attempt is being made to overcome strictly technical or typical, historical or even too highly localized layouts. Rather, it envisages a somewhat universalist approach. There are in fact three aspects to its exhibition arrangement: 1. Leather in history; 2. The world of leather; 3. From baths to batans.

The first area deals aspects such as production aspects, the use and cultural significance of leather in our Mediterranean civilization from the most remote past up to recent times. A second area known as "The world of leather" brings us to the diversity of uses of leather and the use of the object made of leather; finally, it shows the cultural messages involved in the manufacture and use of certain leather objects. As already mentioned, the third sector "from baths to batans", not yet completed, is being created with the aim of its becoming the natural continuity of the historic itinerary that begins in "Cal Granotes" with the pre-industrial stage and now end of the course of the museum which deals with the recent technical evolution in Igualada's leather production. This final area explains the transition period between the "baths and batans" at the end of the 19th century and represented by a first mechanization process of the trade, the tanning of skins, materialized in two mechanical apparatus; the rockers and paddles, the result of which would be to accelerate the tanning process in cloths. This area also shows the final mechanization process of the industry when electricity reached the town, an event that was

tiempo de curtición, pasando de varios meses a pocos días por medio de los batanes o bombos y otras máquinas complementarias.

El montaje museográfico, con el fin de acercar al visitante las características de la piel, presenta cinco módulos interactivos que muestran algunas de sus características o propiedades: tacto, sonido, resistencia, impermeabilidad y el troquel.

LA PIEL EN LA HISTORIA

LA PIEL EN LA PREHISTORIA

"Adán y Eva, al verse desnudos, se cubrieron con pieles de animales".

Isidoro de Sevilla, *Etimologías*.

La piel de los animales fue uno de los primeros recursos que el hombre aprendió a manipular. Antes de conocer el tejido o la cerámica, el hombre prehistórico había descubierto la utilidad de la piel de los animales que cazaba; la materia prima más al alcance, excepto la madera, la piedra y el hueso, en aquella era.

La piel, además de servir para protegerse de las inclemencias del tiempo, cubrirse el cuerpo o construir un habitáculo, se convierte también en un objeto de autoafirmación y de distinción muy apreciado, porque por primera vez permite separar radicalmente el hombre de la bestia, al arrebatarle este al animal la piel para ponérsela.

Una vez arrancada del animal, la piel se degrada rápidamente. Para prolongar su vida sin que pierda las cualidades originales que la hacen insustituible - resistencia, flexibilidad, estanquidad-, el hombre descubrió, por azar y después de sencillos tanteos, el arte de curtir.

LA CURTICIÓN ENTRA EN LA HISTORIA

"Los barcos que navegan río abajo hacia Babilonia son redondos de forma y están hechos de cuero..."

Herodoto, *Líbro I, CXCIV*.

En las primeras grandes civilizaciones agrarias de la historia, la piel tenía una doble utilidad: práctica - usos domésticos e industriales- y ornamental o ritual. Las pinturas o relieves murales de las tumbas de los dignatarios egipcios son como catálogos ilustrados de las aplicaciones de la piel curtida en objetos de uso corriente: sandalias, faldones, flotadores, utensilios de la cocina, brazaletes protectores y carcasas de los arqueros, fuentes, etc.

Concretamente, para los hititas fue decisivo el invento de los fuelles de piel para desarrollar la metalurgia del hierro, al poder insuflar el aire necesario para conseguir dentro del horno la temperatura de fusión del metal.

En las más antiguas civilizaciones, la piel con pelo de los animales sirve para confeccionar vestimentas ceremoniales. En Sumeria los notables lucían el *kaunakés*, unos faldones largos de piel lanuda bellamente trabajada.

En Egipto el faraón y los sacerdotes celebraban un ritual de rejuvenecimiento

Gerbeprozesse in den Gruben führten. In diesem Bereich wird auch die definitive Mechanisierung dieses Industriezweiges zusammen mit der Einführung des elektrischen Stroms in der Stadt gezeigt, was mit Hilfe der Gerbfässer und anderer Zusatzmaschinen zu einer durchschnittlichen Reduzierung von mehreren Monaten auf wenige Tage führte.

Um dem Besucher die Charakteristiken des Leders näherzubringen, werden in dem Museum fünf miteinander verbundene Module mit einigen der Eigenschaften des Leders gezeigt: Griff, Klang, Festigkeit, Wasserfestigkeit und Prägung.

DAS LEDER IN DER GESCHICHTE

DAS LEDER IN DER VORGES- CHICHE

"Als Adam und Eva sich ihrer Blöße gewahr wurden, bedeckten sie sich mit den Fellen wilder Tiere."

Isidoro von Sevilla, *Etimologien*.

Tierfelle gehörten zu den ersten Materialien, die der Mensch zu handhaben lernte. Noch ehe er die Weberei oder Keramik kannte, hatte der Mensch der Vorgeschichte bereits den Nutzen der von ihm erjagten Tierfelle entdeckt, des Rohstoffs, der ausser Holz, Stein und Knochen für ihn am leichtesten erhältlich war.

Die Tierfelle dienten dem Menschen nicht nur zum Schutz gegen die rauhe Witterung, das heißt zum Bekleiden des Körpers oder zum Bauen einer Wohnstatt, sondern stellten auch ein Objekt der Selbstbestätigung dar, da sie es zum ersten Mal gestatteten, den Menschen grundlegend vom Tier zu unterscheiden, indem der Mensch dem Tier die Haut abzog, um sich mit ihr zu bedecken.

Einmal vom Tierkörper gelöst, zersetzt sich die Haut rasch. Um ihre Lebensdauer zu verlängern ohne Verlust der ursprünglichen Eigenschaften, die sie unerlässlich machen - Festigkeit, Flexibilität, Wasserfestigkeit - entdeckte der Mensch durch Zufall und nach einfachen Versuchen die Gerberkunst.

DIE GERBEREI NIMMT IHREN EINZUG IN DIE GESCHICHTE DER MENSCHHEIT

"Die Schiffe, die flussabwärts nach Babylon fahren, sind rund und aus Leder hergestellt."

Herodot, *Buch I, CXCIV*

In den ersten grossen Ackerbauzivilisationen der Geschichte hatte das Tierfell einen doppelten Nutzen: für praktische Zwecke im Haushalt und in der Industrie oder als Schnuck und für rituelle Zwecke.

Die Gemälde oder Waldreliefs in den Grabstätten der ägyptischen Würdenträger sind wie Bilderbücher für die Verwendung der geerbten Häute für Gegenstände des täglichen Gebrauchs: Sandalen, Röcke, Schwimmgürtel, Küchengeräte, Binden zum Schutz der Arme, Köcher für Bogenschützen, Blasebälge usw.

going to represent a drastic reduction in the time required for the tanning process. Indeed, this fell from several months to just a few days thanks to the fulling machines and other complementary ones.

The museum arrangement, in order to bring the visitor closer to the features of leather, presents five interactive modules that show some of its features and properties: its touch, sound, resistance, waterproofing and punches.

LEATHER'S ROLE IN HISTORY

THE LEADER IN PREHISTORY

"Adam and Eve, upon seeing themselves naked, covered themselves with the skins of animals"

(Isidoro de Sevilla, "Etimologías")

Animal skins were one of the first resources man learnt to manipulate. Even before he learnt to weave or about ceramics, prehistoric mankind had already discovered the use of the skins of the animals he hunted; at that time, this was the first material within his reach, with the exception of wood, stone and bone.

Animal skin, apart from being used as a protection against the weather, covering the body or for constructing a hut, became a highly prized object of self-assertion and distinction because for the first time it enabled a man to distinguish himself radically from any other animal by means of his taking the latter's skin in order to use it for himself.

Once a skin has been torn off the animal, it soon deteriorates. In order to preserve it without losing its original qualities, namely the ones that make it impossible to substitute it, such as resistance, flexibility and its waterproof properties, it was in fact by chance and after several attempts that mankind discovered the art of tanning.

HOW TANNING CAME INTO HISTORY

"The ships that sailed down the river towards babylon are round in shape and made of leather..."

Herodot *Líbro I, CXCIV*

In the first agrarian civilizations in all history, leather had a double use; first of all it was practical in domestic and industrial tasks, and second it had an ornamental or ritual use. Paintings or mural relief work in the tombs of Egyptian dignitaries are like illustrated catalogues of the applications of tanned hides in objects of common use: sandals, skirts, floaters, cooking pans, protective bracelets and archers' quivers, bellows, etc....

Specifically, leather bellows were a decisive intention for the Hittites in developing iron metallurgy, for being able to blow the air required for reaching the metal fusion temperature inside the ojikh.

In the most ancient civilizations, the fur skins of animals were used for maine ceremonial garments. In Sumer, the south of Babylonia, the Nobles wore "kaunakes", long skirts of elaborate leather cove-

en que se revestían de pieles de animales nobles, puesto que cubrirse de pieles se asociaba a ideas de renacimiento. Este ritual quedó simbolizado en la cola de pantera atada a la cintura de los faraones.

Cerca del Nilo, con la domesticación de los animales, nació probablemente la primera industria de curtidos de la historia. Los primeros cueros egipcios, de hace más de 5.000 años, provienen de una curtadura de Ghebelén, donde el curtido vegetal con extractos de acacia nilótica se hacia de forma metódica, poniendo las pieles descarnadas y depiladas, unas encima de las otras, en fosos de un metro de profundidad, entre capas de vainas desmenuzadas de curtiente. Más tarde, llegó de Mesopotamia la curtición al alumbré, desarrollada originariamente por los hititas, que disponían de alumbré en estado natural. Los egipcios aprendieron a combinar el curtido vegetal con el curtido mineral al alumbré.

DE EXTREMO A EXTREMO DEL MEDITERRANEO

Jasón: "He regresado a la Patria para recuperar el antiguo honor de mi casa y el país que Zeus dio a mi padre y que no está gobernado con justicia..."

Pelias: "Que así sea, pero antes debes hacer una cosa. Frixo, antes de morir, nos pidió que devolvíramos el Vellozino de Oro a Grecia... La vejez es mi compañera, en cambio tu juventud apenas empieza a florecer. Sal en busca del Vellozino de Oro y cuando regreses te devolveré el trono; pongo a Zeus por testimonio."

Píndaro, Pítica IV.

Oda que inspiró Las argonáuticas a Apolonio de Rodas.

EL MUNDO GRIEGO

El contacto entre los pueblos del Mediterráneo y las antiguas civilizaciones de Oriente Medio facilitaba el intercambio de conocimientos entre Oriente y Occidente. Creta y las islas del Egeo actuaban de intermediarias en este trasiego cultural, transmitiendo a los griegos del Continente conocimientos y técnicas, como el curtido de las pieles y hábitos comerciales.

Troya, la puerta del mar Negro, se abrió un día a los griegos y a su energía colonizadora. Precisamente en relación con el comercio de pieles por el mar Negro, con el lejano horizonte de la estepa rusa, podemos interpretar el mítico viaje de los argonautas a la Cólquide, en busca del Vellozino de Oro.

La mitología griega abunda en referencias a la piel. Vestirse con las pieles de ciertos animales tiene connotaciones simbólicas. Los héroes homéricos se cubren con pieles de león. La piel por sí sola nos remite a la caza y captura del animal, pero el hecho de ponérsela el guerrero y de hacer ostentación de ella, nos dice algo acerca de su fuerza y coraje; cualidades que son atributos de la fiera y que ahora pasan al hombre.

Homero describe la disputa de aqueos y troyanos por el cadáver de Patroclo, y a la vez nos recuerda las técnicas más remo-

Für die Hethiter war die Erfindung des Blasebalgs ausschlaggebend für die Entwicklung der Hüttenkunde, indem es ihnen so möglich war, in die Öfen genügend Luft einzublasen, um die für das Schmelzen des Metalls erforderliche Temperatur zu erreichen.

In den ältesten Zivilisationen haben Tierpelze zur Fertigung von Zeremonien gewandern gedenkt.

Bei den Sumerern trugen die hohen Herren den "Kaunakes", lange Röcke aus bearbeitetem Leder mit Pelzbesatz.

In Ägypten feierten der Pharao und die hohen Priester ein Verjüngungsritual, bei dem sie sich in die Felle edler Tiere kleideten, das Bedecken mit Tierfellen mit den Ideen einer Wiedergeburt in Verbindung gebracht wurde. Dieses Ritual hat sein Symbol in dem Pantherschweif, mit dem sich die Pharaonen güteten.

An den Ufern des Nils entstand im Zuge der Zähmung der Tiere vermutlich die erste Gerbereiindustrie der Geschichte. Die ersten, fast 5.000 Jahre alten ägyptischen Leder stammten aus einer Gerberei in Ghebelén, wo methodisch eine pflanzliche Gerbung mit Auszügen aus der Nilakazie durchgeführt wurde. Zu diesem Zwecke wurden die entfleischten und enthaarten Häute aufeinander in eine einen Meter tiefe Grube zwischen Schichten aus zerkleinerten Schoten des Gerbmittels gelegt. Später kam dann aus Mesopotamien das ursprünglich von den Hethitern, die über natürliches Alauin verfügten, entwickelte Alaunleder. Die Ägypter lernten es, die pflanzliche Gerbung mit der mineralischen Alaungerbung zu kombinieren.

VON EINEM ENDE ZUM ANDEREN DES MITTELMEERES

Jasón: "Ich bin in mein Vaterland zurückgekehrt, um die einstige Ehre meines Vaterhauses und das Land zurückzugewinnen, das Zeus meinem Vater gab, und das nicht mit Gerechtigkeit regiert wird..."

Pelens: "So sei es, aber zuvor musst Du noch etwas ausrichten. Phryxos bat uns vor seinem Tode, das goldene Vlies nach Griechenland zurückzubringen.... Das Alter ist meine Begleiterin, Du hingegen stehst in der Blüte Deiner Jugend. Ziehe aus, das goldene Vlies zu suchen, und nach Deiner Rückkehr gebe ich Dir den Thron zurück. Zeus ist mein Zeuge."

Píndar, IV. Pythika
Ode, die Apolonio von Rhodos zu den Argonauten inspirierte.

DIE GRIECHISCHE WELT

Der Kontakt zwischen den Völkern des Mittelmeeres und den alten Zivilisationen des Mittleren Ostens ermöglichte den Austausch von Kenntnissen zwischen West und Ost. Creta und die ägäischen Inseln waren die Mittler bei diesem Hin und Her, indem sie den Griechen des Kontinents Kenntnisse und Techniken, wie das Gerben der Häute und die Händlergewohnheiten vermittelten.

Eines Tages öffnete sich dann den Griechen und ihrer Energie als Kollateralnacht Troja, das Tor zum Schwarzen

red with fleece. In Egypt, the Pharaoh and the priests celebrated a rejuvenation ritual in which they dressed themselves up with the skins of noble animals, as the idea of covering themselves with skins was associated with rejuvenation. This ritual is symbolized in the tail of the panther tied to the Pharaohs' waists.

Alongside the Nile, with the domestication of animals, probably what was to be the first tanning industry in all history was created. The first Egyptian leathers, dating back more than 5,000 years, came from a tannery in Ghebelén where the vegetal tanning with extracts of the Nilotic acacia was made methodically by piling the bared skins, with all the hairs removed, on top of each other in metre-deep pits, between layers of triturated tanning pods. Later on, the alum-type tanning method was to come from Mesopotamia, developed originally by the Hittites who had alum in a natural state. The Egyptians learnt how to combine the vegetal and mineral alum tanning processes.

FROM END TO END OF THE MEDITERRANEAN

JASON: "I have returned to the homeland to recover the ancient honour of my house and the country that Zeus granted my father and which is not being ruled with justice..."

PELEUS: "And so be it, but first there is one thing you must do. Phrixus, before he died, asked us to return the Golden Fleece to Greece... Age is my companion, whereas your youth is just beginning to flourish. Go and seek the Golden Fleece, and when you return I will relinquish the throne to you. May Zeus be my witness".

Píndar, Pythian IV

The Ode that inspired Argonaut to Apolonio of Rhodes

THE GREEK WORLD

Contact between the Mediterranean peoples and the ancient civilizations of the Middle East enabled an interchange of knowledge between east and west. Crete and the Aegean Isles served as intermediaries in this traffic, transmitting knowledge and techniques such as the tanning of skins, as well as trading customs, to the continental Greeks. Troy, gateway to the Black Sea, fell open to the Greeks and their colonizing energy. It was precisely through the skin traders from the Black Sea, with the faroff horizon of the barren plains of Russia, that we can interpret Argonaut's mythical trip to Colquida** in his search for the Golden Fleece.

Greek mythology is full of references to leather. Wearing the skins of certain animals has symbolic connotations. Homeric heroes covered themselves with lion skins. Skin, in itself, refers us to the enterprise of hunting and capturing animals, but the fact of the warrior's wearing it and being vain about it has more to do with strength and courage, qualities that are attributes of the beast and that are thus conveyed to the man.

Homer describes the dispute between

tas del curtir: "Del mismo modo que uno da a los obreros una piel de toro cubierta de grasa para estirarla, y todos alrededor cogiéndola y estirándola va perdiendo humedad, penetra la grasa y la piel queda suave, perfectamente extendida por todos lados...Así estiraban el cuerpo de Patroclo los aqueos y los troyanos". Homero, *Iláada*, Canto XVII.

EL MUNDO LATINO

En la Antigüedad, en el Mediterráneo el cuero se generaliza como componente básico de muchos artículos de consumo doméstico e industrial. Plutarco cuenta cómo Numa Pompilio había dividido en el pasado los oficios romanos en nueve corporaciones, de las cuales tres se ocupaban directamente de la piel: músicos, orfebres, constructores, tintoreros, zapateros, curtidores, peleteros, broncistas y otros oficios. El ejército romano fue, a lo largo de su historia, el principal consumidor de artículos de cuero.

Los patricios romanos consideraban una vileza vestirse con pieles como los pastores o los extranjeros incultos. Los bárbaros del norte, que eran considerados como unos salvajes, recibían el calificativo despectivo de *pelliti* por las pieles que llevaban. La imagen del campesino humilde vestido con pieles rústicas de cordero provenía de los griegos y de las descripciones de Hesiodo. Más tarde, la tradición cristiana incorporó la figura del humilde, del alma pura, del inocente, con un hábito de piel lanuda.

Tanto la curtición al alumbré, *aluta*, como el curtido vegetal, *coriaria*, eran usuales entre los romanos. El oficio de curtidor en Roma es perfectamente conocido hoy gracias, entre otras cosas, al descubrimiento en Pompeya de la casa del curtidor Mínimus Campanus.

ARTESANOS DE LA PIEL EN OCCIDENTE

"Las pieles blancas como la nieve que aquí llegan y de aquí salen rojas, con tu nombre, Córdoba, son conocidas"

(*Iste tuo dictas de nomine Corduba pellis hic niveas, alter protrahit inde rubras.*) Poema latino, s.IX, en *Theodulfi Carmina*.

PERGAMINEROS Y ENCUADERNADORES MONASTICOS

Durante la Edad Media, en esta parte del Occidente, convivían cristianos y judíos, a menudo con buenas relaciones de vecindad con unos terceros, los islamitas. Los judíos mostraban una destreza particular en oficios relacionados con la piel tales como la zapatería y la encuadernación. Los cristianos sentían una pasión especial por documentar sus acontecimientos y escribirían sobre unas pieles de cordeiro delgadas y lisas, los pergaminos.

Sin embargo, eran los mahometanos del Al-Andalus quienes habían desarrollado la más floreciente industria del cuero. La piel era por doquier una materia imprescindible y quien más quien menos sabía cómo curtirla, porque los objetos hechos de piel estaban presentes en cada hogar y eran tan habituales como univer-

Meer. Im Zusammenhang mit dem Handel mit Fellen über das Schwarze Meer hinweg mit der weit entfernten russischen Steppe können wir die mythische Reise der Argonauten nach Kolchis auf der Suche nach dem Goldenen Vlies verstehen.

Die griechische Mythologie ist voll von Hinweisen auf Tierhäute. Sich in die Hälte bestimmter wilder Tiere zu kleiden erweckt symbolische Begleitvorstellungen. Die Helden Homers bedeckten sich mit Löwenhäuten. Das Fell selbst lässt uns an die Jagd und das Fangen des Tieres denken, aber wenn der Krieger sich in das Fell des gejagten Tieres kleidet und es zur Schau stellt, so sagt uns dies etwas aus über seine Kraft und seinen Mut, Eigenschaften des wilden Tieres, die jetzt auf den Menschen übergehen.

Homer beschreibt den Streit zwischen den Achäern und den Trojanern um den Leichnam von Patroklos und erinnert uns gleichzeitig an die ältesten Gerber-techniken: "ebenso wie man den Arbeitern eine mit Fett bedeckte Stierhaut zum Ausziehen gibt, und alle, die im Umkreis stehen, die Stierhaut fassen und an ihr ziehen, wie diese an Feuchtigkeit verliert und das Fett eindringt, und die Haut weich und perfekt nach allen Seiten ausgezogen wird... so zogen die Achäer und Trojaner an dem Körper von Patroklos." Homer, *Ilias*, XVII. Gesang

DIE LATEINISCHE WELT

In der Alten Welt war das Leder am Mittelmeer als ein grundlegender Bestandteil vieler Artikel für den Gebrauch im Haushalt und in der Industrie verbreitet.

Plutarco erklärt, wie Numa Pompilius in der Vergangenheit die römischen Handwerke in neun Innungen eingeteilt hatte, von denen drei sich direkt mit der Tierhaut beschäftigten: Musiker, Goldschmiede, Baumeister, Färber, Gerber, Kürschner, Bronzemacher und andere Handwerker. Das römische Heer war während seiner gesamten Geschichte der wichtigste Abnehmer von Lederartikeln.

Die römischen Patrizier hielten es für eine Schande, sich wie die Hirten oder ungebildeten Ausländer mit Tierfellen zu kleiden. Die Barbaren aus dem Norden, die als Wilde angesehen wurden, wurden verächtlich "Pelliti" genannt wegen der Felle, in die sie sich kleideten. Das Bild das mit rauen Schaffellen bekleideten einfachen Bauerns rührte von den Griechen und den Beschreibungen von Hesiod her. Später wurde dann von der christlichen Tradition die Figur des einfachen Menschen, der reinen Seele, des Unschuldigen mit der Bekleidung aus Tierfellen in Verbindung gebracht.

Sowohl die Alaungerbung "Aluta" als auch die pflanzliche Gerbung "Coriana" waren unter den Römern stark verbreitet. Heute haben wir, unter anderem dank des Fundes des Hauses des Gerbers Minimus Campanus im Pompeji eine perfekte Kenntnis von dem Handwerk der römischen Gerber.

the Achaeans and Trojans over Patroclus' body and at the same time reminds us about the most remote tanning techniques; "and so the man gave the labourers a wild animal skin covered in grease to be stretched and all those who were standing round grabbed it and pulled it, with its losing its humidity. The grease penetrated the skin and then it was soft, perfectly pulled out flat on all sides... so it was that the Achaeans and the Trojans stretched Patrocle's body.

THE LATIN WORLD

In the Mediterranean areas of ancient times, leather is generalized as a basic component of many articles for domestic and industrial use. Plutarch explained how in the past Numa Pompilo had divided the Roman trades into nine corporations, three of which were concerned directly with leather: musicians, silversmiths, constructors, cleaners, shoemakers, tanners, furriers, bronze makers and others. Throughout history, the Roman army was the major consumer of leather articles.

The Roman patriciates considered it vile to wear skins like those worn by shepherds or uneducated foreigners. The Barbarians from the north, who were deemed more or less mere savages, were described contemptuously as "pelliti" due to the skins they used to wear. The image of the humble peasant dressed in rustic sheepskins came from the Greeks and the description by Hesiod. Later on, Christian tradition introduced the figure of the humble, the pure of spirit, the innocent, with a woolly skin garment.

But the alum tanning method ("aluta") and the vegetal tanning one ("coriaria") were common among the Romans. The Tannery trade in Rome is perfectly well known about today due amongst other things to the discovery of the house belonging to Minimus Campanus, a tanner in Pompeii.

LEATHER CRAFTSMEN IN THE WEST

"Well known are the skins that arrive white as snow and then leave here, tanned red, bearing your name, Córdoba."

("*Iste tuo dictas de nomine Corduba, pellis hic niveas, alter protrahit inde rubras*")

A 9th century poem in Latin, s.IX by *Theodulfi Carmina*.

MONASTIC PARCHMENT MAKERS AND BOOK-BINDERS

In this part of the West in the Middle Ages, Christians and Jews lived together, often with good neighbourly relationships, along with others, the Islamites. The Jews had a special skill in trades linked to leather, like making footwear and book-binding. The Christians, above all, were particularly keen about recording everything that was important to them, writing on extremely thin and flat sheepskins, the parchments.

But the most flourishing leather industry was to be developed by the Muslims of Al-Andalus. Skin was an essential material everywhere and everybody knew, more or less, how it was to be tanned.

sal y corriente pueda ser hoy el plástico.

La sociedad medieval vivía con una cierta sensación de desamparo y debilidad, y tenía un profundo sentido del temor de Dios. La doctrina de los Santos Padres, los escritos de los clásicos, todas las fuentes del saber antiguo, debían conservarse para servir de guía a la comunidad indefensa. En los *scriptoria* de los monasterios, los monjes copistas dedicaban gran parte de sus vidas a escribir sobre pergaminos todo el saber del mundo para la posteridad.

El pergamo es una piel delgada no curtida, que por sus características facilita el escribir en ella y que también puede ser utilizada en la encuadernación de libros. Procede de la cabra o de la oveja. El proceso es una depilación con cal y las pieles se someten a un desgrase y secado. Finalmente son raspadas y alisadas, de lo que puede resultar un acabado translúcido u opaco.

"Por la encuadernación del libro divino algo barruntamos de lo que dentro hay". Alexio Venegas, s.XV.

CORDOBANEROS Y GUADAMECILEROS CORTESANOS

Durante siglos el cuero hecho en Hispania fue el más apreciado en toda Europa. Las cualidades que lo distingúan provienen de una depurada técnica en el curtido y del uso de pieles ovinas seleccionadas. A ello contribuía la larga historia curtidora del país y la permanencia de la tradición artesana morisca.

En la Europa del Renacimiento el cordobán fue el rey de los cueros, pues estaba presente en todo artículo de calidad de guantería, de zapatería, en monturas, en sillas y en el recubrimiento de baúles y arquetas. Asimismo, Córdoba, desde el siglo XIV, y después otras ciudades, producían unos cueros particularmente finos, los guadamecis, de piel delgada de carneiro, curtidos vegetalmente o al alumbré y trabajados artísticamente para uso ornamental. El guadameci es una técnica artística; el cordobán era una piel de mucha calidad y de carácter más funcional, que podía estar decorado a base de tachas, repujado, gravado, etc.

"...por toda España cualesquier cueros de cabra, en cualquier parte que se hayan aderezado, se llaman cordovanes, por la excelencia desta arte, que en aquella ciudad ay...Las bandanas sirven para los guadamecis, que se labran tales en Cordova, que de ninguna parte de España hay competencia, y tantos, que a toda Europa y las Indias, se provee de allí esta hacienda. Ella da a la ciudad mucha hacienda, y da también una hermosa vista por las principales calles della. Porque como sacan al sol los cueros dorados ya, labrados y pintados, fixados en grandes tablas, para que se enxugen, haze un bel mirar aquello tapicado con tanto resplendor y diversidad". Ambrosio de Morales, *Las Antigüedades de las ciudades de España*, 1575.

Una cita de Eracio en *De Coloribus et Artibus Romanarum*, de alrededor del año 1000, habla ya del cordobán y dice aproximadamente: "Para teñir el cordobán toma

DAS LEDERHANDWERK IM WESTEN

"Die schneeweissen Häute die hier hereinkommen und rot herauskommen sind mit Deinem Namen, Córdoba, bekannt".

(*Iste tuo dictas de nomine, Corduba, pellis hic niveas, alter protrahit inde rubras.*)

Lateinisches Gedicht, IX Jh. an Theodulfus Carmina.

PERGAMENTHERSTELLER UND BUCHBINDER IN DEN KLOSTERN

Im Mittelalter lebten in diesem Teil der westlichen Welt Christen und Juden oft in guter Nachbarschaft mit einer dritten Gruppe, den Mohammedanern zusammen. Die Juden waren besonders geschickt in allen Arbeiten, die mit dem Leder zusammenhingen, wie die Schuhmacherei und Buchbinderei. Die Christen begeisterten sich besonders dafür das, was sie für wichtig hielten, zu dokumentieren, indem sie es auf dünne und glatte Schafhäute, die Pergamente, niederschrieben.

Es waren die Mohammedaner aus Al-Andalus, die eine blühende Lederindustrie ins Leben gerufen hatten. Tierhäute waren allerorts ein unentbehrlicher Rohstoff, und fast alle verstanden sich darauf, sie auf irgendeine Weise zu gerben, da aus Leder angefertigte Gegenstände in jedem Haus vorhanden und so üblich waren wie es heutzutage der allgegenwärtige und universell einsetzbare Kunststoff ist.

Die mittelalterliche Gesellschaft lebte in einem gewissen Gefühl der Hilflosigkeit und Schwäche sowie in einer tiefen Gottesfurcht. Die Doktrinen der Päpste, die Schriften der Klassiker, alle Quellen des Wissens der Alten mussten aufbewahrt werden, um einer hilflosen Gemeinschaft als Richtlinie zu dienen. In den "scriptorien" der Klöster verbrachten die Schreiber unter den Mönchen ein grossen Teil ihres Lebens damit, das gesamte Wissen der Welt für die Nachwelt auf Pergamenten festzuhalten.

Bei den Pergamenten handelt es sich um dünne, ungegerbte Häute, die auf Grund ihrer Eigenschaften das Schreiben erleichtern und für das Buchbinden verwendet werden können. Die Häute hierfür stammen von Ziegen oder Schafen. Der Prozess besteht im Enthaaren mit Kalk, Entfetten und Trocknen. Anschliessend werden die Häute aufgeraut und geglättet und zum Schluss eventuell mit einer durchsichtigen oder undurchsichtigen Zurichtung versehen.

"Aus dem Einband des göttlichen Buches erahnen wir etwas von seinem Inhalt."

Alexio Venegas, 15. Jh.

KORDUANLEDER- UND LEADER-TAPETENHERSTELLER AN DEN HOFEN

Jahrhunderte lang war das in Hispania hergestellte Leder in ganz Europa am meisten geschätzt. Die Eigenschaften, die dieses Leder auszeichneten, rührten aus einer korrekten Gerbetechnik und der Verwendung ausgewählter Rinderhäute her. Sie trugen hiermit zu der langen Gerbergeschichte des Landes und dem

Subsequently, objects made out of animal skins were to be found present in every home, and they were as common then as plastic is universal and common nowadays.

Medieval society lived with a certain feeling of insecurity and feebleness, with a deep sense of the Fear of God. The doctrines of the Holy Fathers, the writings of the classics, all the sources of ancient knowledge, had to be preserved and used to guide the defenseless community. In the "scriptoria" of the Monasteries, the monks dedicated a considerable part of their lives to writing down on parchments everything that was known about the world, so that it would be preserved and passed down through the ages.

Parchment is in fact a very think non-tanned skin which, due to its characteristics, can be written on and at the same time used for book-binding purposes. The process is by removing the hair with lime. When subject to grease removing and drying processes, the skins are then finely scraped and flattened out, and may be given a translucent or opaque finish.

We may surmise about the content of a book merely by observing its binding" - Alexio Venegas, 15th. century.

CORDOVANS AND COURTESAN EMBOSSED LEATHER ITEMS

For many centuries, the leather worked in "Hispania" was the most appreciated in all Europe. The qualities distinguishing it came from very meticulous tanning techniques and the use of carefully selected skins. The country's broad experience in tanning, together with the permanence of the craftsmanship tradition of the Moors, contributed to this renown.

During the Renaissance, Cordovan leather was the supreme one in all Europe, used in all high quality gloves, shoes, riding saddles, chairs and used for covering chests and chests.

In the 14th century, Cordoba and then later on other cities too, produced particularly fine leathers which were embossed, thick sheepskin leather, tanned with the vegetal or alum methods, and artistically worked for ornamental use.

Leather embossing is an artistic technique; the Cordovan was a skin of very high quality and most functional; it was suitable for being decorated by tacks, embossments, engravings etc.

"In all Spain, regardless of where they had been treated, all goat skins were known as "cordovans" due to the excellence of this art in the city of Cordoba, ah.... The bandanas are used for the embossed articles they make in Cordoba, and no other part of Spain can compete with them. And so many are made that all Europe and the Indies are supplied from this settlement. This gives the city much work and also provides a beautiful view along the main streets because there they lay the skins out to dry, already golden, worked and painted, on large tables so that they enxugen**, it is so beautiful to see such a tapestry with such splendour and diversity." Ambrosio de Morales, "Las

la piel limpia y blanca. Lava la parte del pelo con alumbre. Pon la granza en un recipiente de cobre junto con la orina y ponlo a calentarse, pero sólo hasta que tu mano lo pueda resistir. Sumerge la piel hasta que se vuelva roja. Cuando esté bien teñida, ponla a secar extendiéndola sobre la mesa de acabados y dale una mano de grasa".

Del s.XV al XVII, la industria del cuero que hiciera famosa Córdoba se extendió por la costa mediterránea y arraigó en Valencia, en Barcelona y en poblaciones como Vic, Girona e Igualada. Los guadamecileros formaban un gremio propio, cuyas primeras ordinaciones datan de 1539 en Barcelona y se consideraban la aristocracia del artesanado porque trabajaban materias primas muy valiosas: el cuero, el oro y la plata.

El guadamecí generalmente se doraba, repujaba y policromaba. Una vez preparadas, las pieles se encolaban, se les aplicaban unas láminas de plata, se bruñían para sacarles el brillo y, con mucha frecuencia, a continuación se doraban aplicando sobre la plata un barniz teñido de color oro, llamado oro (corladura). Luego se imprimía el diseño sobre la piel, a través de unas planchas de metal o de unos moldes de madera grabados, y se prensaban. Lo más frecuente era que estamparan con moldes y contramoldes, en frío sobre la piel, los diseños solicitados, que formaban muestras que se repetían. Se utilizaban principalmente para los revestimientos de paredes, frontales de altar, tapicerías y biombo. Se podrían considerar los precedentes del papel pintado actual usado para recubrir las habitaciones.

DOS OFICIOS TRADICIONALES DE LA PIEL EL ZAPATERO

El oficio de zapatero, hoy prácticamente desaparecido, había sido uno de los más característicos de nuestras ciudades. Sin embargo, los zapateros no gozaron de buena fama, puesto que se les asociaba a los judíos porque la tradición consideraba que muchos judíos conversos habían sido zapateros. Hace cien años, aún se les podía ver trabajar, sentados delante de una mesa con las herramientas, bajo las arcadas de un callejón, con el calzado atado con un cordel, por parejas, colgando de la pared. El zapatero que arreglaba el calzado, el zapatero de viejo o remendón, ha sido oficio más modesto que el de la confección. Los zapatos eran un lujo que no estaba al alcance de todos. En cualquier caso, se reservaban para los domingos y días señalados, o para los días de lluvia. Por eso decía el refrán catalán:

"Mira don res,
que duu sabates
i està serè".

GUARNICIONEROS Y BASTEROS

El de guarnicionero ha sido un oficio modesto del cuero, pero imprescindible, y tan antiguo como la domesticación del caballo. Junto con los oficios de bastero, de sillero y de albardero, había formado parte de la cofradía de los freneros, que

Fortbestand der Handwerkerkunst der Morisken bei.

Im Europa der Renaissance war das Korduanleder König und in allen qualitätsmäßig hochstehenden Artikel wie Handschuhen, Schuhen, Sätteln, Gestühlen und Verkleidungen von Truhen und Kästen vertreten.

Seit dem 14 Jh. wurden in Córdoba und danach auch in anderen Städten besonders feine Leder, die Ledertapeten aus dünnen, pflanzlich oder alaungegerbten, künstlerisch für Schmuckzwecke bearbeiteten Häuten hergestellt. Die Ledertapete ist das Ergebnis einer künstlerischen Technik, während es sich bei dem Korduanleder um ein hochwertiges Gebrauchsleider handelt, das mit Nägeln, gepunzen oder eingravierten Verzierungen geschmückt sein konnte.

“...in ganz Spanien heißen alle an einem beliebigen Ort gegerbten Ziegenleder Korduanleder wegen des hohen Standes, den diese Handwerkskunst in dieser Stadt erreicht hat. Die gegerbten Leder werden zu Ledertepichen verarbeitet, für die es in keinem Teil Spaniens eine Konkurrenz gibt, und die in so grosser Anzahl hergestellt werden, dass ganz Europa und Übersee mit ihnen versorgt werden. Dies verleiht der Stadt eine grosse Aktivität und den Hauptstrassen ein schönes Aussehen. Denn die vergoldet, bereits bearbeiteten und bemalten Hämme werden auf grosse Bretter genagelt zum Trocknen in die Sonne gestellt. Es ist eine Freude, diese herrlichen und unterschiedlichen Ledertapeten anzuschauen”. Ambrosio de Morales, Die Altertümer der spanischen Städte. Alcalá de Hen+anes 1575, Band 100.

Ein Zitat von Heraklius aus “De Coloribus et Artibus Romanarum” um die Jahrtausendwende spricht bereits von dem Korduanleder. Dort heißt es ungefähr: Um das Korduanleder zu färben nimm eine weisse und saubere Haut. Wasche die Haarseite mit Alaua. Gebe das Erz in ein Kupfergefäß zusammen mit dem Urin und erhitzte das Ganze, aber nur soweit, dass Du noch die Hand hineintauchen kannst. Gebe die Haut in diese Mischung, bis sie sich rot färbt. Sobald sie gut durchgefärbi ist, bereits sie zum Trocknen auf einem Tisch aus und reibe sie mit Fett ein.”

Vom 15. bis zum 17. Jh. breitete sich die Gerberindustrie, die Córdoba berühmt gemacht hatte, über die Mittelmeerküste aus, wo sie sich in Valencia und Barcelona und in Städten wie Vic, Girona und Igualada ansiedelte. Die Ledertapetenhersteller hatten ihre einige Innung - Gründungen solcher Innungen stammen zum Beispiel aus dem Jahre 1539 in Barcelona. Die Ledertapetenhersteller hielten sich für die Aristokratien unter den Handwerkern, da sie mit so wertvollen Rohmaterialien wie Leder, Gold und Silber arbeiteten. Normalerweise wurden die Ledertapeten aufgeklebt und mit Silberplättchen verziert, die noch poliert wurden. Oft wurden die Silberverzierungen anschließend vergoldet, indem auf das Silber ein golden eingefärbter Lack,

Antigüedades de las ciudades de España”, Alcalá de Henares, 1575, v.100.

There is a quote from Heraclius to “De Coloribus et Artibus Romanarum” dating back approximately to the year 1000 in which mention is already made of the Cordovan. It reads roughly:

“To tan the Cordovan, take the clean, white skin. Wash the hairy side with alum. Place the grease in a pan together with urine and heat it, but only to a temperature you can bear with your hand. Submerge the skin in this mixture until it turns red. When it is well tanned, lay it out to dry on a table, giving it a coat of grease.”

Between the 15th and 17th centuries, the leather industry which had made the Cordovan famous extended along the Mediterranean coast, reaching Valencia and Barcelona and other towns like Vic, Girona and Igualada. The leather embossers formed a guild of their own, the first ordinances of which date back to 1539 in Barcelona, and they were considered the aristocrats of craftsmanship because they worked with highly valued raw materials: leather and gold or silver.

The embossed leather usually made the leather golden, embossed it and subjected it to polychrome treatments. Once prepared, the skins were glued and laminas of silver were applied to them. They were burnt to remove the shine and often the entire piece was made golden by placing a golden-coloured varnish over the silver (known as “colradura”). Then the design was printed on the leather using metal plates or engraved wooden molds, and finally they were pressed. The most common method was stamping the required designs with wooden molds and counter-molds, in cold, on the skin; this was done over and over again, repeating the designs. The finished articles were used mainly as covers for walls, altar frontispieces, tapestries and also as elements for protection against the wind. They were in fact to be the forerunners of the painted wallpaper used nowadays for room decoration purposes.

TWO TRADITIONAL LEATHER TRADES

THE SHOEMAKER

The shoemaker's trade, now almost entirely disappeared, had been one of the most characteristic ones in our cities even though the shoemakers were rather notorious because they were associated with the Jews; tradition had it that many converted Jews had been shoemakers. Around a hundred years ago, they used to work in front of the public, sitting in front of a table with their tools, under the arches on a pavement, with the shoes tied with laces in pairs and hanging on the wall. The craftsmen who tanned the footwear, the fitters or the show menders were more modest than those who actually made them. Shoes were a luxury beyond the reach of a good number of the common citizens. In any case they were kept for Sundays and public holidays, or for rainy days. That is why we have a saying that goes

había reunido diversos oficios relacionados con las caballerías, y por tanto con el transporte de personas y mercancías. Confeccionaban las guarniciones de gala y de carro, los sillones, las cabezadas, lasbridas y los petrales. La costumbre de adornar y arrear de forma decorativa los animales de tiro, de montar y de carga, convirtió el oficio en un arte popular y llamativo, tal y como muestra el recorte o el respunte y el claveteado del cuero formando arabescos y otros diseños más o menos abstractos.

UN UNIVERSO DE PIEL

Los objetos de uso habitual de nuestro entorno están hechos de materiales diversos, generalmente familiares a nuestra experiencia. Sin embargo, cada cultura en cada período histórico concreto se decanta por el uso de unos materiales en mayor proporción que por otros, en función de las necesidades. Así, los materiales utilizados en cada situación y momento de la vida, se escogen, para cada utilidad, en función de sus cualidades, de la tecnología al alcance y de su abundancia y precio. (Muchos objetos que ahora son de plástico antes se hacían de metal o de madera). Y cabe señalar lo mismo acerca del contexto social, las costumbres y las razones subjetivas que están relacionadas con el sustrato cultural, con la tradición. Por eso, los elementos que componen nuestro universo material nos comunican mensajes. Aquí hemos reunido un conjunto de cuadros escénicos y de muestras que nos trasladan a lugares y situaciones que podemos identificar automáticamente. Todos tienen como común denominador los usos pasados o presentes de la piel. ■

**ESCEOGRARIAS
DEPORTE
HACIENDO LA GUERRA
DE VIAJE
NOMADAS**

**ESTIMULACIONES
LOS SONIDOS DE SIEMPRE
IMAGENES A FLOR DE PIEL**

Vergoldung genannt, aufgebracht wurde. Danach wurde auf die Ledertapete ein Muster mit Hilfe von Metallplatten oder gravirten Holzformen aufgebracht und das Ganze gepresst.

Das üblichste Verfahren bestand darin, in kaltem Zustand und mit Hilfe von Formen und Gegenformen aus Holz die gewünschten Muster in Wiederholfolge auf die Ledertapeten aufzudrucken. Diese Ledertapeten wurden in der Hauptsache zur Verkleidung von Wänden und Altarvorderblättern sowie für Möbel und Wandschirme verwenden. Sie sind hiermit die Vorgänger der Tapeten, die wir heutzutage zum Schmuck der Wände unserer Zimmer verwenden.

ZWEI TRADITIONELLE LEDER- HANDWERKE DER SCHUHMACHER

Das Schuhmacherhandwerk, das heute praktisch ausgestorben ist, war einstmals eines der charakteristischsten in unseren Städten. Die Schuhmacher genossen zwar keinen besonders guten Ruf, da man sie mit den Juden in Verbindung brachte, weil man traditionell der Meinung war, dass viele konvertierte Juden Schuhmacher gewesen waren. Vor hundert Jahren arbeiteten sie oft noch vor aller Augen an einem Tisch mit ihren Werkzeugen, unter den Arkaden einer Gasse und mit den Schuhen an Schnüren paarweise an der Wand hängend. Der Schuhmacher, der die Schuhe reparierte, der Flickschuster, hatte eine einfacherere Tätigkeit als der Schuhmacher, der die Schuhe herstellte. Schuhe waren ein Luxus, der nicht aller Welt zugänglich war. Die Schuhe wurden nur an Sonn- und Feiertagen oder bei Regen - wetter benutzt. Deshalb sagte das Sprichwort:

"Schau den armen Schmucker an, der läuft mit Schuhen herum, und es ist schönes Wetter"

GESCHIRRMACHER UND SAUMSATTLER

Das Handwerk des Geschirmachers war ein einfaches aber unentbehrliches mit dem Leder in Zusammenhang stehendes Handwerk, das so alt ist wie die Zähmung des Pferdes selbst. Zusammen mit dem Saumsattler, dem Sattler und dem Reitsattelmacher gehörte er der Innung der "Reitknechte" an, dem verschiedene mit Pferden und hiermit mit dem Personen- und Wagentransport zusammenhängende Handwerke angehörten. Sie stellten die Gala- und Wagengeschirre, die Frauensättel, die Kopfstücke, Zügel und Brustlätze her.

Die Gewohnheit, die Tiere für die Gespanne, den Pflug und zum Ziehen von Lasten zu schmücken und mit dekorativen Geschirren anzutreiben, machte aus diesem Handwerk eine populäre und ins Auge fallende Kunst, wie es das Auszacken oder Umstechen sowie das Beschlagen des Leders in Form von Arabesken und anderen mehr oder weniger abstrakten Mustern zeigt.

*Look at Mr. Nobody,
he's wearing shoes
and the weather is fine"*

HARNESS MAKERS AND PACKSADDLE MAKERS

The harness maker has always been considered one of the more modest of leather craftsmen, yet nevertheless the trade is an essential one which is as ancient as is the breaking-in of horses. Together with the crafts of the packsaddle maker, the saddle makers and the furbishers, this trade formed part of the Bridle Makers Guild, an association which gathered up different crafts related to cavalry and subsequently to the transport of people and goods. They manufactured the decorations for the uniforms and carriages, the relief work, the headgear, bridles and breast straps.

The custom of furnishing and harnessing draft horses, riding horses and beasts of burden in a decorative way converted the trade into a popular and showy art as becomes evident from the cuts, embossed designs and tacks on the leather forming arabesques and other more or less abstract designs.

A UNIVERSE OF LEATHER

The objects that commonly surround us are made of different materials, usually those which are familiar in our experience. Each culture in each specific period of history, however, has shown a preference for using certain materials in a greater proportion than others, according to the people's needs. Thus the materials used in each situation and at each moment of our lives are chosen, for each utility, in accordance with their qualities, with the technology within reach, and taking into account how plentiful they may be and their price. Indeed, many objects which used to be made of metal or wood are now made of plastic. Other factors that influence this preference are the social context, the habits and other subjective reasons that concern the cultural substrate, the tradition. That is why the materials that conform our specific material universe get certain messages across to us. Here we find grouped together a collection of scenic pictures and samples which take us into places and situations that we can automatically identify, and all of them have as their common denominator the uses that have been made, in the past and in the present, of leather. ■

**STENOGRAPHY
SPORT
WARFARING
TRAVELLING
NOMADS**

**STIMULATIONS
THE SOUNDS OF ALWAYS
SURFACE IMAGES**

EIN UNIVERSUM AUS LEDER

Die Dinge des täglichen Gebrauchs in unserer Umwelt bestehen aus verschiedenen Materialien, die uns normalerweise familiär sind. Alle Kulturen haben sich in allen historischen Epochen entsprechend den Erfordernissen mehr für den Einsatz eines oder anderen Materials entschieden. So werden die Materialien, die in den jeweiligen Situationen und Augenblicken des Lebens verwendet werden, für jeden Zweck entsprechend ihren Eigenschaften, der zur Verfügung stehenden Technologie und der Menge und dem Preis, zu dem sie zur Verfügung stehen, ausgewählt - viele Gegenstände, die heutzutage aus Kunststoff sind, waren vorher aus Metall oder Holz - sowie auch aufgrund des sozialen Umfeldes, der Gewohnheiten und der subjektiven, mit dem kulturellen Substrat und mit der Tradition in Verbindung stehenden Gründen. Deshalb senden die Materialien, die unser materielles Universum bilden, Botschaften an uns aus. Hier haben wir Szenenbilder und Muster zusammengetragen, die uns an Stätten und in Situationen führen, die wir automatisch identifizieren können. Alle haben als gemeinsamen Nenner die Verwendung des Leders in der Vergangenheit und der Gegenwart. ■

GEZEICHNETE SZENEN

SPORT

IM KRIEG

AUF DER REISE

NOMADEN

ANREGUNGEN

... VON JE HER

BILDER, DIE UNS BERÜHREN

4. UN ITINERARIO DE VISITA DEL PATRIMONIO INDUSTRIAL

El complejo museístico de Igualada, concretamente en los edificios de "Cal Boyer" y de "Cal Granotes", además de otros elementos, determina un pequeño recorrido de patrimonio industrial que nos acerca a entender y a conocer algunos aspectos de la tradición fabril igualadina: las industrias del textil y de la curtidura de pieles, que han configurado la economía básica de la ciudad y su estructura urbana. Efectivamente, las construcciones de la fábrica textil algodonera de "Cal Boyer" y la curtiduría de "Cal Granotes", unidas por un tramo de la acequia recientemente restaurado, junto con la tenería de estilo modernista de "Cal Sabater", situada al lado de "Cal Boyer" la noria para elevar agua de la acequia y la máquina de vapor instaladas en el Museo Comarcal, conforman un atractivo itinerario, todo ello en un reducido espacio urbanístico de un centenar de metros recientemente acondiciona-

4. EIN WEGWEISER FÜR DEN BESUCH DES INDUSTRIELLEN KULTURGUTES

Der gesamte Komplex des Museums von Igualada und konkret die beiden Gebäude "Cal Boyer" und "Cal Granotes" ist, abgesehen von anderen Elementen, bestimmt für einen kleinen Rundgang durch das industrielle Kulturgut, bei dem wir einige Aspekte der Fabriktradition von Igualada verstehen und kennenzulernen: Die Textil- und Gerbeindustrie, die die wirtschaftliche Grundlage der Stadt und ihre Struktur gebildet hat. Tatsächlich haben wir mit den Gebäuden der Baumwolltextilfabrik "Cal Boyer" und der Gerberei "Cal Granotes", verbunden durch einen kürzlich restaurierten Kanal zusammen mit der neben "Cal Boyer" gelegenen, im modernistischen Stil erbauten Gerberei "Cal Sabater", dem Schöpfrad für das Kanalwasser und der im Landesmuseum aufgebauten Dampfmaschine einen attraktiven Rundgang innerhalb eines kleinen Städtebereiches von

4. AN ITINERARY FOR VISI- TING THE INDUSTRIAL PATRIMONY

Igualada's museum complex, specifically the units contained in the two buildings of "Cal Boyer" and "Cal Granotes", along with other elements, represents a small trip through the industrial patrimony, enabling us to understand and get to know some of the aspects of Igualada's manufacturing tradition, namely the textile and leather tanning ones, industries that have formed its economic basis and its town planning structure. Indeed, the Buildings of the "Cal Boyer" cotton textile factory and the tannery of "Cal Granotes", linked by a stretch of the recently restored bank of the canal, together with the modernist style tannery of "Cal Sabater" alongside "Cal Boyer", the chain pump for bringing water up from the canal and the steam machine installed in the Regional Museum, comprise an attractive itinerary, all in a small urban area a few hundred metres long, recently laid out to invite the visitors

do, lo que invita a gozar de un agradable paseo por uno de los espacios con más carácter de Igualada.

El conjunto de "Cal Boyer" está formado por dos naves, la chimenea y el edificio de almacenes y oficinas de la fábrica. Fue edificado entre finales del siglo XIX y principios del siglo XX. Las plantas bajas presentan hileras de columnas de hierro colado que soportaban las cuadras superiores, totalmente libres de estorbos gracias a una cubierta con armaduras de madera de pino albar. Destaca la abundancia de grandes ventanas para aprovechar al máximo la luz natural. Estaba especializada en satén, algodón y lona, y ocupaba a unas doscientas personas. En la planta superior tenían lugar las operaciones de preparación y transformación del hilo, y en la planta baja, el tejido y los acabados. Se conserva la chimenea de ladrillo cocido, cerca de donde hoy podemos visitar un cuerpo de la fábrica con una máquina de vapor de tipo horizontal que proviene de la fábrica igualadina El Cilindro, fabricada en 1862 en Leeds (Inglaterra) por Manning Wardle & Co. Es un montaje museográfico dotado de movimiento en que se explica el ciclo del vapor. En los patios exteriores del museo, el visitante puede accionar una noria de tracción animal situada muy cerca de la canalización de agua de la acequia, lo que permite entender cómo funcionaba este tipo de máquina construida en madera y que servía para elevar el agua de la acequia a un nivel superior gracias a un mecanismo llamado linterna.

A principios del siglo XVIII, los curtidores de Igualada abandonaron el recinto de las murallas medievales y establecieron las nuevas industrias al lado de la acequia. Esta canalización es un caudal de agua documentado ya en el siglo XII, y que originalmente se utilizaba para hacer funcionar molinos harineros. Recoge el agua del río Anoia a través de una presa y tiene una longitud de 3.049 metros.

Recientemente, se ha restaurado el tramo que une la sede central del Museo Comarcal de l'Anoia, en "Cal Boyer", con la curtiduría de "Cal Granotes", y constituye el recorrido natural de visita entre los dos conjuntos.

"Cal Granotes" es una curtiduría del siglo XVIII donde, gracias al pertinente tratamiento museográfico, se pueden contemplar los tres sistemas totalmente artesanales de la curtición de la piel gruesa (buey, vaca...) para suela, que preceden a la mecanización de la industria: el curtido mediante el sistema de coser los cueros, el sistema marroquí antiguo especialmente y el marroquí moderno. Es una realidad pionera en su género y conserva las dos plantas típicas de una tenería: la planta baja o sección de ribera, donde se efectuaban las operaciones de preparación y curtición de las pieles; y el secadero, en la planta alta, donde los cueros perdían la humedad colgados de unas latas de madera clavadas en el techo, y donde tenían lugar las operaciones del acabado de la piel. Su producción se destinaba funda-

ungefähr hundert kürzlich hergerichteten Metern. Dieser Bereich lädt uns zu einem angenehmen Spaziergang durch einen der charaktervollsten Winkel von Igualada ein.

Der Komplex von "Cal Boyer" besteht aus zwei Werkshallen, dem Schornstein und dem Gebäude mit dem Lager und den Büroräumen der Fabrik. Es wurde Ende des 19. und Anfang des 20. Jhs. erbaut. In den Erdgeschossen sind Reihen von Säulen aus Gusseisen zu sehen, von denen die oberen Stockwerke durch eine Decke mit Gerüsten aus Tannenzugholz vollkommen frei getragen werden. Ins Auge fällt die grosse Anzahl von Fenstern zur maximalen Ausnutzung des Tageslichtes. Dieses Werk war auf die Herstellung von Satin, Baumwolle und Segeltuch spezialisiert und beschäftigte ungefähr 200 Personen. Im oberen Stockwerk fanden die Präparation und Verarbeitung der Garne und im Erdgeschoss das Weben und die Zurichtung statt. Erhalten ist der Schornstein aus gebrannten Ziegeln nahe dem Ort, wo wir heute einen Teil des Werkes mit einer Horizontal dampfmaschine aus dem Werk "El Cilindro", Igualada, sehen können, die im Jahre 1862 in Leeds (England) von der Firma Manning, Wardle & Co. hergestellt worden war. Es handelt sich um einen bewegten Museumsaufbau, in dem der Dampfzyklus beschrieben wird. In den Außenhöfen des Museums kann der Besucher ein Schöpfrad in Gang setzen, das sich neben dem Kanal befindet, wonit er einen Einblick in das Funktionieren dieser aus Holz gebauten Maschine bekommt, die mit Hilfe eines "Sprossenrad" genannten Mechanismus das Kanalwasser nach oben beförderte.

Anfang des 18. Jh. verließen die Gerber von Igualada die Einfriedigung der mittelalterlichen Stadtmauern und siedelten ihre neuen Betriebe am Kanal oder Wassergraben an. Bei dem Kanal handelt es sich um eine Wasserquelle, von der bereits im 12. Jh. berichtet wird, und die ursprünglich zum Antreiben von Getreidemühlen benutzt worden war. Das Wasser erhält dieser 3.049 Meter lange Kanal mittels eines Deiches aus dem Fluss Anoia. Kürzlich wurde der Weg restauriert, der Zentralsitz des Landesmuseums von Anoia in "Cal Boyer", mit der Gerberei "Cal Granotes" verbindet, und der einen natürlichen Besuchsweg zwischen den beiden Komplexen darstellt.

"Cal Granotes" ist eine Gerberei aus dem 18. Jh. in der die drei vollkommen handwerklichen, zur Gerbung von Grosstierhäuten (Ochse, Kuh) für Schuhsohlen in der Zeit vor der Mechanisierung benutzten Systeme zu sehen sind: Die Gerbung für genähte Leder, besonders das alte marokkanische System und das moderne marokkanische System. Es handelt sich hier um eine Neuheit in ihrer Art, die die beiden typischen Stockwerke einer Gerberei beibehält: Das Erdgeschoss oder die Wasserwerkstatt, in der die Häute vorbereitet und gegerbt wurden und das Trocknen im Obergeschoss, wo die Häute über Stangen gehängt trockneten, und wo die Zurichtung stattfand. Die Produktion

to enjoy a pleasant trip through a part of Igualada which has a character and atmosphere of its own.

The "Cal Boyer" complex is still formed by two shop floors, the factory's chimney and its storehouse and offices building. It was constructed in the late 19th and early 20th centuries. The ground floors have lines of cast iron columns which supported the upstairs rooms which were completely free of obstacles thanks to a roof with scaffolding in Austrian "Melis" pine-wood. Specially remarkable are the numerous large windows, set in to make the most of natural light. This factory was specialized in satin, cotton and canvas, and around two hundred people were employed there. On the top floor the operations involved in preparing and transforming the yarn were carried out; the ground floor was dedicated to weaving and finishing tasks. Preserved here is the baked brick chimney; here it is possible to visit a part of the factory containing a horizontal type steam machine which was brought in from Igualada's "El Cilindro" company; it was manufactured in the year 1862 in Leeds (England) by Manning Wardle & Co. All this forms a museum arrangement with movement and where the steam cycle is explained. In the outdoor patios of the museum area, the visitor can operate a chain pump situated on the edge of the channel bringing water from the canal; this makes it possible for the visitor to understand how this type of machine, constructed in wood, used to work and how it was used for bringing the water from the canal up to a higher level thanks to a mechanism known as "lanterna" (a lamp).

At the beginning of the 18th century, the tanners in Igualada abandoned the city and moved outside the medieval walls to set up their new industries alongside the "Rec" or canal. The "Rec" is a water canal about which there are documents which date back to the 12th century. It was originally used by the town's flour mills. It collects water from the Anoia river by means of a floodgate, and is 3,049 metres long. The stretch that links the headquarters of the Anoia's Regional Museum and "Cal Boyer" with the "Can Granotes" building has recently been restored and represents the natural itinerary for visiting the two complexes.

The "Cal Granotes" tannery dates back to the 18th century. Thanks to the correct museum arrangement treatment, it is possible to contemplate the three totally craftsmanship systems of tanning thick hides (bulls, cows) for soles, corresponding to the times before mechanization was introduced. This system comprises tanning by stitching the hides, the characteristic ancient Moroccan system and the new one. This is a pioneer reality in its genre and the two floors which are typical in a tannery have been preserved; the ground floor is alongside the stream where the hides were prepared and tanned, and the airing rooms, on the upper floor, where the hides were left to dry out hung on the typical rods and where all the leather finishing

mentalmente a la elaboración de la suela para zapatos.

Para completar este itinerario, conviene echar una ojeada a la fachada de la curtiduría de Cal Sabater, situada muy cerca de Cal Boyer. Es probable que se trate del edificio industrial modernista con más carácter de la ciudad. Fue construida a lo largo del año 1912 y se amplió y reformó en los años 1913 y 1919. Por su espectacularidad, recibió la denominación popular de la *catedral de los curtidores*. La celosía de ladrillo cocido que la corona y su estructura acastillada son rasgos distintivos del edificio.

La localización del conjunto museístico en esta zona de la ciudad ha comportado la rehabilitación urbanística de una parte del casco antiguo industrial de Igualada, espacio tradicionalmente muy degradado. ■

war in der Hauptsache für die Herstellung von Schuhsohlen bestimmt.

Zur Vervollständigung unseres Rundganges werfen wir einen Blick auf die Fassade von "Cal Sabater", nahe bei "Cal Boyer". Hier handelt es sich möglicherweise um das charaktervollste modernistische Industriegebäude der Stadt. Es wurde im Laufe des Jahres 1912 gebaut und in den Jahren 1913 und 1919 erweitert und umgebaut. Auf Grund seines spektakulären Aussehens erhielt es die volkstümliche Bezeichnung die "Gerberkathedrale". Das Ziegeldach, von dem es gekrönt wird und die schlossartige Struktur sind bezeichnend für dieses Gebäude.

Die Ansiedlung des Museumskomplexes in diesem Bereich der Stadt hat zu einer ästhetischen Rehabilitierung eines Teiles des alten Industriekerns von Igualada geführt, der traditionell stark vernachlässigt war. ■

operations were carried out. The production was destined fundamentally to making soles for shoes.

The itinerary should be completed by taking a glance at the facade of the "Cal Sabater" tannery, situated adjacent to "Cal Boyer". It is probably the modernist industrial building with most character in the entire town. It was constructed in 1912, and was later expanded and reformed in the years 1913 and 1919. Due to its spectacular appearance, it became known popularly as "the tanners' cathedral". The brick lattices that crown it and its castle-like structure are distinctive features of this building.

The situation of the museum complex in this part of the town has involved the city planning rehabilitation of part of Igualada's ancient industrial nucleus, areas which are traditionally highly deteriorated. ■

1. Aspecto del antiguo Museo de la Piel en el edificio escolar del García Fossas.

2. Acto inaugural del Museo de la Piel, 13 de junio de 1954.

3. La piel de la elefanta "Linda", procedente del Parque Zoológico de Barcelona, fue curtida en la Escuela de Telería de Igualada y expuesta en el Museo de la Piel.

1. So sah das alte Ledermuseum im Gebäude der Garcia Fossas Schule aus.

2. Einweihung des Ledermuseums am 13. Juni 1954.

3. Die Haut der Elefantin "Linda" aus dem Zoo von Barcelona wurde in der Gerberschule von Igualada gegerbt und im Ledermuseum ausgestellt.

1. The old leather museum in the Garica Fossas school building.

2. Opening ceremony of the Leather Museum, 13th June, 1954.

3. Hide of the elephant "Linda" from the Barcelona zoo, it was tanned in the Igualada Tanning School and exhibited in the Leather Museum.

4. Máquina de estirar de collarín. Igualada, 1914.

4. Bund-Ausreckmaschine. Igualada 1914.

5. Manufacturas de la Piel S.A. Igualada, 1945.

5. Das Unternehmen Manufactures de la Piel S.A. Igualada 1945.

6. Trabajadores de la curtiduría de "Cal Maco", Igualada, 1909.

6. Mitarbeiter der Gerberei "Cal Maco", Igualada 1909.

4. Collar stretching machine. Igualada 1914.

5. Leather Manufacturers S.A. Igualada 1945

6. Tanning workers from "Cal Maco", Igualada 1909.

7. Con la acequia seca, un carro transporta agua a las tenerías. Año 1958.

7. Wenn der Kanal kein Wasser führte, wurde dieses mit einem Wagen bis zu den Gerbereien befördert. 1958.

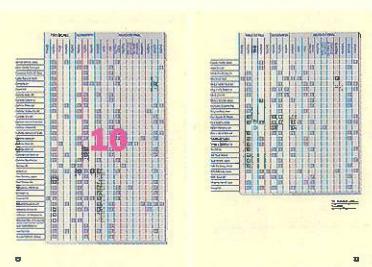
8. Batería de bombos actual. Vivapel, S.A.

7. As the channel is dry a cart transports water to the tanning works. 1958

8. Mounted wheels. Present time. Vivapel S.A.

9. Máquina de dividir y de escurrir con apilador automático. Vivapel, S.A.

9. Spalt- und Abweikmaschine mit automatischem Stapler. Vivapel, S.A.

10. Actividad curtidora de Igualada del año 1994.
Fuente: Magí Puig i Gubern.

10. Gerberelaktivität in Igualada im Jahre 1994.
Quelle: Magí Puig i Gubern.

10. Igualada tanning activity for the year 1994.
Source Magí Puig and Gubern.

11. Fresco de Adán y Eva en las catacumbas de Priscila.

12. - Eliminando las partes corruptibles.
- Secado y curtido al humo.
- Curtido a la grasa; masticar la piel con el propio sebo del animal.

13. Pintura de la tumba de las Vides. Egipto, XVIII dinastía.

14. Tablilla votiva del rey sumerio Nanskie de Ur con su corte (2550 a. C.).

11. Freske. Adam und Eva in den Katakomben von Priscila.

12. - Entfernen der verwestlichen Teile.
- Trocknung und Rauhgerbung.
- Fettgerbung: Kauen der Tierhaut mit dem Fett des Tieres.

13. Gemälde Grabmal der Weinstöcke. Ägypten, XVIII Dynastie.

- Fat tanning: chewing the hide with the tallow from the same animal.

13. Painting from the Vinyes tomb. Egypt, XVIII dynasty.

14. Plaque of the Sumer King Nanskie of Ur with his court. (2550 BC).

15. Zapatero. Pintura en un vaso de cerámica griega (s. VI a. C.).

16. Suela de cuero perteneciente a un calzado romano, que procede de unas excavaciones arqueológicas realizadas en Londres (s. II d. C.). Núm. de inventario: 745.

17. Tiendas de piel en la Columna de Trajano. Roma (110-113 d. C.).

18. Bula pontifical de Gregorio XIII a la ciudad de Igualada, en un pergamino fechado en el año 1582. Núm. de inventario: 58.

15. Schuhmacher. Bild auf einer griechischen Keramikvase (6. Jh. v. Chr.).

16. Ledersohle eines römischen Schuhes aus einer archäologischen Ausgrabung in London (2. Jh.). Inventarnummer: 745.

17. Lederzelte in der Heersäule von Trajan. Rom (110 - 113).

From archaeological excavations carried out in London. (II century AD). Inventory no. 745

18. Päpstliche Bulle Gregors des XIII. für die Stadt Igualada, auf einem Pergament aus dem Jahre 1582. Inventarnummer: 58.

17. Leather tents at the Trajan column. Rome (110- 113 AD)

18. Papal edict of Gregory XIII in Igualada, on parchment dated 1582. Inventory no. 58.

19. Cantoral de pergamino, siglo XVI. Núm. de inventario: 243

20. Cubiertas de libro en piel dorada, siglo XVI. Núm. de inventario: 268

21. Guadameci. Piel dorada, ferreteada y policromada, siglo XVI. Núm. de inventario: 851

22. Pintura. Santa Faz en guadameci, siglos XVI - XVII. Núm. de inventario: 849

23. Pintura. San Miguel y San Antonio de Padua. Piel dorada, ferreteada y policromada, siglo XVI. Núm. de inventario: 848

24. Guadameci en piel dorada, ferreteada y policromada, siglo XVII. Núm. de inventario: 1513

25. Centro de frontal de altar de guadameci en piel dorada, ferreteada y policromada, siglo XVI. Inventarnummer: 848

19. Chorbuch aus Pergament, 16. Jd.I. Inventarnummer: 243

20. Bucheinband aus vergoldetem Leder, 17. Jh. Inventarnummer: 1513

25. Mitte eines Altarvorderblattes aus vergoldetem, mit Metall unterlegtem und vierfarbig bedrucktem Leder, 16 Jh. Inventarnummer: 350

19. Parchment hymn book. XVI Century. Inventory no. 243

20. Book covers in gilded leather. XVII Century. Inventory no. 1513

25. Embossed leather after center piece, gilded, plated and colored. XVI Century. Inventory no. 350

21. Embossed leather, gilded, plated and colored, XVI Century. Inventory no. 851

22. Painting. Saint's Face in embossed leather. XVI - XVII Century. Inventory no. 849

23. Painting. Saint Michael and Saint Anthony of Padua. Gilded, plated and colored leather. XVI Century. Inventory no. 848

24. Embossed leather, gilded, plated and colored. XVII Century. Inventory no. 1513

25. Embossed leather after center piece, gilded, plated and colored. XVI Century. Inventory no. 350

26. Revestimiento de guadamecí en piel ferreteada, dorada y policromada,siglo XVII. Núm. de inventario: 342

27. Revestimiento de guadamecí en piel dorada, amoldada y policromada,siglo XVIII. Núm. de inventario: 845

28. Revestimiento de guadamecí en piel dorada, amoldada y policromada,siglo XVIII. Núm. de inventario: 845

29. Baúl de madera forrado con piel de caballo y decorado con tiras metálicas y claveteados, siglo XVI. Núm. de inventario: 182

30. Caja de madera forrada en cuero grabado, dorado y policromado, siglos XVI - XVII. Núm. de inventario: 183

31. Sillón de madera moldurada y cuero grabado, que presenta clavos metálicos, siglo XVII. Núm. de inventario: 735

32. Bolsa de corporales, con el anverso y

el reverso policromado; se representan las cinco llagas de Jesús, siglo XVII. Núm. de inventario: 59

33. Baúl de madera forrado de piel claveteada, siglo XVII. Núm. de inventario: 181

26. Ledertapetenverkleidung aus vergoldetem, mit Metall unterlegtem und vielfarbig bedrucktem Leder, 17. Jh. Inventarnummer: 342

27. Ledertapetenverkleidung aus vergoldetem, mit Metall unterlegtem und vielfarbig bedrucktem Leder, 17. Jh. Inventarnummer: 342

28. Ledertapetenverkleidung aus vergoldetem, mit Metall unterlegtem und vielfarbig bedrucktem Leder, 17. Jh. Inventarnummer: 342

29. Holztruhe, überzogen mit Pferdeleder, verziert mit Metallstreifen und mit Nägeln beschla-

gen, 16 Jh. Inventarnummer: 182

30. Mit gepresstem, vergoldetem und viel-farbig bedrucktem Leder überzogenes Holzkästchen, 16.-17. Jh. Inventarnummer: 183

31. Armstuhl aus geformtem Holz und gepresstem Leder. Verziert mit Metallnägeln. 17. Jh. Inventarnummer: 735

32. Corporalentsache, unten und oben viel-farbig bedruckt mit der Darstellung der fünf Wunden Christi, 17. Jh. Inventarnummer: 59

33. Holztruhe, mit Leder überzogen und mit Nägeln beschla-gen, 17. Jh. Inventarnummer: 181

32. Alter cloth with both sides colored and depicting the five wounds of Christ. XVII Century. Inventory no. 59

33. Wooden chest covered with studded leather. XVII Century. Inventory no. 181

guilded, plated and colored.XVIII Century. Inventory no. 852

28. Embossed leather upholstery, guilded, plated and colored.XVIII Century. Inventory no. 845

29. Leather covered wooden chest, decorated with metal strips and studded with nails.XVI Century. Inventory no. 182

30. Molded wood arm chair with embossed leather and metal studs. XVII Century. Inventory no. 735

31. Wooden box covered with embossed leather, guilded and colored. XVI-XVII Century. Inventory no. 183

32. Alter cloth with both sides colored and depicting the five wounds of Christ. XVII Century. Inventory no. 59

33. Wooden chest covered with studded leather. XVII Century. Inventory no. 181

34. Taller de zapatería de "Cal Tonet", en Igualada, correspondiente al año 1900.

35. Estampa de un zapatero del siglo XIX.

36. Alforjas de cuero gofrado del siglo XVI. Núm. de inventario: 14

37. Grabado que muestra las herramientas de guarniclonero y bastero.

38. La "Diligència Igualadina" delante del Teatro del Liceo en el año 1960.

34. Schuhmacherwerkstatt "Cal Tonet" in Igualada 1960 vor dem Liceo (Oper von Barcelona).

35. Darstellung eines Schuhmachers aus dem 19. Jh.

36. Jagdtasche aus geprägtem Leder, 16.Jh. Inventarnummer: 14

37. Stich mit den Werkzeugen des Ge-schirmachers und des Saumsattlers.

38. Die Postkutsche von Igualada 1960 vor dem Liceo (Oper von Barcelona).

34. Tanning workshop "Cal Tonet" in Igualada. 1960.

35. Shoemaker's stamp. XIX Century.

36. Embossed leather saddle bags. XVI Century. Inventory no. 14

37. Saddlers tools

38. The Igualada stagecoach in front of the Liceo Theatre. 1960.

39. Jamugas de piel claveteada y forrada de terciopelo rojo, siglo XIX. Núm. de inventario: 722

40. Silla de montar de cuero repujado perteneciente a la infanta Isabel, hermana del rey Alfonso XII. Núm. de inventario: 725

41. Pelotas de fútbol elaboradas en piel con la firma de los jugadores del F.C. Barcelona y con las del equipo oficial de los Juegos Olímpicos de 1992. Núms. de inventario: 54 y 2488

42. Guantes de boxeo de piel utilizados por el púgil Ben Ali.

43. Pala de mimbre con asidero de piel

en el juego de la pelota vasca.

Núm. de inventario: 175

44. Peto de piel para la esgrima, acompañado de la careta.

Núms. de inventario: 967 y 968.

39. Frauensattel aus mit Nägeln beschlagenem und mit rotem Samt gefüttertem Leder, XIX. Jh.

Inventarnummer: 722

40. Sattel aus gepunztem Leder der Infanta Isabel, Schwester des Königs Alfons des XII.

Inventarnummer: 725

41. Fussbälle aus Leder mit den Unterschriften der Spieler des F.C. Barcelona sowie der Spieler der

offiziellen Mannschaft der Olympischen Spiele von 1992. Inventarnummern: 54 und 2488

42. Boxhandschuhe aus Leder des Boxers Ben Ali.

43. Schläger aus Rohrgeflecht mit Handgriff aus Leder für das Baskische "Pelota"-Ballspiel.

Inventarnummer: 175

44. Brustplatte aus Leder für Fechter.

Inventarnummer: 967

39. Studded leather saddle lined with red velvet. XIX century.

Inventory no. 722

40. Embossed leather saddle belonging to the Infanta Isabel, sis-

ter of King Alfons XII. Inventory no. 735

41. Leather footballs signed by the Barcelona football team and the Official team of the 1992 Olympic Games.

Inventory no. 54 and 2488

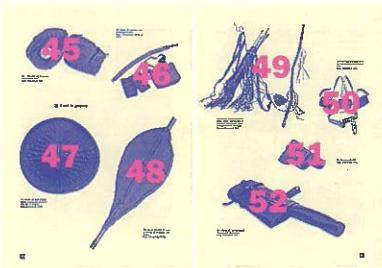
42. Leather boxing gloves used by Ben Ali.

43. Wicker bat with leather handle used in a Basque country ball game.

Inventory no. 175

44. Leather breast-plate for fencing.

Inventory no. 967

45. Guantes de béisbol fabricados en piel.
Núm. de inventario: 354

46. Equipo de cazador confeccionado en piel.
Núms. de inventario: de 2577 a 2580

47. Escudo en piel de hipopótamo utilizado por los guerreros del este de Etiopía.
Núm. de inventario: 1548

48. Escudo guerrero en piel procedente del Sudán.
Núm. de inventario: 2906

49. Carcaj y arco forrados de piel, con correas y flecos del mismo material, procedentes de Etiopía.
Núm. de inventario: 834

50. Correaje militar con las correspon-

dientes cartucheras.
Núm. de inventario: 126

51. Pistolería de piel.
Núm. de inventario: 951

52. Funda de ametralladora de piel.
Argentina.
Núm. de inventario: 966

45. Baseball-lederhandschuhe.
Inventarnummer: 354

46. Jägerausstattung aus Leder.
Inventarnummer: 2577 bis 2580

47. Schild aus Nilpferdhaut der Krieger aus Ägypten.
Inventarnummer: 1548

48. Lederschild eines Kriegers aus dem Sudan.
Inventarnummer: 2906

49. Mit Leder überzo-

gener Köcher und Pfeil mit Riemen und Fransen aus demselben Material aus Ägypten.
Inventarnummer: 834

50. Koppel und Patronentaschen eines Soldaten.
Inventarnummer: 126

51. Patronentasche aus Leder.
Inventarnummer: 951

52. Maschinengewehr futteral aus Leder.
Argentinien.
Inventarnummer: 966

45. Leather baseball gloves.
Inventory no. 354

46. Leather hunting gear.
Inventory no. 2577 to 2580

47. Hippopotamus hide

shield used by East Ethiopian warriors.
Inventory no. 1548

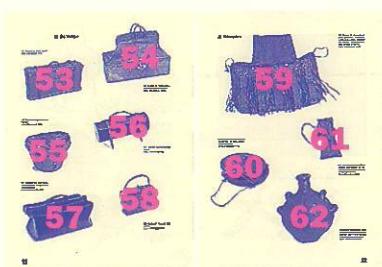
48. Leather shield used by warriors in the Sudan.
Inventory no. 2906

49. Leather covered quiver and bow with straps and thongs of the same material, from Ethiopia.
Inventory no. 834

50. Military cartridge belt and cases.
Inventory no. 126

51. Leather gun holster.
Inventory no. 951

52. Leather machine gun case. Argentina.
Inventory no. 966

53. Maleta de madera y piel.
Núm. de inventario: 479

54. Maleta de madera forrada de piel y claveteada.
Núm. de inventario: 1514

55. Caja para guardar un sombrero.
Núm. de inventario: 728

56. Maletín personal de viaje.
Núm. de inventario: 38

57. Maleta de piel de los años 30, de piel de vaca grabada.
Núm. de inventario: 2492

58. Neceser repujado con molde.
Núm. de inventario: 515

59. Bolsa de campamento para guardar diversos útiles de los pueblos nómadas del desierto, concretamente de los pastores de Argelia.
Núm. de inventario: 2048

60. Flambrera de mimbre revestida de piel procedente de Etiopía.
Núm. de inventario: 828

61. Sandalia de beduino. Hecha de piel con bordados de hilos de colores, procede del desierto del Sáhara.
Núm. de inventario: 757

62. Cantimplora de piel para llevar agua, propia de los pastores de caballos y cabras de Afganistán.
Núm. de inventario: 2048

53. Koffer aus Holz und Leder.
Inventarnummer: 479

54. Holzkoffer, mit Leder überzogen und mit Nägeln beschiagten.
Inventarnummer: 1514

55. Hutschachtel.
Inventarnummer: 728

56. Reisetasche
Inventarnummer: 38

57. Lederkoffer aus den dreißiger Jahren aus gepresstem Rindleder.
Inventarnummer: 2492

58. Gepunktetes ausgeformtes Reisenecessair
Inventarnummer: 515

59. Lagertasche zum Aufbewahren verschiedener Geräte der Nomadenvölker der Wüste, konkret der algerischen Hirten.
Inventarnummer: 2048

60. Carmagnolen-Tasche aus Weidengeflecht aus Ägypten.
Inventarnummer: 828

61. Beduinensandale aus mit buntem Garn besticktem Leder, aus der Sahara-Wüste.
Inventarnummer: 757

62. Wassergefäß aus Leder der Pferde- und Ziegenhirten in Afghanistan.
Inventarnummer: 2046

53. Wood and leather suitcase.
Inventory no. 479

54. Wooden suitcase covered with studded leather.
Inventory no. 1513

55. Hat box.
Inventory no. 728

56. Personal travelling bag.
Inventory no. 38

57. 1930's leather travelling bag made of imprinted cow hide.
Inventory no. 2492

58. Cosmetic bag imprinted with a mold.
Inventory no. 515

59. Camping bag of the nomadic desert tribes for carrying utensils, specifically the shepherds of Algeria.
Inventory no. 2048

60. Leather covered wicker food basket.
Ethiopia.
Inventory no. 828

61. Bedouin sandal. Made of leather embroidered with different colored threads. From the Sahara desert.
Inventory no. 757

62. Leather water flask typical of the Afghanistan goat-herds.
Inventory no. 2046

63. Recipiente etíope de mimbre adornado con conchas y forrado de piel en su interior. Servía para transportar la leche.
Núm. de inventario: 1563

64. Almohadones de artesanía popular procedentes de Marruecos.
Núms. de inventario: 1525 y 1531

65. Silla de montar proveniente de Núbia.
Núm. de inventario: 832

66. "Masinko", tipo de violín usual en Etiopía, con el arco y la caja de madera forrados de piel.
Núm. de inventario: 1570

67. Especie de lira del Camerún, con la caja forrada de piel.
Núm. de inventario: 1554

68. Tambor con membrana de piel, vaciado en un tronco de árbol. Procedo del Senegal.
Núm. de inventario: 1541

69. Flautas de madera revestidas de piel provenientes del Camerún.
Núm. de inventario: 1556

63. Äthyopischer Behälter aus Weidengeflecht, verziert mit Muscheln und innen mit Leder ausgeschlagen. Wurde zum Transport von Milch benutzt.
Inventory number: 1563

64. Kissen, volkstümliches Kunsthandwerk aus Marokko.
Inventory number: 1525 und 1531

65. Reitsattel aus Nubien.
Inventory number: 832

66. Masinko, eine in Äthiopien übliche Geige mit lederbezogenem Bogen und Kasten.
Inventory number: 1570

67. Eine Art Lyra aus Kamerun mit lederbezogenem Kasten.
Inventory number: 1554

68. Trommel mit Trommelfell aus Leder, aus einem Baums - tamim gefertigt.

Herkunft: Senegal.
Inventarnummer: 1541

69. Mit Leder überzogene Holzflöten aus Kamerun.
Inventory number: 1556

63. Ethiopian wicker container decorated with shells and an inside leather lining. Used to transport milk.
Inventory no. 1563

64. Handcraft cushions from Morocco.
Inventory no. 1531

65. Saddle from Núbia.
Inventory no. 832

66. "Masinko", type of violin common in Ethiopia. The wooden bow and case are covered with leather.
Inventory no. 1570

67. Type of lyre from Camerun. The case is covered with leather.
Inventory no. 1554

68. Hollowed out trunk drum with leather drumhead. From Senegal.
Inventory no. 1451

70. "Bagena" con caja forrada de piel, que tocaban los cristianos coptos de Etiopía.
Núm. de inventario: 1568

71. Gaita con la bolsa de piel forrada de terciopelo rojo.
Núm. de inventario: 356

72. Máscara con los cabellos de piel y trenzas de pelo de animal con conchas, procedente del Camerún.
Núm. de inventario: 1551

73. Muñeca "turkana" (Etiopía), con el vestido de piel de vaca, utilizadas por las muchachas en rituales de fertilidad.
Núm. de inventario: 814

74. Figuras para el teatro de sombras en piel de búfalo recortada, calada y policromada, llamadas "wayang kulit", procedentes de la Isla de Java, Indonesia.
Núms. de inventario: 2869, 2871 y 2872

75. De los fosos a los bombos.
- ENERGIA DE SANGRE
Antes de la mecanización. Siglo XVIII.

LOS FOSOS
"Cal Granotes"

- CICLO DEL VAPOR
Primera mecanización.
Final del siglo XIX.

LOS CATRES Y LAS MOLINETAS. Molinetas.

-ENERGIA ELÉCTRICA
Mecanización definitiva. Segundo decenio del siglo XX.
BOMBOS DE CURTICIÓN
Batería de bombos.

70. "Bagena" mit lederbezogenem Resonanzkasten der koptischen Christen Äthiopiens.
Inventory number: 1568

71. Dudelsack. Sack mit rotem Leder überzogen.
Inventory number: 356

72. Maske aus Kamerun mit Haaren und Zöpfen aus Tierhaut, mit Muscheln verziert.
Inventory number: 1551

73. Turkener-Puppe, (Äthiopien), mit Kleid aus Rindsleder, die von den jungen Mädchen bei Fruchtbarkeitsritualen benutzt wurde.
Inventory number: 814

74. Schattentheaterfiguren "Wayang Kulit"

aus ausgeschnittenem, durchbrochenem und bunt eingefärbtem Büffel- oder Rindshaut.
Inventory number: 2869, 2871 und 2872

75. Von den Gruben zu den Gerbfässern.
-MENSCHLICHE ODER TIERISCHE ENERGIE
Vor der Mechanisierung, 18. Jh.
GRUBEN "Cal Granotes"

- DAMPFZYKLUS Erste Mechanisierung. Ende des 19. Jh.
SCHAUKELFARBEN UND HASPELN. Haspeln

-ELEKTRISCHE ENERGIE
Definitive Mechanisierung. 2. Hälfte des 20. Jh.
GERBFÄSSER. Gerbfassbatterie

70. "Bagena" the case is covered with leather. Played by the Ethiopian Christians. Inventory no. 1568

71. Bagpipes. The leather bag is covered with red velvet.
Inventory no. 356

72. Mask with leather hair and animal hide braids with small shells. From Camerun.
Inventory no. 1551

69. Wooden flutes covered with leather.
From Camerun.
Inventory no. 1556

73. Turkana doll (Ethiopia) with cowhide dress.
Used by girls in fertility rituals.
Inventory no. 814

74. Shadow theatre puppets made from buffalo hide, cut, pinned and colored.
Called "wayang Kulit", from the island of Java, Indonesia.
Inventory nos. 2869, 2871 and 287

75. From holes to bumps
- BLOOD ENERGY
Prior to the mechanization process. 18th century.
THE HOLES
"Cal Granotes"

- STEAM CYCLE
The first mechanization process. End of the 19th century.
THE COTS AND VATS
Vats

- ELECTRICITY
The final mechanization process. Second decade of the 20th century.
TANNING BUMPS
Cracks in the bumps

76. "Cal Boyer", sede central del Museo Comarcal de l'Anoia.

77. Sección Ideal de "Cal Boyer".

1. Máquina de vapor.
2. Calderas.
3. Carboneras.
4. Chimenea.
5. Sección de preparación del hilo:
- 5a Máquina de carretes.
- 5b Urdidor.
- 5c Máquina de canillas.
6. Cuadra de tejido.
- Telares de Jacquard.
7. Oficinas.
8. Almacén.

78. La noria de tracción animal.

79. La máquina de vapor.

76. "Cal Boyer", Hauptstitz des Landesmuseums von Anoia.

77. Querschnitt durch "Cal Boyer".

1. Dampfmaschine
2. Boilers
3. Coal bunkers
4. Chimney
5. Cotton processing section
- 5a. cone winding machine
- 5b. warping machine
- 5c. spinning machine
6. Weaving room - Jacquard looms
7. Büros
8. Lager

78. Das durch Tier- oder Menschenkraft angetriebene Schöpftrad.

79. Die Dampfmaschine.

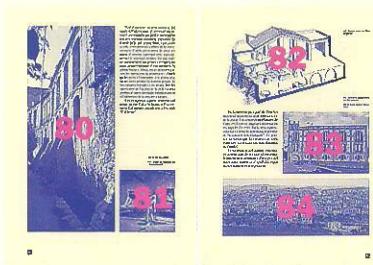
76. "Cal Boyer" head-quarters of the Anoia province museum.

77. "Cal Boyer" Section

1. Steam engine
2. Boilers
3. Coal bunkers
4. Chimney
5. Cotton processing section
- 5a. cone winding machine
- 5b. warping machine
- 5c. spinning machine
6. Weaving room - Jacquard looms
7. Offices
8. Stores

78. Flush wheel by animal traction.

79. Steam engine

80. La acequia de Igualada.

81. Interior de "Cal Granotes".

82. Sección ideal de "Cal Granotes".

83. Curtiduría modernista de "Cal Sabater".

84. El barrio curtidor de Igualada.

80. Der Kanal von Igualada.

81. Detaildarstellung des Inneren von "Cal Granotes".

82. Querschnitt durch "Cal Granotes".

83. Die modernistische Gerberei "Cal Sabater".

84. Das Gerberviertel von Igualada.

80. The channel at Igualada.

81. Inside of "Cal Granotes".

82. "Cal Granotes" Section.

83. "Cal Sabater" modernist tanning works.

84. The tanning works neighborhood in Igualada.

Bibliografia:

- *L'Art en la pell, cordovans i guadamassils de la col·lecció Colomer Munmany*, Generalitat de Catalunya, Barcelona 1992.
- Solà i Solà, Joaquim; Onteniente i Amorós, Francesc: *La indústria a Catalunya, la indústria de la pell*, Generalitat de Catalunya, Barcelona 1993.
- Violant i Simorra, Ramon: *L'Art Popular a Catalunya*, Edicions 62, Barcelona 1980.

Procedència de les il·lustracions:

- Vivapel, S.A. *Fotografies núm. 8 i 9*
- *Histoire de la Fourrure. Lazarus*, pàg. 12.
- *Historia de la piel en el área mediterránea. Pielcolor*, pàgs: 13 i 15
- *Historia de la Tecnología. Siglo XXI*. pàg. 14
- Costumari Català. Salvat Editores, S.A., pàg. 20
- *L'Encyclopédie. "Arts du cuir". Inter-livres*, pàg. 21
- *Quaderns de didàctica i difusió. Museu de la Ciència i de la Tècnica de Catalunya, Museu Comarcal de l'Anoia*, pàgs: 33 i 35.

Ubicació dels museus

MUSEUS VINCULATS, EN COL.LABORACIÓ I LLOCOS D'INTERÈS QUE INTEGREN LA XARXA DEL MUSEU DE LA CIÈNCIA I DE LA TÈCNICA DE CATALUNYA

1 Museu de la Ciència i la Tècnica de Catalunya
Terrassa	9 El Clot del Moro
Castellar de N'Hug	17 Col·lecció d'Automòbils de Salvador Claret
Sils
2 Museu Molí Paperer de Capellades
Capellades	10 La Farga Palau de Ripoll
Ripoll	18 Museu Municipal d'Estampació Tèxtil de Premià de Mar
Premià de Mar
3 Museu Comarcal de l'Anoia
Igualada	11 Museu dels Jocs de Figueres
Figueres	19 Els Pou de Bombeig d'Aigües de Montcada i Moncada
4 Museu de la Tècnica de Manresa
Manresa	12 La Farga de Banyoles
Banyoles	20 La Colònia Güell Sta. Coloma de Cervelló
5 Museu del Suro de Palafrugell
Palafrugell	13 Les Mines i Poblats miners de Cercs
Cercs	21 Museu del Vi de Vilafranca del Penedès
Vilafranca del Penedès
6 Museu Colònia Sedó
Esparraguera	14 La Colònia Vidal Puig-reig	22 Museu del Ferrocarril de Vilanova i la Geltrú
Vilanova i la Geltrú
7 Museu de la fusta d'Areu
Areu	15 Els Pou de Glaç de l'Avençó
Aiguafreda	23 Les Mines de Plom de Bellmunt del Priorat
Bellmunt del Priorat

Museos vinculados, en colaboración y lugares de interés que integran la red del "Museo de la Ciencia i de la Tècnica de Catalunya".

Dem Netz "Museu de la Ciència i de la Tècnica de Catalunya" angeschlossen und mit ihm zusammenarbeitende Museen sowie zugehörige Stätten allgemeinen Interesses.

Museums affiliated or cooperating with the "Museu de la Ciència i de la Tècnica de Catalunya" network, as well as places of interest that are part of it.

